శ్రీ రామచంద్రగురుపరబ్రహ్మణే నమః

శ్రీపార్వతీపరిణయము

[అయిదంకముల నాటకము]

1403

ప్రకృతము రేపల్లె హైస్కూలునం దాంధ్రపండితుఁడు, హంధ్రీకృత
భగవద్గీతాదికృతికర్తయు నగు బ్రహ్మశ్రీ అబ్బరాజు హనుమంత
రాయశర్మ పాకయాజిగారి ప్రథమపుత్రుఁడును, సంస్కృతాం
ధ్రాంగ్లభాషాపరిచితుఁడునగు

అబ్బరాజు వేంకటకోదండపాణిశాస్త్రిచే

రచియింపఁబడి

తజ్జనకునిచేఁ బ్రకటింపఁబడియె.

ప్రథమముద్రణము: 1,000 ప్రతులు.

బెజవాడ:
ఆంధ్రగ్రంథాలయ ముద్రాక్షరశాలయందు
క. కోదండరామయ్యగారిచే
ముద్రింపఁబడియె.

1935

సర్వస్వామ్య సంకలితము]

[వెల 12 అణాలు

ఈ నాటకమున వచ్చు పాత్రలు.

పురుషులు.

శివుఁడు—కథానాయకుఁడు
దక్షుఁడు—శివుని మొదటిమామ
నారదుఁడు—దేవఋషి
వశిష్ఠుఁడు—బ్రహ్మఋషి
వామదేవుఁడు—ఒక ఋషి
వీరభద్రుఁడు—శివుని కుమారుఁడు
ప్రతీహారి—సేవకుఁడు
బ్రాహ్మణులు—ఋత్విక్కులు
బ్రహ్మ—సృష్టికర్త
నారాయణుఁడు—పోషణకర్త

ఇంద్రుఁడు
యముఁడు
నిరృతి
వరుణుఁడు
వాయువు
కుబేరుఁడు
ఈశానుఁడు
అగ్ని
} దిక్పాలకులు

హిమవంతుఁడు—శివుని రెండవమామ
మన్మథుఁడు—విష్ణునికుమారుఁడు

చారుదేవుఁడు
మదనమిత్రుఁడు
} ప్రాస్తావికులు.

వసంతుఁడు—హిమవంతుని చెలికాఁడు

తాతంభట్టు
వెంకావధానులు
} పెండ్లికిఁబోవు బ్రాహ్మణులు

స్త్రీలు.

దాక్షాయణి—దక్షపుత్రిక
సతి—దాక్షాయణిపేరు
} గౌరి లేక పార్వతి

మేనక—హిమవంతునిభార్య
రతి—మన్మథునిభార్య
పార్వతి—హిమవంతునికూతురు

చంద్రముఖి—
పద్మనేత్ర—
} పార్వతిచెలికత్తెలు

లక్ష్మి—విష్ణునిభార్య
వాణి—బ్రహ్మభార్య
అరుంధతి—వశిష్ఠునిభార్య

894.8132 VEN-S
26232 25.3.73

విషయసూచిక.

పుట

INTRODUCTION

An introduction to a posthumous publication is always a sad enterprise—the more poignant, when it recalls scenes and situations in which the late author lived and moved and from which he was suddenly cut off by the hand of fate.

Late Mr. Kodandapani was yet but a lad of fifteen, a pupil of the 6th Form of my school, of comely looks, sweet manners, full of promise, very intelligent and industrious, the beloved of all his teachers. He was very healthy, too, with absolutely no sign of disease or weakness. However, in September 1933, he had an attack of fever, and what appeared to be an ordinary fever developed into a delirium in less than a week and carried him away.

The loss and grief of the father, a pandit in the same school, cannot be sufficiently described. Nobody knew that the lad, though he had learnt the "Kavyams" in Sanskrit as well as Telugu by that time, could write poetry so early and so easily and well. When the father found this souvenir of an attempt at writing Telugu poetry among the books of his late son, it was enough to burst his heart and no amount of condolence could avail. His only consolation lay in bringing out this issue, this 'POUTRI' by his late son, such as it is, and for what it is worth.

A drama in five acts, celebrating the marriage of Parvati and Parameswar, the Holy Parents of the Universe, was a natural attraction to the budding poet. A Smartha Saivite by birth, it was quite in the fitness of things that he began—and alas! ended—his authorship with a dramatic rendering of the mythology pertaining to his household Deities.

Without extravagance of thought or expression and without the shocking exaggerations that youth is commonly prone to, the story is narrated in the five acts comprising of 14 scenes. More than a hundred verses appropriately intermingle with prose pieces; and the style

of the whole poem is simple and faultless and deserves much praise. Both the prose and verse show what perfect models the poet could reproduce and what abilities were unfolding in him. A specimen of the poet's skill in dramatic dialogue can be had in Act II, Sc. 3. His attempts at humour appear in the opening of Act V. Sc. I. Characterisation, too, received his attention and the promise of better performance is quite evident.

As in the case of Keats and Shelley of English poetry, it is an irreparable loss to Telugu Poetry that this nice bud did not endur e to blossom into full shape and fragrance. It will, however, be, I think, a source of inspiration to many a young reader to think and realise by reading this poem what achievement is possible for earnest and patient study under proper preceptors even from the days of one's childhood.

With the love of an old teacher who feels his late pupil through every page, I now commend this to the kind patronage of the Telugu-reading public.

Board High School,
KOLLUR,
10—5—1935.

K. HANUMANTA RAO,
M. A., L. T.,
Head Master.

ఓం

శ్రీమద్బాలాత్రిపురసుందరీపరదేవతాయై నమః

పీఠిక

26233
25.3.73.

గ్రంథమాతృక

శ్రీమత్పార్వతీపరమేశ్వరుల వైవాహికకథావిధాన మీ చిన్ని దృశ్య ప్రబంధంబునందు నిబంధింపఁబడియున్నది. ఇందుఁ బెంపొందు గాథాసరళి గమనింపఁగ నీవస్తు వొక్కచోటినుండి గ్రహింపఁబడినట్లుండక, యేకవిపోకడలకును సరిపోక, స్వతంత్రముగఁ బురాణగాథను గైకొని తత్తదనుకూలపూర్వాపర సందర్భముల యథోచితముగ జోడించి యీనాటకవస్తునిర్మాణము కావింపఁబడినట్లు కనుపట్టుచున్నది. ఇయ్యది కాళిదాసుని కుమార సంభవముతోఁ గాని, బాణకవిచే రచింపఁబడిన పార్వతీపరిణయమను సంస్కృతనాటకముతోఁ గాని, నన్నెచోడుని తెలుఁగుకుమారసంభవముతోఁ గాని సన్నిహిత బాంధవ్యము కలిగియున్న ట్లంతగఁ గన్పింపదు. ఏది యెట్లున్నను దత్తత్కవుల యభిప్రాయము లేమి, వారి రచనలందుఁ గల సునిశితములగు మెలఁకువపోకడ లేమి యిందచ్చటచ్చట ముచ్చటింపఁబడినట్లు చదువరులే గుఱుతింపఁగలరు. ఈశ్వరునకు దక్షునకుఁ గల కలహకారణము మొదలుకొని దక్షాధ్వరధ్వంసపర్యంతము నడచిన గాథాసంవిధానమును బార్వతీపరిణయము వ్రాసినట్టి పై కవు లెవ్వరును గ్రహించియుండలేదు. కాళిదాసుని ఫలోదయ సర్గలోని సల్లాపరసము కొంత కొంతవట్టుకు నీ రచనలోఁ జూపట్టుచున్నది. చూడంజూడ నీ బాలకవిని బ్రోత్సహించినది కాళిదాసుని పార్వతీపరిణయ గాథయై యుండవచ్చును. కాని యీ చిన్నవాఁ డొక్కనాఁ డెవ్వరో పార్వతీపరిణయ కథను యక్షగాన కాలక్షేపముగ విన్పించుచుండ దానిని వినివచ్చెననియు నచ్చటి హరికథాకాలక్షేపములోని సందర్భములఁ గైకొని యీ వస్తురచనకుఁ గడంగియుండనోపుననియు వీరితండ్రిగా రూహించు

చున్నారు. ఇయ్యది కొంతమేరకు సత్యమే కావచ్చును. కాని యీ బాలకవిభాస్కరుఁడు తూరుపుదిక్కునందే యస్తమించుటంజేసి మన యూహాలన్నియు నపోహాలై పోవలసివచ్చెనే యని విచారమగుచున్నది.

కవిప్రశంస

ఈ నాటకము రచించిన కవికీర్తిశేషుఁడైన యబ్బరాజు వేంకట కోదండపాణిశాస్త్రి యను పదారేండ్లవయసుగల బాలచంద్రుఁడు. వీరు ప్రశస్త కవికుటుంబమునకుఁ జెందినవారు; కృష్ణ యజుర్వేదులు; తైత్తరీయశాఖలోనివారు; కవిత్వమునకుఁ బేర్వడిన యార్వేల నియోగిబ్రాహ్మణులు. మాఘపురాణాదిగ్రంథకర్తలగు శేషాచలా మాత్యకవివరేణ్యులు వీరికిఁ బితామహులు. శ్రోత్రియులు షట్కర్మ నిరతులు, కవికులభూషణులగు హనుమంతరాయశర్మ పాకయాజిగారు వీరికిఁదండ్రి. వీరితల్లి పేరు శ్రీ వేంకటసుబ్బాంబగారు. వీరే జ్యేష్ఠపుత్రులు. వీరి తమ్ములు (1) సారంగపాణిశాస్త్రి (2) బాలాంజనేయశాస్త్రి యని యిద్దరు గలరు. వీరియక్కగార్లు (1) వేంకటసీతారామాంబ. (2) వేంకటశివకామసుందరి. వీరికిఁ జెల్లెండ్రు (1) రంగనాయకి (2) సరస్వతి (3) గాయత్రి యను మువ్వురుమాత్రము కలరు. వీరు పిన్ననాఁటనె చక్కని సాహిత్యముగడించి కవితాపాటవము నలవఱచుకొని కనకంబు పదార్వన్నెలతోఁ బరిపూర్ణత నెందినట్లు వీరుగూడఁ బదారేండ్లకే సర్వకళా పరిపూర్తిఁగాంచి యీ నాటికచేఁ దనపేరు ధరపై నిలిపికొని కీర్తి మాత్రశరీరులైరి. వీరు విద్వాన్ బిరుదములోని ప్రథమ పరీక్ష యందుత్తీర్ణులై యాంగ్లవిద్యను స్కూలుఫైనలుక్లాసువఱకుఁ జదివిరి. గ్రంథము నామూలాగ్రముఁ జదివితి మేని మున్ముందుఁ బెరిగిన కొలం దియు వీరు తమ కవిత్వమున కెన్నియో చిన్నెల వన్నెలఁ దీర్చి దిద్దఁగ లట్టికళాశేముషీబీజములుఁ, దల్లక్షణము లిం దనేకములుగఁ బొడగట్టు చున్నవి. కాని వీరి కాయు వోసంగక యాచీకుముసలిబమ్మ తన వేదజడత్వమును జాటుకొనియున్నాఁడు.

కృతిప్రతిజ్ఞ

ఈ బాలకవి తన కృతివిషయమై సూత్రధారునినోట వర్ణించుచుఁ దాను—

"(1) నవరసాలంకరణములతో (2) నవ్య క
ల్పనలతో మిగులఁ జెలంగునట్లు
(3) నూతనశబ్దసంజాతసంపదలతో
సర్వసమ్మతమై యొసంగునట్లు
పార్వతీపరిణయ భవ్యనాటక రాజ
మును రచించితి."

నని స్వయముగఁ బ్రకటించియున్నాఁడు. ఈ నాటకమును సునిశితదృష్టితోఁ బరిశీలించినచో మన బాలకవి తా నొనర్చిన ప్రతిన మేరకు వీసముగాని లేక యరవీసముగాని బీరువోకుండ నిరాఘాట ముగ సాధించుకొన్నట్లు విశదమగును. దానంజేసి యీ పైఁజెప్పఁబడిన నవరసములు నవ్యకల్పనములు నూతనశబ్దములు గ్రంథమునందెంతవఱకు సంతరింపఁబడియున్నవో, కవి తన ప్రతిజ్ఞ నెంతవఱకు నెగ్గించుకొనఁ గలిగెనో శాఖాచంద్రన్యాయముగ నాశక్తికొలఁది నిరూపించెదను.

నవరసములు

కావ్యలక్షణముల నిర్వచించునప్పుడు సాహిత్యదర్పణ గ్రంథ కర్త "వాక్యం రసాత్మకం కావ్య" మ్మని ప్రకటించి యున్నాఁడు. రసములు తొలుదొల్త నెనిమిదిమాత్రమే యుండెను.

శృంగారహాస్యకరుణా వీరరౌద్రభయానకాః,
బీభత్సాద్భుతసంజ్ఞౌ చేత్యష్టౌ నాట్యే రసాః స్మృతాః.

ఇట్లు రసంబు లెనిమిది యగుచుండఁ గావ్యప్రకాశమునందుఁ దొమ్మిదవ రసమును "శాంతోఽపి నవమో రసః" యని చేర్చియున్నాఁడు. దానంజేసి నవరసము లేర్పడినను బదియవరసము వత్సల మని కొందఱు వక్కాణించుచున్నారు. కాని నవరసప్రతీతి ప్రాయిక ముగఁ బరంపరాప్రాప్తమై వచ్చునది. ఇట్లుండఁ గొన్ని యెడల రసబాహుళ్యము సంక్షిప్తముఁ గావించి "ఏకో రస" యనుచు నయ్యాది

కరుణరసమని చెప్పుచున్నారు. నవరససంఖ్యావివాదము నటుండనిచ్చి ప్రస్తుతము ననుసరించెదను.

ఈ బాలకవి వస్తునిర్మాణావసరమున నవరస సంపాదనయందుఁ దదేకనిష్ఠతోఁ బురాణగాథలోని తత్తద్రసానుకూలంబు లగునట్టి పూర్వాపరసందర్భముల మేళవించియున్నాఁడు. నవరసస్ఫోరకంబు లగు నట్టి కథాఘట్టములనే స్వీకరించుచు నయ్యైయెడల నాయారసములఁ జక్కఁగఁ బోషించి యున్నట్లు స్థూలదృష్టికే గోచర మగుచున్నది. ఇట్లు రసాన్వేషణముఁ గావించి తదనుగుణములగు రంగముల నిర్మించి కొని తొమ్మిదిరసముల నొక్కమ్మడి నొక్కవస్తువునం దేరిచికొని జోడించుటకు యత్నించి యట్లే కావించి చివరకుఁ బోయి వెనుకకుఁ బారఁజూచుకొని యెనిమిదిరసములు మాత్రమే యిమిడ్చిన ట్లెఱింగి హాస్యమున కెడముఁ గానకయు, నవరసములు లోటువడకుండను రచించుటకుఁ గాబోలు నీబాలకవి, తాతంభట్టు వెంకావధానుల గోలతో నీ కొరవడిన హాస్యరసమును సైతము బూరించి నాటకమునకు నవరస స్ఫూర్తిని సమకూర్చినట్లు తోఁచుచున్నది.

దాక్షాయణీశంకరుల కైలాస విహారము, శివమోహాంధకారము, రతీమన్మథుల కేళీవన సంచారము శృంగార రసోత్పాదనకొఱకును; వీరభద్రావిర్భావము, మన్మథపరాక్రమము వీరరసపుష్టికొఱకును; దక్షాధ్వరధ్వంసము, సతీదేవతాగ్ని ప్రవేశము బీభత్స రసోత్పత్తి కొఱకును; రుద్రుని క్రోధము, వీరభద్రుని కోపము రౌద్రరసనిర్వహణముకొఱకును గొనితెచ్చుచు నసమనేత్ర విజృంభణమునం దద్భుత రసమును, మారమారణమునందు భయానకరసమును, రతీదేవికి పతి భిక్షనిచ్చుటయందుఁ గరుణరసమును, పార్వతీపరమేశ్వరులతపోవనము లందు శాంతమును, తాతంభట్టుగారి ధప్పళములతో హాస్యరసమును గడు ముచ్చటగ నాయా సందర్భములందుఁ దత్తద్రస నిష్పాదన కను కూలముగఁ బద్యగద్యముల వ్రాయుచు నీనాటకమును జాగరూకతమై నిర్మించియున్నాఁడు. ఈదృశరసపోషణమును వేర్వేఱుగ నిరూపించుటకు మనసువడియు గ్రంథవిస్తరభీతిచే వదలివేసి మచ్చున కిచ్చట రెండు పద్యము లుదాహరించెదను—

రౌద్ర రసము.

ఓరీ! సర్వజగన్నియామకుని ధీరోదాత్తునిం జిత్కళా
పారావారుని సంగవర్జితుఁ గృపాపారీణు గౌరీధవున్
గారల్ ప్రేలి శపించి వచ్చిన మహాకష్టాత్మ! నీ కంఠమున్
ఘోరాసిం దునుమాడి గ్రద్దలకు విందుల్ సేసెదన్ నిల్వరా.

(పుట - 18.)

శృంగార రసము.

అనగుమోముచందమును నానును పెన్నెఱివేణిసోయగం
బానవపల్లవోష్ఠమును నాకనుఁదామరదోయి సొంపు పెం
పానెఱిదీవమేనుసొబ గామదదంతిసమానయానమున్
గానక యున్నవాని కిఁకఁ గామునిబాధలు మాన్పవచ్చునే.

(పుట - 62.)

తక్కుంగల రసము లందంద చదువరులు గుర్తింపఁగలరు గాన నీప్రసంగ మింతటితోఁ జాలించి "నవ్యకల్పనల" సంగతి విచారించెదను.

నవ్యకల్పనలు

ఈనాటక వస్తువునందు నవ్యకల్పన లున్నట్లు కవి తానే ప్రకటించికొనియున్నాఁడు. నిజమున కిం దట్టిచిత్రవిచిత్రకల్పన లెన్నెన్నియో కన్పట్టుచున్నవి. మేము గుర్తింపఁగలిగినంతవఱకుఁ గొన్నింటి నిచ్చట వివరింతుము. దేవతలు తారకాసురుని చర్యలు ప్రకటించునప్పుడు ప్రతి దేవతచేతను దనక్షోభను వేర్వేఱుగ వర్ణింపించి క్రొత్త క్రొత్త కల్పనలను దత్సందర్భములందుఁ దత్తద్దేవతానుగుణ్యముగఁ జిత్రవిచిత్రముగఁ జిత్రించియున్నాఁడు. ఇటు చూడుఁడు——

వాయుదేవుఁడు.

మెలమెల్లంగను వీఁచినన్ దనువునన్ బెన్ స్వేదబిందువ్రజం
బులు నేన్ బోవని కోపగించు నిఁక గాడ్పుల్ వీవఁ దత్పౌరకాం
తలమేనం బచరించుచందనపుఁబూఁతల్ రేఁగునంచు న్ననున్
బలురీతుల్ కడగండ్లఁబెట్టి తనువున్ బాధించు లక్ష్మీసుతా!

(పుట - 25, 26.)

ఇట్లుండ మన్మథుఁడు బాణప్రయోగ మొనర్చునప్పు డిది యా బాణము, నది యీ బాణ మనుచు బెదరించుచు వేఱ వేఱ బాణముల రుచుల వర్ణించుచున్న ఘట్టమునందు చక్కని క్రొత్తపోకడలు కన్పట్టు చున్నవి. ఈ పద్యమును దిలకింపుఁడు—

బాలమృణాలనాలముల బాళిని నేలెడి కేలుదోయితో
మేలిమిపాల వెల్లిమిసిమిన్ దలఁ దన్నినమేనికాంతితో
బాలమరాళయానమున భాసిలులక్ష్మిని నక్కు సేర్చఁగాఁ
గే లిటు సాచఁజేసి హరి గెల్చిన దీపుపుతూపు నమ్మమీ.

(పుట – 56.)

రతీదేవి తానుగూడ తపోవనమునకు వచ్చెద ననుచు, నరకాసు రునివధకుఁ బూర్వము సత్యభామ శ్రీకృష్ణునితోఁ బెనఁగులాడినట్టిభాగ వతఘట్టమునె మనమునం దిడికొనుచు నచ్చటిపోకడలనే యనుసరించుచు నూతనమగు కల్పన నొక్కదానిని గావించి యున్నాఁడు. ఇట్టులనే నవ్యకల్పనాద్యోతకంబులగు కథాఘట్టములే యనేకము లందంద కనఁ బడుచున్నవి. ఇట్టి సందర్భములు గాథాప్రణాళిక నభివృద్ధి నొందించు టకే గాక మిక్కిలి హృదయంగమంబైన పోకడ లలవడియుండుటచేత రసపుష్టికారకము లగుచున్నవి. ఇంతియగాక కవి - కల్పన - కావ్యము లను లక్షణవాచక శబ్దముల నన్వర్థములఁ గావించుచున్నవి. ఈ బాల కవి తా నీ ప్రతిజ్ఞనుకూడ జక్కఁగ నిర్వహించి యున్నట్లు చదువరు లూహింపఁగలరు. గ్రంథబాహుళ్య మేర్పడునను భీతితో మే మింత వఱకు స్థాలీపులాక న్యాయముగ వివరించి వదలివేసితిమి గాన చదు వరులు మమ్ముల మన్నింతురుగాక.

నూతనశబ్దములు

ఈ వస్తువునందు "నూతనశబ్ద సంజాతసంపద" లున్నట్లు నిర్దే శింపఁబడినది. తదనుగుణముగ నిం దనేకములగు క్రొత్తశబ్దములు కను పట్టుచునే యున్నవి. ఆముక్తమాల్యదకర్తకుఁ బ్రియంబగు "ఝాట" మను పదము నీకవిగూడఁ బ్రయోగించియున్నాఁడు. "జటాజూట కేశ ఝాట" మన్నప్పుడు సమూహార్థకము ద్యోతక మగుటలేదు. వ్యష్టిశక

లార్థము తోఁచుచున్నది. కావునఁ గేళర్ఘూట మన్నప్పు డొక్క-పిల్ల జడ యని శబ్దార్థమును జెప్పినచోఁ జక్కఁగ సమన్వయించును. ఇట్టి వియే కొన్ని క్రొత్తపదములు నాటకమునం దెల్లెడల వెదఁజల్లింపఁబడి నవి. కొన్నింటి నిచట వ్రాసి చూపించెదను. 'గోచిపాత - గోడు గుడుపు - ఉసురుకొట్టు - కాఁబట్టియుండు - గొంతెమ్మకోరికలు - కీలా భీలము - పుచ్చినవక్క - మొదలగు చక్కని దేశ్యములు మాండలిక ప్రయోగము లిందు బాలకవి విరివిగ నచ్చటచ్చటఁ బ్రయోగించి యున్నాఁడు.

ఇట్టులనే పలుచోటులందు ముచ్చటలుగొల్పు చమత్కార వాక్యములు విచ్చలవిడిగ నుపయోగింపఁబడుటచే నిట్టి రచనలు కావ్య మున కొక నూతనం బగు సొబగు నొసంగుచున్నవి.

ఆయయ్యాతనయవే యనిపించితివి	పుట	13
పూర్వదేవోత్తములు	,,	23
వాసవ ! నీవ నా కిడెడివాఁడవు?	,,	24
మాకడవాఁడవేగాని కడవాఁడవే	,,	47
మును కైవడి కైవడి మీరకైతు	,,	55
మేనయత్తమగఁడు మేనమామ కాఁడు	,,	58

ఈ బాలకవిచంద్రుఁడు శబ్దాలంకారములం దపరిమితాసక్తి కల వాఁడని కేవలమగు స్థూలదృష్టి కే స్ఫురింపఁగలదు. నాటకరచనయం దెల్ల యెడల నుల్లమును బల్లవింపఁజేయు చక్కని యమకములును బదముల పొందికయును గుప్పలు తెప్పలుగఁ దేలియాడుచున్నవి. ఇట్టి పద్యములు, వాక్యములు నిచ్చట కొన్ని తెచ్చి చూపించెదను.

పొత్తంపుబిత్తరి నిత్తరి నత్తెల్లవేల్పుకేల హత్తించుటెంత?	పుట – 3.
దండ మిదిగో గొనుము దండఁజేరిన నన్ను.	పుట – 5.
నాదు హితుండై నాదుహితం బెండ్లియాడి...సతంబును హితంబు నఁ బొల్చుచు	పుట – 6.
గోరితో పిశాచనిశాచరసాధు నక్కటా.	పుట – 34.
ఇంక నావంత నావంతయైన నొందలేదు.	పుట – 45.

ఇట్టి వనేకములగు ప్రయోగము లిందుఁ గలవు. కొన్నిటి మాత్రమే యుదాహరించితిని.

సామెతలు

ఈ బాలకవి నాటకమునం దంతటనుగూడ నుభయభాషల లోనంగల చక్కని నీతిబోధకములగు సామెతలను సారభూతములగు నా భాణములను సమయస్ఫూర్తిగ మేళవించియున్నాఁడు. సామెతలన్నచో నీకవికి మిక్కిలి ప్రియంబు లని చదువరు లూహింపఁగలరు. అట్టి వాక్యములఁ గొన్నింటి నిందుఁ బొందుపరచెదను.

(సంస్కృతము)

"సహసా విదధీత న క్రియామ్"

"కష్టే ఫలీ"

షడ్భాగం మనుజయత్నానాం సప్తమం దైవచింతనమ్
అన్యథా చింతితం కార్యం దైవ మన్యత్ర చింతయేత్.

(తెలుగు)

అందిన కేశంబులు నందకున్నఁ బాదంబులా?

ఓడలు బండ్లౌను బండ్లోడ లౌను

కుక్కతోకఁ బట్టి గోదావరి దాటుట

వసఁ దాగిన పిట్టవలె

గ్రుడ్డువచ్చి పిల్లను వెక్కిరించినట్లు.

ఇంకను నిట్టి వనేకములు కలవు గాని గ్రంథవిస్తరభీతిచే నుదాహరింపమానితిమి.

ఇట్లు నవరసస్ఫోరకంబులగు కథాఘట్టముల ననేకముల నేరి కోరి సంతరించికొని, క్రొత్త క్రొత్త కల్పనల నయ్యాయెడల రసానుగుణముగ నాటకవస్తువునం దిమిడ్చి నూతనపదములతో మేళవింపఁబడి మిక్కిలి చమత్కారమును బెంచుశబ్దాలంకారముల నెల్లెడ జల్లించి యీ బాలకవి తన ప్రతిజ్ఞను నల్లేరుపై బండివలె నిరాఘాటముగ కొనసాగించుకొనియున్నాఁడు. ఇయ్యది ప్రశంసార్హ మనకతప్పదు.

నాటకధర్మనిర్వహణము

కావ్యములలో నాటకమునకును బ్రబంధమునకును జాల వ్యత్యాసము కలదు. ప్రబంధకవిత్వపాకములు, నాటక కవితాపద్ధతులు పృథక్స్వభావములు. ప్రబంధము శ్రావ్యము; నాటకము దృశ్యము. ప్రబంధకవిత కథానకసరణి ననుసరించును. నాటకకవిత్వ మన్ననో సల్లాపధోరణిలోఁ బ్రసరించును. కొన్ని పద్యములు ప్రబంధయోగ్యములై యుండవచ్చునేమో కాని రంగరంజకములు కాకపోవచ్చును. పద్యాంతములు సల్లాపసరణి ననుకరించి సంబోధన సంభాషణలతో సరసమై యుండవలెనేకాని యెడమొగములు పెడమొగములు పెట్టుకొని తెరలతోనో గోడలతోనో మాటాడుచున్నట్లున్నచో రసాభాస మగునేకాని రసావాసము కాఁజాలదు. ఏతల్లక్షణలక్షితములగు పద్యములే రంగరంజకముగ నుండును. ఈ సారస్యమును మన బాలకవి మిక్కిలి జాగరూకతమై గమనించియున్నాఁడు. చాలవఱకుఁ బద్యములు నాటకయోగ్యములుగనే యున్నవని నిరూపించుటకు రెండుమూఁ డుదాహరణము లిచ్చెదను.

(1)

తనయన్ ద్వత్కృతయజ్ఞదర్శనమహోత్సాహన్ ముదం బొప్పగా
గని మర్యాదలు సేయమాని యిటు యోగాగ్నిం బడంజూచె నా
ఘనమత్తాత్ముఁడు దక్షుఁ డాతని శిరః ఖండంబులన్ గాకగృ
ధ్రినికాయంబు భుజింపఁజేయఁగల భద్రస్థేము సృష్టింపవే! ‌ ‌ పు 13 14.

(2)

నీదు సుతప్రలాపముల నీవు క్షమింపగఁజెల్లునే కదా
నాదుకళాప్రవీణత ఘనంబుగ మీ కని ధారవోసి యే
మేదురభక్తిఁ బార్వతిని మేచకకంఠుని గూర్తు నొక్కచో
ఖేదము డించు ప్రాణము తెగించితి నిప్పుడె పోయివచ్చెదన్. ‌ ‌ పు. 48

(3

మనమునయందు నెందుఁ బరమాత్మను నిల్పి యఘంబువాయఁగా
మననము సల్పుచుండి తనమానసమందు ననన్యసౌఖ్యముల్
కనఁగను వాంఛవీడి చనఁగాఁ దగువారికి నన్యలోకమం
దునఁ గలుగున్ సమస్తమగు నోములకల్మలు పూవుఁబోణిరో! ‌ ‌ పు. 70

పద్యములేగాక గద్యములు కూడ హాయలుగులుకు నడకతోను త్తేజకంబగు శైలితో రంగరంజకముగ నీబాలకవి విరచించియున్నాఁడు.

పద్మ—(కరంబులు ముకుళించి) స్వామీ! భవద్దర్శనంబున మాయఘంబులు ప్రళయ వాతసంస్పర్శనంబువలన ఘనాఘనంబులుం బోలెఁ బటాపంచలయ్యె. ఇదిగో ప్రణామంబు స్వీకరింపుఁడు.

[పుట - 64]

పార్వ—మఱియు భవద్పాదనారవిందంబునం దేదియో యొక్క యమందానందాంకురంబు మోసులెత్తుచున్నది. అందులకుఁ గారణం బేదియో సెలవిం డాకర్ణింపఁ గోరుచున్నాను.

[పుట - 66]

రంగరంజకముగ నుండవలయు నన్నచో గద్యపద్యలక్షణము లిట్లే యుండవలయును. ఈ బాలకవి చాలవఱకట్టి లక్షణములనే గమనించియున్నాఁడు.

కవితాస్వభావము

ఈ బాలకవియొక్క కవిత్వము మృదుమధురపదశోభితమై హృద్యమైన పద్యములతోఁ జక్కని పాకములో వ్రాయఁబడియున్నది. గీర్వాణాంధ్రభాషలం దీ బాలకవికి సమానం బయ్యు నసమానంబై యున్నట్టి పాండితీవిశేషము గ్రంథమునం దెల్లెడలఁ దెల్లమగునట్లు వెల్లివిరియింపఁబడియున్నది. ఉభయభాషాపరిచయమును వెల్లడించు కొన్ని నిదర్శనముల నిచ్చట మచ్చునకు వ్రాసి చూపించుచున్నాను.

సంస్కృతపదలాలిత్యము.

సకలకలాకలాపులు విశాలమనస్కులు సద్యశస్కులుజ్ఞ
బ్రికటరసప్రకాశకృతిభాసులు సూనృతభాషు లద్రిజా
స్వకరపరిగ్రహాంఘ్రినవపంకజలోలుపభృంగు లైన యీ
సుకవుల చెంతకుం బిలుచు చో నెపుడేని దయ నానతీయుఁడీ. [పు 2]

అచ్చ తెనుఁగు నుడికారము.

నాదగుకూర్మిబిడ్డ రా
యంచ కనుంగుచెన్నుడ లాయారము మీరఁగ నేర్పు దాని ...

*　　　　*　　　　*

ఉండ నిల్లును లేక పండ మంచము లేక
కొండవీటను గాటఁ బండువాని　　[పు.68]

*　　　　*　　　　*

మేలిమిపాలవెల్లినిసిమిఁ దలఁ దన్నిన మేనికాంతితో.　　[పు-56]

ఈ కవిచంద్రునితండ్రి హనుమంతరాయశర్మ పాకయాజిగారు శుద్ధాంధ్ర దాశరథిచరిత్రము మొదలగునట్టి యచ్చ తెలుఁగుగ్రంథములు రచించిన కవివరేణ్యు లగుటంజేసి యీ బాలకవికిఁ గూడఁ బదారేండ్లకే చక్కని శుద్ధాంధ్ర భాషాపరిచయ మలవడినట్లు తోఁచుచున్నది. ఏలయన నచ్ఛాంధ్రపదజాలముల విచ్చలవిడిగ నుపయోగించుటయకాక కొన్నిపద్యము లామూలాగ్రము నచ్చ తెలుంగుబాసలోనే యప్రయత్నముగ మనకవి కెఱుకలేకుండ నడచినవి. ఈ క్రిందిపద్యమును జూఁడుఁడు—

తే. గీ. బుస్సునును పాముసొమ్ములు బూదిపూఁత
కోర్లు బూతాలసేఁతలు గోఁచిపాత
కాటియునికియుఁ బుట్టె కే ల్గల్గువాని
కెవ్వ రిత్తురు కన్నియ నేనుగాక.　　[పు - 7]

ధా రా శు ద్ధి

ఈబాలునికవిత్వమునందుఁ జక్కని ధారాశుద్ధి ద్యోతక మగుచున్నది. పదములు తమంతట తామే వచ్చి పద్దెములందుఁ దీర్చి దిద్ది నిలిచిన ట్లున్నవి. రెండుపద్దెములు మచ్చున కిచ్చటఁ జూపించెదను.

మారా! సేమమె నీకు నీసతికి, వేమారుం దలంతే మముఁ,
శ్రీరామామణి నీదుతల్లి హరితోఁ జెల్వారుచుండుంగదా,
ఆరామప్రియుఁడౌ వసంతునకు సౌఖ్యం బున్నె, నీమోహపుం
బారావారములోన ముంచుపని నిర్బాధంబుగా సాగునే.　　[పుట-44]

ఖగములునాక దుష్టమగు కౌనమెకంబులునాక కూ్రిరప
న్నగములునాక దుర్గమవనంబులునాక భవానిపోకకై
నగములు పట్టి కట్టిన నారలు కూరలుగాఁ దపంబుతో
నగమయినట్టివాని కిటు చానను గూర్చిన నింత సేయునే.

అనుకృతులు

ఈ కవి పిన్నవాఁడయ్యుఁ బురాతనాధునాతనకవిచంద్రుల పోకడలఁ గొన్నింటిని బుణికిపుచ్చుకొనియున్నాఁడు. ఇట్టి యనుకరణములు నాటకమున కెంతయో వన్నెను, వాసిని సమకూర్చుచున్నవి.

పూర్వకవులపోకడలు

అనుకారిపద్యము:—

నవకోరకితచూతనమ్రశాఖలు గావు
గగనచుంబిమహీజగణముగాని.

అనుకృతపద్యము — భాగవతము—దశమస్కంధము—ఉత్తర భాగము—154 పద్యము - నరకాసురవధలోని

సమదపుష్పంధయఝుంకారములు గావు
భీషణకుంభీంద్రబృంహితములు

ఆధునికకవులపోకడలు

(1) భర్త్రాజ్ఞ మీరినపడతికి నిటువంటి
పాటులే కలవని చాటె నను [పుట—13]

(2) భక్తులహృదయంబుఁ బాయకుండెడివాఁడు
లోకనాథుఁడు చక్రి నీకుఁ దండ్రి [పుట—49]

ఇట్టివే యనుకరణములు చాలఁ గలవు. దీనంజేసి యీకవి యనేక నాటకములను జక్కఁగఁ బరిశీలించి తా నీ గ్రంథరచనకుఁ గడంగినట్లు తోఁచుచున్నది.

బంగారుతునకలు.

ఈకవి తననాటకములోని సీసపద్యములకొక చక్కని హొయలు గలుగు నడకను సమకూర్చి, పద్యముల హృద్యము లొనర్చి, సీసమును సానరాపిడి వెట్టించి, జాతిరత్నములకుంబలెఁ జిన్నెలనెన్నింటినో తీర్చిదిద్దుటచే నందలి గమనములోని యమకమును గమనించినప్పు డివి సీసపుముక్కలుగావు, బంగారుతునక లుండెడి తీరున వెలుంగుచున్నట్లు చదువరులే గ్రహింపఁగలరు. ఈ గమనమును నిరూపించుట కుదాహరణ మొకటిమాత్రము చూపించెదను, గాని ప్రాయికముగ సీసములన్నియు నిట్టినడకలోనే నడిపింపఁబడినవి.

కుడువ నొక్కింతయుఁ గూడు గానక యెప్డు
బిచ్చ మెత్తి భుజించు పేదవాఁడు
భిక్షంబునకునైనఁ బెద్దపాత్రము లేక
తలపుర్రె చేతిలోఁ దాల్చువాఁడు
ఒడలికి వసనంబు నొక్కఁడైనను లేక
పులితోలు పైఁగప్పి యలరువాఁడు
శృంగారములు లేక చిలువసొమ్ములు దాల్చి
పూఁత లేకయ బూదిఁ బూయువాఁడు
ఉండ నిల్లును లేక పండ మంచము లేక
కొండవీటను గాటఁ బండువాఁడు
సేవకు ల్లేక యా చెవిటిభృంగీశుతో
ముసలియెద్దును నెక్కి మసలువాఁడు
ఇట్టి సౌభాగ్యవంతుతో నెట్లు లీవు
కాపురంబుండి దినములు గడుపుచుండి
సౌఖ్య మెంతేని గాంచె దో సారసాక్షి!
వలదు వల దేల నీ కిటువంటిమగఁడు. [పుట - 68]

ఉపసంహృతి

నా యల్పమేధకుఁ దోఁచినంతవఱకు నాటకములోని కొన్ని యంశములను గుఱించి వ్రాసితిని. ఇంకను నేను వ్రాయక విడిచిన విశేషము లెన్నెన్నియో కలవని నేనే యెఱుంగుదును. కాని గ్రంథము పెచ్చుపెఱిగిపోయినదే యను భీతిచే నింతటితో నీ పీఠికను సమాప్తముఁ గావించి యుందలి నాకించిద్జ్ఞతాపరాధములను జదువరులు దయాళువులై మన్నింపఁగలందులకు వినయవిధేయుండనై వేడికోలు గావించుచున్నాఁడను. ఈ పీఠికను ముగించుటకు ముందుఁగ నీ బాలకవిచంద్రుని యశశ్శరీరమున కొక్క పద్యాంజలి నొసంగి చదువరుల సెలవుఁ గైకొని యింతటితో నిలిచెదను.

నవరత్నాంజలి

వ్రాసితివా మనోజ్ఞమధువాసరభాసురశ్రీసరోజనూ
త్నాసవపానలీనరుచిరాద్భుతగాననిధానవై భవో
ల్లాసమధువ్రతస్ఫుటకళానిబిరీసకవిత్వమాధురీ
శ్రీసఖమైన కావ్యము నశేషబుధావళి మేల్ సెబా సనన్.

పుట్టకముందె నేర్చితివొ పుట్టినపిమ్మట నేర్చినాఁడవో
యిట్టి కవిత్వపాటవము లే పసికూనలు నాఁడు నేఁడు ని
ట్లుట్టిపడంగ వ్రాసిరి మహోన్నతకావ్యకళావిభూతిసా
మ్రాట్టన నీక చెల్లు ననుమానము లేదు, కవీంద్రచంద్రమా!

ఆనాఁ డేను పురప్రభుత్వనిలయం బందున్నచో నీవు రాఁ
గా నీరూపధనంబుఁ గన్నుఁగవతోఁ గైకొంటి నా యప్పుకై
దీనిన్ వ్రాసి యొసంగి నే ఋణవిముక్తిన్ గంటిఁ గోదండపా
ణీ! నీకీరితి మాత్రమే మిగులుటన్ నే నెట్లు దీవించెదన్.

నీకవితన్ బఠించుతఱి నిర్మలమానసహర్షవీచికల్
పైకొని పొర్లిరాక బహుభంగురబాష్పతరంగరంగముల్

నాకనుఁదమ్ములన్ మునరి నన్ వెతలం బడఁదోయసాగె నో
రా! కవిచంద్ర! నీకు సుచిరాయు వొసంగని బమ్మఁ దిట్టెదన్.

పెద్దవై తన్నుఁ దన్నునన్ భీతిచేతఁ
బాడమెనో బృహస్పతి కింత కడుపుమంట
నీయశశ్చంద్రికలముందు నిలువలేక
రాక్షసపురోహితుఁడు నిన్ను రాల్చెనేమొ?

ఏకుమ్మయినన్ గానీ
నీకాయమునందుఁ గరుణ నిగిడించక యా
చీకు పితామహుఁ డౌరా
నీ కీరితిమేను ధరణి నిలుపఁదలఁచెనో.

చలనవిహీననిర్మలరసస్థిరబుద్ధివికాసశేముషీ
లలితకళాకలాపమృదులస్ఫుటవాగ్విభవైకనవ్యరూ
పలసదఖండకావ్యము శుభస్థితి నీదగు పేరు నిల్పఁ జిం
తిలఁదగదంచుఁ గంటఁ దడి నెట్టన నెట్టితి నెట్టు లెట్టులో.

వాణి! దోసిళ్ల నీవాణి ముత్యాలిమ్ము
దొరకింపలే విట్టి దోరకైత,
రాచిల్క! రతనాల రా చిల్కరింపుము
పొసగింపలే విట్టి పూపకైత,
భ్రమరమా! నీ కేటిభ్రమ రమారమ్యమైనఁ
బలికింపలే విట్టి జిలుగుకైత,
మదమరాలంబ! దుర్మదమ రాలంబడ్డ
రవళింపలే విట్టి కవటకైత,
రసనిబిడశబ్దసృష్టిసామ్రాజ్యములకు
మీరు పట్టాభిషిక్తులైనారెగాని

నేఁటి కోదండపాణి వాగ్ధాటి యెదుటఁ
జేతకాని దద్దమ్మ లైపోతి రహహా !!!

కాని సమక్షమందు నిను గన్నుల నద్దుక పాలుకారు నీ
మానితమైన మోముజిగి మానక మెచ్చి భవత్కవిత్వస
న్మానముఁ బీఠికాముఖమునన్ వినిపించెడి భాగ్యరేఖ నా
కీ నొసటన్ సరోజభవుఁ డేల లిఖింపకపోయెనో కదా !!

మకాం : గుంటూరు,
శ్రీ యువ. శ్రా. శు ౨,
గురువారము,
1—8—1935.

ఇట్లు సెలవుఁగొని నిలిచియుండు
బుధవిధేయుఁడు,
అచ్యుతుని వేంకటాచలపతిరావు,
బాపట్ల, గుంటూరుజిల్లా.

కృతికర్త:

అబ్బరాజు వేంకట కోదండపాణిశాస్త్రి.

జననము:—కాళయుక్తి చైత్రబ౹౫ స్థిరవారము (4—5—1918)

మరణము:—శ్రీముఖ ఆశ్వయుజ శు౹౯ బుధవారము (27—9—1933)

ఓమ్.

సంపాదకీయ భూమిక.

సోదరీసోదరరత్నంబులారా! పాఠకమహాశయులారా!

శ్రీ పార్వతీపరిణయము.

అను నిదృశ్యకావ్యము (నాటకమును) వ్రాసిన అ. వేంకట కోదండపాణిశర్మ శాస్త్రి యను చిన్నవాఁడు నాకుమారులలోఁ బెద్దవాఁడు. వీఁడు కాళయుక్తి సంవత్సర చైత్ర బ ౧౦ లు శనివారమున జన్మించినాఁడు. ఐదవయేఁడు మొదలు దాదాపు తొమ్మిదవయేఁడువరకు నాదగ్గర కొంతకాలము రఘువంశము నాలుగుసర్గలు, తదుపరి బ్ర. పోతుకూచి రామమూర్తి శాస్త్రిగారిచెంతఁ గుమారసంభవ, మేఘసందేశ, కిరాతార్జునీయములు, చదివినాఁడు. తరువాత పదియవయేట నుపనీతుఁడై బ్రహ్మచర్యవ్రతము జరుపుకొనుచు సంధ్యావందన నాగ్నికార్య బ్రహ్మయజ్ఞ విఘ్నేశ్వరపూజాదికమంత్రములు బ్ర. కొమ్మరాజు లక్ష్మీనారాయణశర్మగారిచెంతఁ బఠించినాఁడు. ఆమీఁదట మాఘనైషధములు కొన్ని సర్గలు, సిద్ధాంతకౌముదియందుఁ బంచసంధులు బ్ర॥ నందిరాజు పూర్ణచంద్రశాస్త్రిగారి దగ్గరఁ జదివియున్నవాఁడు. ఇంతలో నాంగ్లవిద్యాభ్యాసము చేసి 4 వ ఫారము ముగించువరకుఁ బెరవలి మాధ్యమిక పాఠశాలలోను, 5, 6 ఫారములు రేపల్లె యున్నతపాఠశాలలోను జదువుచు వచ్చినాఁడు. 5 వ ఫారము చదువుచునే విద్యాప్రవేశపరీక్షలో నుత్తీర్ణుఁడయ్యె. ఆఱవ ఫారము చదువుచునే యీ నాటక మప్పుడప్పుడు వ్రాసినాఁడఁట. దీనిని మొదలిడుట కాని ముగింపఁజేయుట కాని నే నెఱుఁగనే యెఱుఁగను సరికదా, వాని చేతిమీఁదుగఁ దప్పో యొప్పో వ్రాసినానని నాకుఁ దెచ్చియిచ్చుటకు నోచుకొనలేదు. తుద కారోగ్యముతోనుండియే శ్రీముఖ భాద్రపద బ ౩౦ లు మంగళవారము సన్నిపాతజ్వర పీడితుఁడై 8 లంఘనములు చేసి ఆశ్వయుజశు॥ లు బుధవారమునాఁడు మమ్మత్యంతశోకసముద్రమున ముంచి కాలగతి నొందెను.

"క౦. అట్టేల జగము లన్నియుఁ
బుట్టింపం బెంపఁ ద్రుంపఁ బురుషులు మువ్వురై
పుట్టినవేలుప వఁట నా
పట్టియొడం దగునె నడిమిపని మానుటకున్."

—సోమునిహరివంశము – ద్వి. ఆ.

అని శ్రీకృష్ణపరమాత్మతో భూదేవి యన్నట్లు, పుట్టించిన దేవుఁడే వాని పోషణ కార్యము మానినప్పుడే నేమిచేయఁగలను? ఈ జరిగిన నిజస్థితి నెల్లవారికిం దెలిపి దీనిని తెలువరుతమని యింతదనుక వ్రాసితినే కాని వేరుకాదు. దీనిని గన్నీటితో నే నీయ నాగోఁడుఁ జూడలేక సవరించియిచ్చిన బ్రి. అక్కరాజు నరసింహారావుపంతులు వారికి, బ్రి. అచ్యుతుని వేంకట చలపతిరావు పంతులువారికి, ముద్రణవిషయమున సాయపడిన మిత్రకోటికిని, నే నెంతయుఁ గృతజ్ఞుండనై నమస్కారశతము లర్పించుచు నీవిషయ మింతటితో ముగించుచున్నాఁడను.

ప్రస్తుత నివాసము:
రేపల్లె,
25—11—1933.

ఇట్లు,
కన్నీటితో విన్నవించువాఁడు,
అబ్బరాజు హనుమంతరాయశర్మ.

ఓమ్.

పండితాభిప్రాయములు.

శ్లో. శ్రీపార్వతీపరిణయాహ్వయనాటకస్య
కర్తా యశో౽ర్జయతి షోడశవార్షికో౽పి
కోదండిపాణి రనఘశ్చిర మాత్తవిద్యః
కాలాగమానుభవయుక్కవిమార్గగామీ.

శ్లో. అధీత్య చిర మంతికే బహువిధాగమాన్సద్గురో
ర్నిరీక్ష్య విబుధావళిం బహుపరీక్ష్య కాలస్థితిమ్
యథామతి వినిర్మముః కవివరాః ప్రబంధాన్ క్రమా
దహో! కవి రరీరచద్గురుకులే పఠన్ నాటకమ్.

భావపురి, 1-4-34.

వేమూరి నృసింహశాస్త్రి,
శతావధాని.

తే. సరసగతితోడఁ బార్వతీపరిణయంబు
నాటకంబుగఁ గూర్చి వాఙ్మాధురి కింపు
బెంచు నగఁగా ఘటించి యర్పించె నౌర!
భక్తి వేంకటకోదండపాణిశాస్త్రి.

ఉ. బాలకుఁ డయ్యుఁ దా నుభయభాషలయందుఁ గవిత్వ మల్లఁగాఁ
జాలి రసంబులం బొదలు చక్కనిపద్యములం ఘటించి యీ
లాలితమైననాటక మిటుల్ విబుధావళి మెచ్చఁ గూర్చె శ
య్యాలలితంబుగా మృదుపదాన్వితమై యలరారునట్లుగాన్.

తే. తాత 'శేషాచలాఖ్యుండు' తాను కవియు;
తండ్రి 'హనుమంతరాయుండు' తాను కవియు
తాతతండ్రులమార్గంబుఁ దప్పకుండఁ
దానునుం గవియయ్యెఁ గోదండపాణి.

శా. తానుం బాలకుఁ డౌటచే మొదటిగ్రం♦థం బౌటచే భావసం
తానం బందున నెందు నేని నుచితా♦ర్థం బొక్కెడన్ వీడినన్
స్థానీయం బగుపాత్రపోషణము ను♦చ్చైఃకల్పనల్ గూర్చి య
త్యానందంబు ఘటింపఁజేసె రసభా♦వాళిన్ బుధుల్ మెచ్చఁగన్.

శ్లో. శ్రీపార్వతీపరిణయం రూపకరూపేణ పుస్తకం రచితం,
కోదండపాణినామ్నా జీయాత్కోదండపాణికృప యోర్వ్యామ్.

తెనాలి,
6–4–1934

ములుకుట్ల వేంకటకృష్ణశాస్త్రి,
శతావధాని.

తే. భవ్యతరముగఁ బార్వతీ♦పరిణయంబు
రూపకముగఁ బదాఱేండ్ల ♦ ప్రాపునందె
చేసి సత్కీర్తి గొంటివి ♦ చిన్నతనము
నం దెటుల విద్దె లార్జించి ♦ తౌర పుత్ర!

తే. సదమలానందముగ బ్రహ్మ♦చారి వగుచు
బాంధవుల కెల్ల కన్నుల♦పండువుగను
దిరుగుచుందువు చూపఱు ♦ లరుస మంద
పూర్వమునిడింభకునిబోలె ♦ ముద్దు లొలుక.

తే. బ్రహ్మవర్చస్సు నీయంద ♦ ప్రబలుచుంట
సర్వకాలము పితృభక్తి ♦ నలుపుచుంట
సర్వసుగుణాంబురాశివై ♦ జగతి మనుటఁ
జూడ మద్వంశ ముద్ధరిం♦చుటకు జనన
మందితి వటంచు నుత్సాహ ♦ మయ్యెఁ గుఱ్ఱ!

తే. సాటిబాలురలోపల ♦ మేటి వగుచు
సంస్కృతాంధ్రాంగ్లభాషలఁ ♦ జక్క నేర్చి
దీక్షతోడను 'విద్వాన్' పరీక్ష ♦ గెలిచి
పండితుండ వైతి వహ్వా కో♦దండపాణి!

తే. గ్రంథరచనను గావింపఁ ♦ గడఁగువేళ
దండ్రికి పలహాల నొసంగఁ ♦ దాల్మి నుడువ
రాని సంతోషముం గూర్చు ♦ నూనఁ డన్న
నీవ నూనుండ వెన్నఁగ ♦ నిశ్చయముగ.

ఆ. కొలఁదికాలమునకె ♦ కోవిదాళి నుతింప
నాటకంబు వ్రాసి♦నావు కుఱ్ఱ!
చెలఁగి నీవు నింక ♦ చిరకాలజీవివై
మనిన మాయదృష్ట♦మును దెలుపనె.

తే. తండ్రిభారంబు నీయంద ♦ తలఁగఁద్రోసి
ఆత్మశుద్ధిగ రామ ♦ కృష్ణా యటంచుఁ
గాలముం బుచ్చు యత్నింపఁ♦గా సురాల
యంబునకుఁ బండితుండవై ♦ యరిగితయ్య!

తే. దీక్షితచరిత్రయందునఁ ♦ దేరిచూడఁ
బూనువారికి నీయూర్ధ్వ♦పుండ్ర మాది
సర్వకళలును బ్రత్యక్ష♦సరణి తోచు
వహ్వా! వేంకట కోదండ♦పాణిశర్మ!

తే. స్వర్గలోకంబునను మన♦స్థాయి గల్గి
హాయిగా నుండుటకును న♦హర్నిశంబు
దేవదేవుని భక్తిఁ బ్రా♦ర్థించువాఁడ
అబ్బరాజు సీతారామ♦యాభిధుఁడను.

వేటాప్రియుని అప్పాపురము,
వినుకొండతాలూకా,
16—6—1934.

ఇట్లు బుధజనవిధేయుడు,
అబ్బరాజు సీతారామశర్మ,
బోర్డు ఎలిమెంటరీస్కూలు మాస్టరు.

మనఁబోఁడు జగమున మన్వంతరమ్ము
జను లెల్ల మెచ్చెడుచరిత ధన్యమ్ము
పదియారువర్షాలె బ్రదికిన నేమి
పదుగురు మెచ్చఁగాఁ బరిగితి వీవు
కవితాకళలు గల్గి గణన కెక్కితివి
దివి కేగినాఁడ వా దివ్యులు మెచ్చ
నీయాత్మ కట శాంతి నిత్యంబు గలుగు
నీ యాప్తకృతి యిట నిత్యమై పరగు
గావుత మని యీశు గణుతించువాఁడ
కావున మా కెంకఁ గలుగు నూరటలు.

అక్కరాజు నరసింహారావు,

15—1—34.

కృత్యభిప్రాయ

ప్రకటనకారణము.

తే. శార్ఙ్గకోదండపాణియంశమునఁ బుట్టి
నట్టి కోదండపాణిపేరట్టె తాల్చి
యిక్షుకోదండపాణిలా గీశ్వరికిని
మేరుకోదండపాణికిఁ బెండ్లిఁ గూర్చి
తెగితె కోదండపాణిశాస్త్రి! కుమార! 1

తే. పెండ్లియొనర్చి కవులను బిల్వనంపి
వారు నినుఁగూర్చి వ్రాసిన పద్యములను
చెవుల విననోచుకోనలేని చెడుగు నగుట
నిట్లు గావించితీ వేను నెదలఁ బొదల. 2

తే. తాత కృత "మాఘమాహాత్మ్య" ధర్మదాత
తండ్రి కృత "దాశరథిచరిత్ర" కృతినేత
నందనుఁడు "పార్వతీపరిణయఁ" ఫుగర్త
బళిర! యనఁ జల్పితివి కృతి పాణిశాస్త్రి! 3

రేపల్లె, 25-7-35.

ఇట్లు,
అ. హ. శర్మ.

బ్రహ్మశ్రీ అబ్బరాజు హనుమంతరాయశర్మ పాకయాజిగారికి:—

ఆర్యా,

తమ కొమరునిచే రచింపఁబడిన పార్వతీపరిణయ దృశ్యప్రబంధముం బరిశీలించితిని. ఇట్టి చిఱుతప్రాయమునందే నాటకమును వ్రాయఁబూనుట సాహసము. ఈ బాలకవికి బహుశః కుమారసంభవకావ్యము పఠించునాఁడే యా లోకదంపతుల వివాహకథను నాటకమొనర్పఁ గుతూహలము బొడమియుండనోపు. అయ్యది కార్యరూపముఁ దాల్చెను.

రచనానైపుణ్యముఁ జూచినచో నిట్టి బాలకవిం గోలుపోవుట మన దేశమున కొక గొప్ప కొఱత యని భావింతును. ధారాశుద్ధియు, రసపోషణమును, పాత్రపోషణయు, పదగుంభనమును ముచ్చటగా నున్నవి. పద్యములఁ గొన్నిఁటఁ బూర్వకవుల పోలికలు గానవచ్చుచున్నవి. కవికల్పనాకౌశలమును, సామెతల సమయానుకూలముగఁ బాత్రలచేఁ బలికించుటయు మనోహరముగ నున్నవి. దైవము దీర్ఘాయు వొసంగిన దేశమునకును నాంధ్రగీర్వాణభాషాప్రపంచమునకును మహోపకారమయ్యెడిది.

గుంటూరు,
14-7-1935.

దాలిపర్తి దుర్గాప్రసాదరావు,
యమ్. ఏ., బి. యల్., యల్., టి., వకీలు.

బ్రి. శ్రీ. అబ్బరాజు హనుమంతరాయశర్మగారియాత్మజుండైన వేంకటకోదండపాణిశర్మశాస్త్రియను బాలునిచే నీ 'పార్వతీపరిణయము' అను నాటకము రచింపఁబడినది. ఈ గ్రంథమును నేను బరిశీలించితిని. బాల్యమునందు సాహిత్యమునఁ గొంత జ్ఞానము సంపాదించి, సిద్ధాంతకౌముదియందుఁ బంచసంధులు బఠించి, కవిపుంగవులు, విమర్శకాగ్రేసరులు బళిరా! యని మెచ్చఁదగిన ధారాశుద్ధిని శర్మశాస్త్రి కలిగియుండెను. ఈ నాటకమును బదునాలుసంవత్సరముల వయస్సునందే రచించెనన్న మాట స్మరించిన శ్రీ పరమేశ్వరుఁడు వీనికి నాయువు నొసంగియుండినచో నితఁడు విద్యాబుద్ధులు సంపాదించి పెద్దయై ఆంధ్రభాషామతల్లికి నెట్టిసేవయొనరించియుండెడివాఁడో కదా యని నాకు నాశ్చర్యము గలుగుచుండును. ఇతనికవిత్వశైలి యానందజనకముగ నుండును. కవివయస్సునుబట్టి చూచినచో ఇతని కల్పనలు, పదప్రయోగము, గద్యరచన విమర్శకుల నాకర్షించును. ఇతనికవిత్వమునందు నభివృద్ధిసూచనలు గలవు.

ఎక్కడివాఁడనో యిటుల నిందు్రనిచే............

కలువపువుల్ కనుల్ చిగురుకావిజిగాజిగి మోవి......

ఆసన మీయఁగాఁ గొనక యూరడిపెట్టు..........

ఆ నగుమోముచందము.........................

మొదలగు పద్యముల మచ్చునకుఁ బరిశీలింపనగును.

కవిత్వము చిత్రకళలలో నొకటి. కొందఱు కవులు నభ్యాసవశమున నీకళయందు నైపుణ్యమును సంపాదింతురు. కాని యట్టి కవుల రచనలందుఁ, బారంభమునందుఁ గూడ విశేషములు గన్పట్టుచుండును. అట్టి విశేషములు బహుగ్రంథవిమర్శన మొనరించినవారు తెలిసికొనఁగల్గుదురు. శర్మశాస్త్రియు నట్టి కవులలోఁ జేరఁదగువాఁడైనను వాని కట్టి భాగ్య మబ్బదయ్యెను. ఇది జన్మాంతరకర్మఫలము.

ఆరండల్ పేట
గుంటూరు
12-5-35

పుచ్చా వరదరామ కృష్ణయ్య, M. A.
సంస్కృతాంధ్రోపన్యాసకుఁడు
కాలేజి, గుంటూరు.

అయ్యా!

కీ. శే. డైన మీకొమారుఁడు రచించిన పార్వతీపరిణయనాటకము జూచినాను. సర్వవిధముల రమణీయముగా నుండుటచేఁ గ్రంథకర్త "అహం బాలోఽపి భూపాల! న మే బాలా సరస్వతీ" యను నభియుక్తోక్తి కుదాహరణము గాఁదగువాఁడని నా యభిప్రాయము. తక్కిన దైవదుర్విపాకమునకుం జింతించి చేయునదిలేదు. "తస్మాదపరిహార్యేఽర్థే న త్వం శోచితు మర్హసి" అను గీతావాక్యము తా మెఱుంగనిదికాదు. కావున విస్తరింపక ముగించుచున్నాను.

కడియము
తూ. గో. డి.
15-5-35.

చిత్తగింపుఁడు,
చెళ్ళపిళ్ళ వేంకటశాస్త్రి,
శతావధాని.

అయ్యా,

అ. వేంకటకోదండపాణిశాస్త్రి యను బాలునిచే రచింపఁబడిన పార్వతీపరిణయనాటకము బాలకవిత్వమువలెఁ గాక చక్కని పోఁకడలును జక్కని కూర్పు గలిగియున్నది. ఇతఁడు చిరంజీవి యైనచో ముందుత్కృష్టకవితాకలాపుఁడై భాషాయోషామతల్లి కతిప్రియుండై యుండనోపు నని తోఁపింపఁజేయుచున్నది. అట్టిభాగ్యమందలేమి యాంధ్రదేశదురదృష్ట మనక తప్పదు.

కొవ్వూరము,
16-5-35.

ఆశుకవిచక్రవర్తులు,
కొ. సోదరకవులు, శతావధానులు.

అయ్యా,

అత్యంత బాల్యవయస్సునందే యాంధ్రగీర్వాణాంగ్లభాషాభ్యాస మొనర్చి యద్భుతప్రతిభావిశేషసూచకము గాఁ గవితారచనము గడంగిన మీ గారాబుకొడుకు కోదండపాణిశాస్త్రి యత్యల్పాయుష్కుఁడై పోవుట యెంతయు శోచనీయము. తత్కర్తృకమగు పార్వతీపరిణయ నాటకరచనము తలకుమించిన పనియని చెప్పుటకు సందియము లేదు. అందలికవిత్వము కవివయోనుగుణము లైన గుణవిశేషములతో వెలయుచున్నది.

కవితావిలాసము,
పిఠాపురము,
14-6-35.

చిత్తగింపుడు,
ఓలేటి వేంకటరామశాస్త్రి,
రాజాస్థానపండితుఁడు.

అయ్యా!

తమ పుత్రరత్నముచే వ్రాయఁబడిన పార్వతీపరిణయమును (నాటకము) సావకాశముగఁ జదివితి. శైలి బహు చక్కగ నున్నది. సందర్భోచిత పద్యములు కడు రమ్యముగ నల్లఁబడి యున్నవి. అనేక సంవత్సరములు సంస్కృతాంధ్ర గ్రంథముల నభ్యసించిన వయోవృద్ధులకు, జ్ఞానవృద్ధులకుఁ గాని యిట్టి గ్రంథమును రచించుటకు సాధ్యపడదనుట యతిశయోక్తి కానేరదు. అనేక సందర్భములందు విషయముల కూర్పు, ముద్దులు మూటగట్టునట్లున్నది. కడు పిన్నవయసుననే యిట్టి గంథ్రమురచించినవాఁడు దీర్ఘాయుష్మంతుఁడుగా నుండిన లోకమున కెంతో యుపకారము గలిగియుండెడిది. కాని భగవదిచ్ఛ వేరుగ నున్నది. మంచిపండు వెంటనే యమ్మకమగుచున్నది. "Whom the God loves die young" అని యాంగ్లేయవాక్యము గలదు. ఈ గ్రంథము మూలమున "యశఃకాయేన జీవితమ్" అన్నట్లుగ్రంథకర్త (కీ. శే. అబ్బరాజు వేంకట కోదండపాణిశాస్త్రి) జీవించియున్నట్లే. అనేకవందనములు.

మకాం,
నరసారావుపేట,
13-5-35.

కోరంకి వేంకటరామశర్మ,
Retired Assistant,
Hindu High School,
Masulipatam.

ఉ. బాలుఁడెగాని వీఁడి తని భారతి పూవులచూలుగోలయై
మేలగు తేనెసోనరుచి మించిన పల్కుల విద్వదాదర
శ్రీలలితాంగియౌచుఁ జనరెం; త్రుటికాలములోన వీనికిం
గాలము తీరె? దైవహతకా! యిటు సేఁతలు రోఁతలే కదా?
చ. మరణము నొందె యీకవి యమాంతము నశ్వరమూర్తి వీఁడె య
క్షరతనువున్ సృజించి మనకన్నులఁ గట్టెను, వీని పార్వతీ
పరిణయ నాటకంబ, యది పాపహరంబయి పాతకాళికిన్
స్థిరఁ దిరమై వెలుంగుత, సుధీపత్రికరంబున కింపు నింపుచున్.

గుంటూరు. 14–7–35. } కాశీ కృష్ణాచార్యులు, శతావధాని.

ఓమ్.

శ్రీహయగ్రీవాయనమః.

శా. శ్రీనాథాప్తుఁడు భోగిభూషణుఁడు సచ్ఛీర్షాంచితేందుప్రియుండు బ్ర
హ్మానందాత్ముఁడు దీనపోషకుఁడు నయ్యద్రీశపుత్రీశుఁడున్
నీనవ్యాంచితకావ్యకన్యకక శాస్త్వితాచ్ఛదేహుండు, నీ
శానుం డేర్పడ నీయశంబు నిల శిష్యా! రంజిలన్ జేయుతన్. ౧
ఉ. ద్వాదశవత్సరాలనె యథావిధి కౌముది నైషధాంతమున్
మోద మెలర్పఁ గావ్యతతి పాక్కిటు నంచి తెలుంగుబాసలో
నాదికవీశు మించు పస నంది యనంతయశంబు గాంచితే
నీదుచరిత్ర మచ్చెరువు! నిక్కము జ్ఞానికిఁ బ్రాయ మేలొకో? ౨
చ. నవమధుబిందువుల్ గురియునాట్యరసాన్వితమై తనర్చుచున్
నవసుమకల్పితం బయిననాడెఁపుసెజ్జ హసించుశయ్యతోన్
జవిగల ద్రాక్షపాకము పిసాళిగలట్టి విదర్భరీతితో
నవుననఁ బార్వతీపరిణయంబు వెలుంగు సలక్షణంబుగన్.
తే. గీ. ఇట్టికబ్బము వ్రాయఁగలట్టినీవు
ఆంధ్రగీర్వాణభాషల నాదరించి
ఉద్ధరింతు వనుచు నుండ నిద్ధరిత్రిఁ
బాసి మము శోకవారాశిపాలుఁ జేసి
ఉండనేగితే దివికి కోదండపాణి? ౪
తే. గీ. సారిది సుకృతీ గతాయు వన్ సూక్తి నీ య
కాలమరణమ్మువలననే క్రాలఁగలదు
అవని నీకీర్తి కలకాల మతిశయిల్లు,
నీకుఁ డాత్మశాంతిని నీశు నిచ్చుఁగాత. ౫

రేపల్లె, 1–6–1935. } ఇట్లు, అద్వైతమతస్థాపక, నందిరాజ పూర్ణచంద్రశాస్త్రి.

శ్రీరామచంద్రపరబ్రహ్మణే నమః

ముప్పాళ్ల.
20-5-1935.

బ్రహ్మశ్రీ వేదమూర్తులైన అబ్బరాజు హనుమంతరాయశర్మ పాకయాజిగారి
దివ్యచరణారవింద సన్నిధానమునకు:—

తండ్రీ! వేంకటకోదండపాణిశాస్త్రీ!

సీ. పదియాఱువన్నెయబంగారు నెడమసౌందమునఁ దన్నెడి మేనితళుకుతోడ
ఆశ్రమధర్మాల ననుసరించి చరించుశంకరుదివ్యతేజస్సుతోడ
బెట్టనిసొమ్మైనా వెలుఁగొందు సహజశాంతమ్మను వరకవచమ్ముతోడ
వాసనల్ వెదజల్లు పారిజాతమువోలె నశ్రాంతవిశ్రాంతయశముతోడ
తనరు నీ వేమితలపెట్టి చనితొ దివికి బదియునైదేండ్లు పై నర్థవత్సరమ్ము
గడచినదో లేదొ! యెన్నిరకాలచింత జతపరచితివి వృద్ధదంపతులకకట!

సీ. పనసతొనలకన్న నరటిపండులకన్న రుచియైన నీవాక్కులెచట విందు
సకలసంపత్కళాసదన మౌ నీమోము నింక నాకనులతో నెటులగందు
నవ్యమౌ తేనెసోనకమునాఁ వెల్గునీ కైతాన నే నెప్డుప్రీతి బొందు
గ్రీగంటిచూపులలోఁ గ్రాలునీభావ మేనాఁడు నాపయి నెగసిచిందు
బళిరె; అరచేతిలో నిమ్మపండు గ్రద్ద తన్నికొనిపోయినట్టుల నిన్ను మృత్యు
దేవత గ్రసించె నిలోటు తీరు టెట్టు? లేమొకొ నిమ్ము వచ్చుచున్నాము మేము.

సీ. దీక్షితుఁడోయనఁ దేజరిల్లెడినీవు పోవ రేపల్లె దోబూచి యయ్యె
సంపూర్ణపూర్ణిమాచంద్రుడోయనెడిహైన్యాల్ గ్రహణమునాటిశోభ యయ్యె
దోసతోఁట యనంగఁ దొడరెడి నీయిల్లు వెక్కువిచారాల కిక్కయయ్యె
పుష్పాక్షతలతోడఁ బొదలెడి నిత్యాగ్ని పాచిబూడిదెతోడ వఱలనయ్యె
అరరె; గిద్దెడుబియ్యంపుటన్నముఁ భుజించు నీవాక్కు డవుచన నెంత మార్పు
కనుపడుచున్నయది కండ్లగట్టినట్లు స్వప్నమందేని కనుపడచనఁగదయ్య.

సీ. పరుపుపైనిద్దుర పట్టకపొర్లాడు నీ వాచిలిఁ బెద్దనిద్ర పోతె
గోరు గ్రుచ్చుకొనఁ గగ్గోలుజెందెడునీవు కకవికపడక మంటను సహింతె
తాకినఁ గందుమెత్తనిమేను గలనీవు కట్టెలఁ బిగియింపఁగా భరింతె
ఎండ సోకినఁ బూఁటబండుకొనెడినీవు మండువేసఁగి బెటనుండ నెంతె
యిన్నికష్టాల నీకు లిఖించుకతన బుట్టుపూజావిహీనుఁడై బోలెడప్ప
లందుమున్గుచుఁ జేల్చుచు ననవరతము నాభిపుట్టిల్లుగాఁగనున్నాఁడు బమ్మ.

సీ. తాత వైదుషియందు ధాత తండ్రిమహాప్రసిద్ధపండితుఁడు నశేషధర్మ
విదుఁడు నీ వన్నిటఁ బెద్దవై వయసునఁ జిన్నవయ్యునుఁ గవిశేఖరుఁడవు

కౌముదీషాతి వాఙ్మయమున స్కూల్ ఫైనలు విద్యార్థిపదిగాక విమలకీర్తి
సాంద్రుఁడవు నియోగిశాఖాసముత్పన్న విజ్ఞానశేముషీవిభవులందు.
తరుగులేదెందుఁగాని చిత్రముగ నొక్క పూటజ్వరమునకే తనువుఁ ద్యజించి
చనితె దివికి రామేశ్వరశాస్త్రి యనెడి నాకుమారుని స్నేహమున్మనకును గల్గ ?

ఇత్థం బుధవిధేయపరమాణుః,
శతావధాని గోపాలుని హనుమంతరాయశాస్త్రి,
శారదానివాసమ్, ముప్పాళ్ళ,
వినుకొండతాలూకా.

మ. అసమాన ప్రతిభావిశేషలలితుం డామ్నాయవేద్యుండు తా
మసరాహిత్యుఁడు నిత్యుఁడైన ప్రభు వీమాయబ్బరాడ్వంశ ది
వ్యసుధాంభోనిధి పూర్ణచంద్రుఁ డనఘుం డైనట్టి కోదండపా
ణి సమాభిఖ్యుని కీర్తిచంద్రికల నిండించుఁ దిగంతంబులన్.

గీ. పదియు నారేడులేడ రూపకవిరచన, పటిమ మదియేడ గ్రహయోగబలము గాక
పూర్వజనిపుణ్యపరిపాకపూర్తిగాక యీడునఁ దగు విద్యయే యెంచిమాడ.

గీ. చూడకుండిన కబ్బంబు జూచినంత, బలుకకుండినఁ బలుకు చెప్పంగవినుట
నస్మదాదులకే యింత యార్తిగలుగఁ, దల్లిదండ్రుల యెదలెట్లు తాళియుండు.

ఉ. యోగము లెన్నియున్న నుపయోగము లేదుగదన్న సత్కళా
యోగము లున్న నీశ్వరనియోగమ దిట్టుల నుండెనన్న సం
యోగము సున్నయై సుతవియోగము గల్గెగదన్న యింక ను
ద్వేగము మానుమన్న ప్రభవించుట గిట్టుటకన్న నగ్రజా!

మ. పదలాలిత్యము పాత్రపోషణము భావస్ఫూర్తియున్ లక్షణా
భ్యుదయంబున్ దగు సాహితీపటిమ లోకోక్తుల్ విలాసోక్తులున్
సదలంకారవిశేషముల్ సమయవాక్సంపూర్తి సద్వృత్తసం
పద చూపట్టెడిఁ ద్వత్కుమారకృతకావ్యంబందు నోయగ్రజా!

ఇట్లు భవత్సోదరులు,
అబ్బరాజు పిచ్చయ్యశర్మ,
యీ వేంకటేశ్వరశర్మ,
యీ లక్ష్మీనరసింహరాయశర్మ,
సోదరకవులు.

తొండపి,
15-5-35.

పార్వతీపరిణయము.

(అబ్బరాజు కోదండపాణిశాస్త్రికృతము.)

తే. గీ. అబ్బరాజుకోలంబు ధన్యమునొనర్ప, వచ్చి వేంకటుకోదండపాణిశాస్త్రి
వ్రాసిపెట్టిన పార్వతీపరిణయంబు, జూచినాఁడను ముచ్చట దోఁచుకతన.
తే. గీ. చిరతరూఁకటినాఁడె యీచిన్నవాఁడు, ప్రౌఢకవిత రచించి యీశ్వరునిగాంచు
ప్రేమహృదయంబుపుండుగావించియుండుఆజ్యరాహాతిహారునైక్యమయ్యెనతడు
తే. గీ. హృదయమున రేగుప్రేమాగ్ని యెవరుపట్టఁ జాలెదరు జీవితమైదాన సమసిపోవు
కాయ మనపాయముగనున్న కొల్పకున్నె ఇంటిదీపంబు చూరున కంటినపుడు.

పిఠాపురము, 27—6—35

ఇట్లు,
ఉమర్ ఆలీషా.

అభినందనపత్రికా.

శ్లో. కోదణ్డపాణికవివర్యమవేలహార్దః సంపూరితోఽనిశమిలాతనుజాపతిస్సః,
కోదణ్డపాణి రవతాద్ధుతదండపాణిభీ ర్భక్తకోటిషు భవాద్యమరార్చితాఙ్ఘ్రిః.
ఉ. చూచితిఁ దావకీనమగు సుందరమౌ నగజావివాహమున్
వే చిరసంభృతప్రమదవీచికల న్మన మాటయాడెడున్
దాఁచి త్వదీయగాత్రమిటు ధారుణి దర్పన మొందకుండ ని
ర్యాచితమైన కీర్తిను వద్భుతమొందగ నొందితౌబళీ.
తే. గీ. బాలుఁడవు సంస్కృతంబను భాషయందు నాంధ్రమందున నాంగ్లంబునందుగూడ
భాసురంబగు పరిచితి భవ్యకవిత ధారుణి నొందితౌర కోదండపాణి!
ఉ. ధార విశుద్ధగాంగపటుధాటిని వేమఱపించు, శయ్యసం
ధారితసత్పదం, బుచితతౌద్భుశకావ్యగుణంబు లెల్ల నొ
ప్పారె, నయారె, త్వత్కృతి, నపాహతమయ్యెను దోషరాశి యీ
ధారుణి నిట్టిపాత్రము, నతందగ్రతఁజేయఁగ నల్పకార్యమే.
క. ఉపమాదియలంకృతులు, న్నపరిమితంబులుగఁ గలిగె నాదృతి నొసఁగన్.
అపరిమితంబగు మోదమును సుపరమస్వాభావికోక్తి జొప్పఁడజేసెన్.
తే. గీ. ముద్దుల న్నను నాడెంపుసుద్దు లలర భవ్యమౌ కృతి నీవిధి భావసతికి
నర్పితముఁ జేసి ధన్యుండవైననీకు, శాంతినొసఁగెఁడు గాక శశాంకమౌళి.
తే. గీ. ఇట్లు రేపల్లెపురిని సాంస్కృతికపాఠశాలవిద్యాంసుఁ డనఘువిశాలబుద్ధి
యైన కోండపాణిసదమలగ్రంథమింతయుం బ్రిస్తుతించె నాదృతి దనర్ప.

ఇట్లు,
సముద్రాల లక్ష్మణాచార్యులు.
సంస్కృతపాఠశాలాపండితుడు.

రేపల్లె, 25-5-35.

క. అయ్యా దయఁ దమ రంపిన, దివ్యోదంతముల పార్వతీ పరిణయమున్
నెయ్యమునఁ జదివితిని మదిఁ, జయ్యనఁ జింతయు ముదంబు సంధిల్లెఁ గటా!

క. చిన్నారిపాయమున నీ, చిన్నికుమారునకు నెట్లు సేకురె గుణసం
పన్నత కవితయు బుధజను, లెన్నందగు భావగరిమ మేమనవచ్చున్.

మ. తలిదండ్రుల్ ముదమంద పండితవరుల్ తథ్యంబుగా మెచ్చుచుం
దలలూపం దగురీతి వర్తిలుచు సద్గ్రంథకర్తృత్వ మిం
పలరం గాంచఁగ నీ కుమారునకుఁ దా నాయుష్య మీఁడాయెఁగా
నలుమోముల్గల వేల్పు నేమి యిపు డన్నన్ సార్థకం బున్నదే.

గీ. కావ్యములలోన మఱి నాటకంబు రమ్య, మగును నాటకమును వ్రాయు టరయ కష్ట
తరము ప్రౌఢవయోలబ్ధిఁ దగు రచింప, నట్టి నాటకమును బల్కె నిట్టి చిఱుత,
పాపఁ డీతఁడు పార్వతీపరిణయంబు.

ఉ. తాతయుఁ దండ్రియుం గవులు తప్పక నట్లగు నీతఁ డంచు నా
ధాతకు కన్నుగుట్టె నెడఁ దాల్మియుఁ గూర్మియు లేక వీని దా
నీతఱిఁ గొంచుపోయెఁ దగునే యిటుఁ ద్రుంపఁగ పూవ పిందె నేఁ
డీతని తల్లిదండ్రు లెటు లీదఁ గలారు వ్యథాపయోనిధిన్.

క. పుత్రవియోగమునందియుఁ, బుత్రకృతి వెలుఁగునంచుఁ బుత్రికృతకృతిం
బాత్రిగ నెంచుచు జీవిత,యాత్రను ధృతిఁ గడుపువార లకటా జనకుల్.

గీ. అల్లియల్లని తీవియ లలరుచుండ, దొడిగి తొడుగని మొగ్గలతో రహించి
విచ్చి విచ్చని పువ్వులు వెలుఁగుచుండ, వెడలి వెడలని వాసన ల్వెలయ మించి
యలరు లేమల్లియుంబోలె లలితభావ,రససముంచితమ్ము వాక్యరచన మెఱయు
వఱలె వేంకటకోదండపాణిశాస్త్రి, భక్తిఁ బల్కిన పార్వతీపరిణయంబు.

గీ. అబ్బరాజుకులాంభోధికమృతకరుఁడు, సుమతి హనుమత్కవీంద్రుని సుతుఁడు సుకృతి
శాంకరీశంకరులమహిమాంకములను, బాలుఁడయ్యు నుతించెను భక్తిమీఱ.

గీ. జనకవంశంబునకు కీర్తి సంతరించి, చిఱుతతనమున విద్యల సేకరించి
చిన్ని నాటకమును దెల్విచే రచించి, మించి కైలాసవాసియై మెఱయుధీరు
బాలు వేంకటకోదండపాణిశాస్త్రి, యాత్మ కెవ్వేళ ఘనశాంతి యలరుఁగాక
యితనికృతికన్య విఖ్యాతి నెనసి జగతి,నలరి యాచంద్రతారార్క మగును గాత.

గాంధినగరము,
బెజవాడ.

ఇట్లు,
గుడిపూడి ఇందుమతి.

చ. సరసరసప్రసారవిలసత్సుమపేశలశబ్దమైత్రి పై
ఖరిఁ దనరారఁగా విబుధకాండ మెద న్ముదమంది మెచ్చఁ దెం
పరియగు నబ్బరాజు హనుమత్కవినందనుఁ డాంధ్ర పార్వతీ
పరిణయ నాటకోత్తమము వ్రాసెను ముద్దులు మూటఁగట్టఁగన్.
క. శివపెండిలి వ్రాసిన యీకవి వయసునఁ బిన్నవాఁడె కాని కవిత్వం
బవిరళమాధుర్యరసోద్భవ ముట్టిపడంగఁ దనరు బళిబళి యనగన్.
మ. అకటా! యెంతటివాఁడొకో విధి వృథాన్యాపాదియై జాలిఁ బూ
నక విద్యానిధి నబ్బరాజకులచంద్రప్రాయుఁ గోదండపా
ణికవిం ద్రెళ్ళఁగఁజేసి దుఃఖమునఁ దండ్రిం దల్లిని న్ముంచె వా
నికి నీలోటులు నుంటఁగాదె పుడమిన్ నిష్ప్రాజ్ఞుఁడై పోవుటల్.
క. ఈపసిబాలుని సత్కవి,తాప్రావీణ్యంబు రూపతారుణ్యము లే
దేపట్ల మఱపురా విఁకఁ, బాపం బనిపించు నట్టివానికిఁ గట్టా!
తే. గతమునకు వంతనొందుట కార్యమౌనె, యితని యాత్మకు శాంతి యితని తల్లి
దండ్రిసోదరులకు శుభోత్కరము లిచ్చి, ప్రోవుమని రాముఁ బ్రార్థింపఁ బూనువాఁడ.

ఇట్లు శ్రేయోభిలాషి,
మద్దులపల్లి గురుబ్రహ్మశర్మ.

నరసరావుపేట,
24-6-1935.

జాయ్‌శ్రీ కుసుమహరనాథ్

ఉ. దేవుఁడు నేర్పుఁ జూపుచు సుధీరునిగాఁ గవిగా సృజించియున్
గావ నశక్తుఁడై నిను నకాలపుమృత్యువుపాలు జేసె న
య్యో విధి కేమి లాభమొ వియోగసముద్రము నీదలేక వా
పోవుచున్న నీజననుఁ బూజ్యుని నేగతి నూఱడించెదన్.
మ. లలితానందవిశేషదాయకము నై, లావణ్యపుందీవియై
పలుచందంబుల సొంపుఁ జూర్పు కవితాప్రావీణ్యమున్ జూపు నీ
విలసత్కావ్యము పార్వతీపరిణయంబీ నాటకగ్రంథంబులన్
దలఁద న్నెంగద; నీమృతిన్ గని విధాతన్ దూర కెట్లోర్చెదన్.
గీ. నాకొమరుఁడు చిరంజీవినాముఁ డొక్కఁ,డుండె నినుబోలునట్టి ఘనుండె దివిని
పదియురెండేండ్ల వయసున భారతమున, కథమును జెప్పినట్టి సమర్థుఁ డతఁడు
దైవమును నొక్కత్రుటియైనఁ దలఁపకుండ, నుండఁజాలని భక్తవరుండతండు
చక్కఁదనమున దేవతాసార్వభౌము, తనయుఁ దలవంపఁజేయు సుందరుఁడతండు
శాంతశమదమ గాంభీర్యశౌర్యధైర్య, ధర్మగుణయుక్తి సర్వభూతానురక్తి
గలిగి వర్తించు సుజ్ఞానకలితుఁ డతఁడు, కాన సోదరులట్లు నిష్కామప్రేమ
నొండొరులఁ గాంచి మోదంబునొందుఁడయ్య, భవ్యగుణధామ, కోదండపాణినామ!

ఇట్లు శ్రీ కుసుమహరనాథ పదసేవిక,
నందివాడ శేషమ్మ.

రామనగరము,
బెజవాడ.

హనుమద్గ్రంథమాలాగ్రంథములు.

1 సుగ్రీవ పట్టాభిషేకము — రు 1-0-0
ఇది నవరసము లుప్పతిల్లు నైదాశ్వాసముల ప్రబంధము

2 అచ్ఛాంధ్ర నిరోష్ఠ్య నిర్గర్భ్య దాశరథిచరిత్ర — 1-0-0
ఇది తెలుఁగు నేర్చుకొనువారి కొక యమూల్యగ్రంథరాజము

3 నందిరాజ లక్ష్మీనారాయణ దీక్షితచరిత్రము — 1-0-0
ఇది స్మార్త బ్రాహ్మణులు నడచు కొనువిధులు దెలుపు మతగ్రంథము.
క్యాలికో — 1-8-0
ఫెదర్వైటుక్యాలికో — 2-0-0

4 నారాయణుఁడు — 0-5-0
5 నీతికథానిధి — 0-5-0
(4, 5) ఇవి వచనములు; బాలురనీతికథలు.

6 అత్కకోదండ్ర నేత్రము — 0-1-0

7 వాణీశతకము — 0-1-0

8 శ్రీరామశతకము (కొ. సుబ్బకవికృతము) — 0-1-0

9 కోదండపాణి అర్ధశతకము — అమూల్యము
నాపెద్దకొమారునిగూర్చి వ్రాయఁబడినది.

10 భుజంగరాయతారావళి

11 మాఘమాహాత్మ్యము (సావిత్రి) — 2-00
ఫెదర్వైటు క్యాలికో — 3-0-0
ఇది మాతండ్రిగారైన శేషాచల కవిగారు వ్రాసినది. సమస్తవర్ణాశ్రమధర్మములు మాఘస్నానఫలములు వానిమాహాత్మ్యములు మొదలైనవిషయములు వర్ణించి సుబోధముగాఁ దెలియఁజేయు పురాణరత్నము; సులభమై మృదుమధుర శైలితోఁగూడినది; చదువఁజదువ రుచులూరునది.

12 పార్వతీపరిణయము 5 అంకముల నాటకము — 0-12-0
క్యాలికో — 1-0-0
ఇది నాపెద్దకుమారుఁడు వేంకట కోదండపాణిశాస్త్రి వ్రాసినది. పలువురు సంస్కృతాంధ్రాంగ్ల భాషాపండితులచేఁ బొగడొంది చక్కని గోస్తనీపాకమున నలరారుచున్నది.

13 ఆదినారాయణశతకము — 0-1-0
ఇది మాతండ్రిగారు వ్రాసిరి; భక్తిరసప్రధానమైనది.

☞ వలయువారు:—

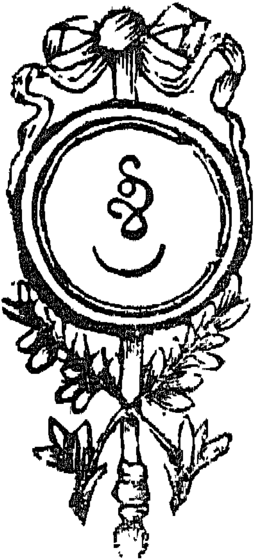
అ. హనుమంతరాయశర్మ, ఆంధ్రపండితుఁడు,
బోర్డు మిడిల్ స్కూలు, గురజాల, పల్నాడుతాలూకా, గుంటూరుజిల్లా.

శ్రీరామచంద్ర గురుపరబ్రహ్మణే నమః.

శ్రీపార్వతీపరిణయము.

ప్రథమాంకము.

(నాంది)

నగవాస! నీదు ఘనశీర్షమునంగల తారకేశ్వరా
నూన రుచిప్రతానమున నూత్నవికాసములౌ కుముద్వతీ
సూనములం ద్వదర్పనలు చొప్పడునంచు సుధాంశుఁ దాల్చితో
నా నగజాతఁ జూచి మదినవ్వెఁడు శంభుఁడు మమ్ము నోముతన్!

(నాంద్యంతమున సూత్రధారుఁడు సభికులవంకఁ దిలకించి కుసుమావళిఁ జల్లి వారలకుం బ్రణమిల్లి)

సూత్ర.—శ్రీమదనంతమహిమాతిశయులారా! శివసేవకులారా! నేఁడు శివరాత్రిమహోత్సవం బని యంద ఱెఱింగినదే కదా? అందువలనఁ బరమేశ్వర భక్తితత్పరులగు భవాదృశు లెల్ల రిచ్చటికి విచ్చేసియుండ నా శివసంబంధమైన యొక్క నాటకం బాడుటకు, మా కనుజ్ఞనీయ వేఁడుచున్నారము. (కొంచెము మాగి) ఏమీ! యెవ్వరుఁ బ్రత్యుత్తర మీయఁదలంపలేదా? (ఆలోచన నభినయించి) అవసరము లేదు. భవత్పాదనారవిందంబులె యుష్మన్మనోభిప్రాయంబులు చెప్పకయె చెప్పుచున్నవి. (అని తెరవంకఁ దిలకించి) నటీ! నీ యలంకారము ముగిసినవెన్క నొక్కమా రిటు రమ్ము?

ప్రవేశము: నటి.

సూత్ర.—నటీ! వచ్చితివా?

నటి.—ఆర్యా! వచ్చితిని. కాని నన్ను

చం. సకల కలాకలాపులు వి♦శాలమనస్కులు సద్యశస్కులున్
బ్రకటరసప్రకాశకృతి♦భాసులు సూనృతభాషు లద్రిజా
స్వకరపరిగ్రహాంఘ్రినవ♦పంకజలోలుపభృంగులైన యీ
సుకవులచెంతకుం బిలుచు ♦ చొప్పెదియో దయ నానతీయుఁడీ!

సూత్ర.—నటీ! యీదినంబునం జరిగిన యుత్సవంబునం గల్గిన యానందంబునం దేలియాడుచున్న యీయార్యబుధసమాజము వా రొక్క నాటకప్రదర్శనమునకై నిరీక్షించుచున్నారు. కానఁ ద్వరలో మన మప్పనిఁ గావింపవలయు. అందులకై నీసాహాయ్య మవశ్యము గావలసియున్నది.

తే. ఎన్ని యుపకరణము లున్న ♦ నేమి ఫలము
నీవు లేకుంట నేపని ♦ నిర్వహింపఁ
జాలకుంటిని బార్వతి ♦ సరస లేక
శంకరుండు తపము సల్పఁ ♦ జాలనట్లు.

నటి.—ఆర్యా! యీపరిహాసవాక్యముల కేమిగాని, మీ సంభాషణముం బట్టి మన మిప్పటునఁ బ్రదర్శింపవలసినది పార్వతీ పరమేశ్వరులం గూర్చిన నాటకం బని తోఁచుచున్నది.

సూత్ర.—ఔను. ఏమి నీ తెలివితేటలు! చెప్పకయే తెలిసికొంటివి.

నటి.—దాని కేమిగాని, యేదీ యా నాటకపాటవంబులు సెలవిండు.

సూత్ర.—రమణీమణీ!

సీ. నవరసాలంకర♦ణములతో నవ్యక
ల్పనలతో మిగులఁ జె♦లంగునట్లు
నూతనశబ్దసం♦జాతసంపదలతో
సర్వసమ్మతమై యె♦సంగునట్లు
'పార్వతీపరిణయ' ♦ భవ్యనాటకరాజ
మును రచించెను బుధ♦మోదదముగ
నబ్బరాజాన్వవా♦యాంభోధిచంద్రుఁడౌ
హనుమంతరాయశ♦ర్మాగ్రసుతుఁడు

తే. బాలకవియగు కోదండ♦పాణిశాస్త్రి;
యిప్పు డీ నవ్యరూపకం ♦ బిందు నేర్పు
మీర సర్వజనులకును ♦ మెప్పుగల్గ
నట్లు మనము సంతసమొప్ప ♦ నాడవలయు.

నటి—నటరాజశేఖరా! గ్రంథకర్తగురువు లెవ్వరో నుడువరైతిరే!

సూత్ర—సఖీ! యాకర్ణింపుము.

ఆ. జనకుఁ డబ్బరాజు ♦ హనుమంతరాయుండు
పోతుకూచి రామ♦మూర్తిశాస్త్రి
యుభయభాష లిడగ; ♦ నొసఁగె వ్యాకరణంబు
* నందిరాజపూర్ణ♦చంద్రశాస్త్రి.

నటి.—స్వామీ! వీ రీకృతికన్య నెవ్వరి కిచ్చి ధన్యతం గాంచిరి?

సూత్ర.—మనోహారిణీ! వినుము.

తే. రావణనిశాచరేంద్ర గ♦ర్వంబు బాపి
రమణి సీతను గొన్నట్టి ♦ రామచంద్ర
మూర్తికిని సేవ్యుఁడైన శం♦భునకును గృతి
కన్య నిడి పెండ్లిగావించెఁ ♦ గరము బ్రీతి.

నటి.—కృతికర్త పౌత్త్రంపుఁబిత్తరి నిత్తఱి నత్తెల్లనివేల్పగుశివుని కేల హత్తించు టెంతయో పుణ్యంబుగదా?

---

* సంయుతాసంయుతప్రాసము—లక్షణము.

తే. తలలు దమక్రింద జడ్డలై ♦ క్రాలువ్రాలు । ప్రాసవర్ణంబులై వానిఁ ♦ బాసియైన
కూడియైనను బెరయదు♦గులను నిల్చు । సంయుతాసంయుతప్రాస♦సంజ్ఞఁదనరి.

లక్ష్యము.

తే. వాక్త్రినేత్రాంగనాశచీ♦శక్తు లధిక । సంభ్రమంబున శుంభని♦శుంభదైత్య
హంత్రిఁబూజింపుదురు త్రయీ♦మంత్రములను । స్తోత్రములఁజేసిమంగళా♦రాత్రికలిడి.

—దేవీవిజయము.

సూత్ర.—నిజమే కాని ప్రధానకార్యంబును వీడి కావించు నీప్రసంగం బంత సమంజసంబు గాదు. కావున సభ్యు లానందించునట్లు నేదేని యొక్క ఋతువుంగూర్చి పాడుము.

నటి.—ఏ ఋతువుంగూర్చి?

సూత్ర.—ఏదియో యననేల? సకలజనానందదాయకం బగు నీవసంత ఋతువుంగూర్చియే పాడుము.

నటి—

చం. కలువపువుల్ కనుల్ చిగురు ♦ కావిజగాజిగిమోవి తమ్మిపు
వ్వులు వదనంబు మత్తపిక♦పోతవచోమృదుసూక్తి గల్గి శో
భిలు వనలక్ష్మి మాధవుఁడు ♦ పెండిలియై పెనఁగొన్నలీలఁ బొ
న్నలఁ బెనఁగొన్న యేలకుల ♦ నల్వగు నిన్ననకారు చెన్నగున్.

సూత్ర.—నటీ! ఎంతస్వభావసిద్ధంబుగా వర్ణించి పాడితివి. ఇంతటితో నీప్రసంగంబుఁ జాలించి నాటకోచితపాత్రంబుల సిద్ధపఱుపుము.

(తెరలో)

శా. రక్షింపంగను శిక్ష సేయఁగను భా♦రంబూనియున్నట్టి నీ
వక్షయ్యుండవటంచు నెంచక, యనా♦యాసంబుగా మేమె ప్రో
మోక్షుంబీయగ సర్వకార్యముల సం♦పూర్ణంబుఁ గావింపఁగా
దక్షాధ్యక్షులమంచు నెంచుఖలులం♦దండించు మాయీశ్వరా!

(శ్రుతి నభినయించి) అరుగో! ఎవ్వరో మును లీశ్వరసందర్శనార్థంబు వచ్చుచున్నారు. కాన మన మిట్టియెడ కర్తవ్యాంశము విచారింతము. పోదము, పద.

(అని యిరువురు నిష్క్రమింతురు.)

ఇది ప్రస్తావన.

ప్రథమరంగము - కైలాసము - శివమందిరము.

(ప్రవేశము : నారదాదిమహర్షులు "రక్షింపంగను-" అను పద్యమును జదువుచు)

(శివుండు బ్రహ్మావలోకనంబున సమాధినిష్ఠలో నుండును.)

నార—దేవా! కైలాసవాసా! చిద్విలాసా! భక్తజనహృదయారవిందమందిరా! గరళకంధరా! దాక్షాయణీప్రియభాజా! కోటిమార్తాండతేజా! గంగాజలసిక్తజటాభారా! వరశివార్ధశరీరా! నమస్తే నమస్తే నమస్తే.

(అని నమస్కరించును.)

వశిష్ఠుడు.—

తే. దక్షజామాత! మాకు నీ • దర్శనమున
సర్వకలుషాళి వాసెను • సాంప్రతంబు
నీదుమూర్తిని నాయెద • నిల్పికొల్తుఁ
గానఁ గరుణను వీక్షించి • కావు మీశ!

వామదేవుఁడు.—

ఆ. వె. ఈశ! నీదుకృపను • నేత్రంబున లోని
శత్రుబాధ లేదు • చర్చసేయ
దండ మిదిగో కొనుము • దండఁ జేరిన నన్ను
నెటులఁ బ్రోతువో య • హీశభూష!

నార—ఓహో! మహాదేవుఁడు సమాధినిష్ఠలో నున్నట్లు చూపట్టెడి. కాఁబట్టి కొంతవట్టు వేచియుందము.

ప్రతీహారి.—(ప్రవేశించి) స్వామీ! యుష్మచ్ఛ్వశురుండగు దక్షప్రజాపతిగారు ద్వారంబున నిలిచియున్నారు.

నార—సత్వరంబునఁ బ్రవేశపెట్టుము. (దక్షుఁడు ప్రవేశించును.)

దక్షు.—(ప్రతీహారి కనుజ్ఞ నిచ్చి) నాయల్లుండగు శివుండు నన్ను నమస్కారపురస్సరంబుగ నెదుర్కొనలేదేలాకో? (కారణ మార

యక కోపముతో ముసీంద్రులారా! అవలోకించితిరిగదా యీదురాగతము? ధర్మపక్షంబున నం జూచిన నీతండు నాదు హితుండై నా దుహితం బెండిలియైనప్పటినుండియు నే నీతనికిం గురుసమానుండనుగదా! ఈతండు ధర్మమూర్తి యనియు, సర్వ దుష్టసంహారకుం డనియు, శిష్టజనాదరుం డనియుంగదా మీ రందఱు సతంబును హితంబునం గొల్చుట? ఏదీ! అధర్మరక్షణం బెక్కడ డాగినది? చూపింపుఁడు! అదియునుంగాక; పరమయోగీంద్రులైన భవాదృశు లందఱుంగూడ నెంతయో సంభావింపుచుండ గర్వాంధుండై తాను నన్ను సత్కరింపలేదుగదా?

నార.—దక్షా! అది నిజమే! కాని సర్వలోకైకపూజితుండగు నీమహేశ్వరుండు సమాధినిష్ఠం గూడియుండుటంజేసి నిన్ను సత్కరింపకపోయినను నీ వింతలో నింత యాగ్రహింపడు టుచితంబు కాదు.

దక్షు.—నారదా! నీ వేమో మంచివాఁడవు, ధర్మాధర్మవిచారణుండ వనుకొంటిని. కాని కలహాభోజనుండ వనియు, శివపక్షపాతి వనియు జ్ఞప్తికి వచ్చినది కాదు.

నార.—నీశైవానాదరణసంజాతవైరాగ్నివలన నాయొక్క భగవన్నామస్మరణధారణాశక్తులు బూడిదపాలైనవి కాఁబోలు!

దక్షు.—నారదా! ఇంక నూరకొనుము. నీమనోభావ మంతయుఁ దెలిసినది. ఎటువంటివారి కటువంటివారే సేవకు లగుదురు. (శివుఁడు సమాధినుండి మరలును.) (శివునివంక దృష్టి సారించి) ఓయీ! జామాతా! ఇప్పటికి నీమనోనిశ్చయం బంతయుఁ దెలిసినది. ఇంక నీతో నాకుఁ బనిలేదు. అదియునుంగాక,

ఉ. ఇంచుకయైన సంపదల • నేవియుఁ జూడక, దుర్గుణంబులం
గాంచక, సద్గుణంబులనె • కాంచియు నాదగు కూర్మిబిడ్డ రా
యంచ కనుంగు నెన్నడలో•యారము మీరఁగ నేర్పుదాని, లో
నించుకృపావిశేషమున • నీ కిడ నిన్నిటు చుల్కఁజేసెదే?

మఱియు,

తే. గీ. బుస్సుమను పాముసొమ్ములు ♦ బూదిపూత
క్రొంబులుబూతాలసేఁతలు ♦ గోఁచిపాత
కాటియునికియుఁ బుఱ్ఱె కేల్ ♦ గల్గువాని
కెవ్వ రిత్తురు కన్నియ ♦ నేనుగాక.

అంతమాత్రమైన గౌరవము లేకపోయెఁగదా? ఎంతగర్వాంధుండవైతివి? ఔరా! కాలమహిమ!

శివు.—ఆర్యా! గడచినదానికిఁ జింతించినఫలం బేమి? తాము వచ్చినప్పుడు బ్రహ్మానుసంధానంబునం దుండుటంజేసి యట్లు జరుగవలసివచ్చె. ఇంతమాత్రమున కాగ్రహించితిరే? శాంతస్వాంతంబున రవ్వంత గాంచవలదా?

దక్షు.—సాంబా! నీ వింక నెన్ని క్షమాపణలు కోరినను నీకోర్కి ఫలింపదు. 'అందివఁ గేశంబులు నందకున్నఁ బాదంబులునా?' మొదట నన్ను సత్కరింపక, నాతో మాటలాడక, కలహాశనుండగు నారదుని వారింపక యిప్పు డిట్లు మాట్లాడిన కార్యంబు ఫలించునే? ఇంక లాభంబు లేదు. ఈదినంబునుండి నీవును నీభార్యయుంగూడ సుఖింపుఁడు. మాతో మీ కేమియు నవసరంబు లేదు. మీతో మా కేమియు నక్కఱ రాఁబోదు. (మునుల వైపుఁ దిరిగి) ఆర్యులారా! ఇదిగో నాప్రతిజ్ఞ వినుండు. నే నింక నీయవమానంబు సహింపఁజాల. అంతకుముం దీతనిముఖంబు జూడఁజాల. (అని యల్లునివైపు దిరిగి)

* ఉ. వచ్చిన పెద్దవారలకు ♦ వందనముం బొనరింపనట్టి నీ
పిచ్చికి మెచ్చుకొంటి నిఁకఁ ♦ బిల్ల నొసంగిన మామనోటచేఁ
గచ్చను డించి కొద్దియప♦కార మొనర్చెద, హవ్యవాహుఁ డం
దిచ్చెడి హవ్యభాగములు ♦ నీ కిఁకమీఁదట లేకపోవుత౯.

* తే. గురుసమానుండ నగు నన్నుఁ ♦ గూర్మి మీఱ
సత్కరింపక నీ వల♦క్ష్యముగ నుంటి
కాన 'మఖముల హవ్యముల్ ♦ గాంచకుందు
గాక యిప్పటినుండియుఁ' ♦ గాలకంఠ!

ఇదిగో! నాశాపం బమోఘంబు; దీని ననుభవింపుము.

(నిష్క్రమించును.)

శివు.—నారదా! చూచితివా! ఎంతపని జరిగినదో?

నార.—దేవా! దీని కాతండు తగినఫలం బనుభవింపకపోఁడు లెండు. (ఆకసమువంకఁ జూచి) అదుగో, మార్తాండుండు గగనమధ్యంబున సంచరించుచున్నాఁడు. ఏతత్కాలోచితకృత్యంబులు నిర్వర్తించు కొందుము; మాకు సెలవిండు.

శివు.—తపోధనులారా! వెళ్ళిరండు; కానున్నది కాకమానదు.

(నారదాదులు నిష్క్రమింతురు.)

శివు.—(తనలో) కటకటా! ఎట్టి కాలవైపరీత్యము దాపరించినది? నా మనశ్శాంతి కిదియ ఫలంబు కాఁబోలు. సరే కానిమ్ము! ఇప్పు డనుకొనిన నేమిఫలము? ఇంకఁ గాలోచిత నిత్యకృత్యంబులం దీర్చుకొని దాక్షాయణియొద్ద కేగెదఁగాక.

(నిష్క్రమించును.)

(తెర పడును.)

[ద్వితీయరంగము - కైలాసోద్యానము.]

(దాక్షాయణి, శివుఁడు ప్రవేశింతురు.)

దాక్షా.—నాథా! అటు చూడుము. ఆకోకిలాలాప విలాసంబు, నా సముత్ఫుల్లనీపకుసుమకదంబంబు, నాకిలసయ తల్పంబుల ననల్పసౌఖ్యంబులం గాంచు కలరవారావంబు, నాశతపత్రమధ్య మధురసం బాను భృంగీనినాదంబు కొత్తగ నొక్కశోభను నీవన లక్ష్మికిం గూర్చుటలేదా?

శివు.—సతీ! యియ్యవసరంబున నా కెవ్వియుఁ గాఁబట్టి యుండలేదు.

దాక్షా.—ప్రాణనాయకా! మీ వచనంబులు చిత్రంబులుగ నున్నవే? ఇట్టి వనలక్ష్మియొక్కశోభ మీ కానందదాయకంబు గాకుండు

టేల? ఇందుల కేదియో కారణం బుండితీరవలయు. (ఆకసము వంకc దిలకించి) నాథా! అటు పైకి విలోకింపుcడు. (పైవైపు చూపి) వారు సెప్పుకొనెడి మాటలు వినుండు.

శివు.—(చెవి యొగ్గి వినును.)

(తెరలో)

తే. అఖిలసురభోగ్యమైన పు♦ణ్యంబు గలుగు
దక్షయజ్ఞంబుc గనుcగొనc ♦ దరలువారె?
ఓ శచీపతి! యో యగ్ని? ♦ యో పితృపతి!
కలయుcడీ! వేగ పోవంగ♦వలయు నటకు.

దాక్షా.—వింటిరా? నాథా!

చ. కులిశధరాదు లల్ల నల♦కూబరముఖ్యులు, సర్వమానులుం
గలిసి, నిజాంగనాయుతము♦గాcగను నాదగుతండ్రిలోగిటం
జలిపెడు జన్నముం గనcగ ♦ సాగిరి దానిని నుగ్గడించుచున్,
సొలయక వేగcబోవుదమె? ♦ సోమకలాధర! సత్కృపాకరా!

శివు.—సఖీమణీ! నిజమేకాని "పిలువని పేరంటమునకు" మన మేలాగునc బోవంగలవారము?

ఇట్లు మనల నాహ్వానింపకయె తాను యజ్ఞంబు సల్పుటకుం గూడ నొక్క హేతువు కలదు. చెప్పెద వినుము. ఇంతకుముం దొకనాటి యుదయమున నేను బ్రహ్మానుసంధానంబున నుండ నారదాదులు వచ్చి పరివేష్టించి వేచియుండిరి. అంతలో నీజనకుం డచ్చటికిం జనుదెంచినాcడcట.

దాక్షా.—(ఆత్రముతో) వచ్చినాcడా? నే నవలోకింపకపోయితినే?

శివు.—అప్పుడు నే నయ్యనుసంధానంబునం దుండుటంజేసి వారి నాదరించుటకు వలను పడదయ్యె. తత్కారణంబున నొక్కనిమేషంబుననే క్రోధానల పూరితహృదయుండై 'ఋషిసాక్షికంబుగ నీకును, నీభార్యకును, నాకును నేcటినుండి ప్రేమలతానుబంధంబు

తెగిపోయిన' దనెను. మఱియు 'మన బంధుత్వంబు బాసినది' యని శపథంబును జేసిచనియె. అదియునుంగాక 'యజ్ఞంబుల నీహావ్యంబులు లేకుండుఁగాక!' యని శపియించియును వెళ్ళెను. నాటంగోలె నాపై నతనికి వైరంబు కలదు. అది యటుండనిమ్ము. ఇప్పుడు నిన్నైన పిలువలేదుకదా? ఎట్లు పోయెదవు?

దాక్షా.—కటకటా! నేనింక నా జనకుని దర్శింపఁ బోవలనుకాదు గదా? ఇంక నా జననియైన నన్నక్కునం జేర్చదుగదా? నా తండ్రియైన నంతలోనే యేల కుపితుండు కావలయు?

శివు.—దాక్షాయణీ! నేను క్షమింపుమని యడిగికొనినను నతఁడు కోపం బుడుగఁడయ్యెను.

దాక్షా.—(తనలో) జనకా! ఎంతపని గావించితివయ్యా! నాయందింతకరుణ వీడితివా? చిన్ననాఁటనుండియు నీ కెంతయో ముద్దుగొల్పుచున్న నేను, నీ కిప్పటికి విరోధినినైతినా? ఆహా! కాల వైపరీత్యము! కోపంబువలననేకదా యెందఱో క్రూరులై చెడిరి. నీకును నా పిశాచమే పట్టినదా? నీ రాజ్యతంత్రింబులం గల బుద్ధి చాతుర్యము, నీ కార్యాకార్య విచక్షణతయు నా సమయంబుననే యడుగంటినవా? జామాతృదోషంబు క్షమాపణనైన నేయవైతివిగా? (ధైర్యమభినయించి, (ప్రకాశముగ) నాథా! ఇంక నే నీ వియోగ దుఃఖభరంబు భరింపఁజాల. మీ కాతఁడు విరోధియైనఁ గానిండు; మనల నిప్పు డాహ్వానింపకపోయినఁ బోనిండు. తనూజాతనని నాయం దేమాత్రంబైన ప్రేమలవము లేకుండునా? అదియునుంగాక మీ కంటెఁ బెద్దవాఁడు, శ్వశురుండు. ఒకవేళఁ గ్రోధమగ్న మానసుండై యా సమయంబున నట్లు పలికెంగాని యిప్పుడు వోయిన మనల నాదరింపక పోఁడు. ఇందు మన కేమియు నష్టంబు లేదు. కావున మన మిప్పుడే వెలువడుట మంచిదికదా?

శివు.—(కొద్దికోపము నభినయించుచు) సఖీ! పెద్దవాఁడైనఁగావచ్చు. దాని కేమి? ధీమంతులకు సైతము ప్రమాదము కలుగు నని ప్రాజ్ఞులు పలుకఁ వినలేదా? అట్లె తప్పు సంభవించినది. కాని

తజ్జనితోగ్రత్వంబునఁ గన్నుఁగానక యెన్నియో కాఱులువల్కె. ఇంక నాతఁడు సెప్పినట్లు నాకును నాతనికిని సంబంధము లేదా. నీ కింకను నాతని భావంబు బోధపడలేదు కాఁబోలు ?

దాక్షా.—ప్రాణేశా ! నా జనకుని వచనంబుల మనంబున నిడికొని మీ రిట్లు మాటలాడిన సమాధానంబు సెప్ప నే నెంతటిదానను ? నా కాతనియం దింతవరకు నన్నాదరించుననినమ్మక మున్నది. కాన నొక్కదివసంబులోఁ దిరిగి రాఁగలను. నాకైనఁ బోననుజ్ఞనీయ వేఁడు కొనుచున్నాను. ఈ కోర్కెం దీర్చి యానందవార్ధి నోలలాడించెదరో ; లేక దుఃఖాంధకారకూపంబునఁ ద్రోయించెదరో ; మీ యిచ్చవచ్చినట్లు కావింపుఁడు.

శివు.—(తనలో) ఈపె కింకను బ్రేమలత విచ్ఛిన్నము కాలేదు. సరే! జరుగవలసిన యవమాన మెట్లు జరుగకతప్పును ? నేను వారింపరాకున్నది. కావున ననుజ్ఞ నిచ్చెద. (ప్రకాశముగ) దాక్షాయణీ ! కానిమ్ము, పోయిరమ్ము. భవితవ్య మెట్లు జరుగనున్నదో? ఎవ్వ రేమి చేయఁగలరు ?

దాక్షా.—సంతోషము ! సంతోషము ! వాయువేగంబున గగన మార్గంబున నిప్పుడ ప్రయాణమై యచటకుఁ జేరెదఁగాక.

(నిష్క్రమించును.)

శివు.—సర్వజ్ఞత్వము గల మగవాఁడయినను నాఁడుదానిమాటఁ ద్రోసి పుచ్చఁజాలఁడుకదా ? —కాత్యాయని వెళ్ళినది. అట నేమగునో చూచెదఁగాక. (అని నిష్క్రమించును.)

---

౨ వ రంగము - శివమందిరము.

(శివుఁడు, నారదుఁడు ప్రవేశము.)

శివు.—ఎట్లు ? నారదా ! ఉదయముననే వెళ్ళినది. నా ప్రియపత్ని కేమైన పుత్రికావాత్సల్యంబున సన్మానంబె జరిగినదో లేక నిరో్మ

హంబున నవమానంబె జరిగినదో? ఇంతవరకు నే వార్తయుఁ దెలియలేదేమి యని యనుమానించుచునే యుంటిని. ఏమి జరి నది?

నార.—దేవా! ఏమని విన్నవింపను?

శివు.—ఏమి నారదా! అట్లుంటివి? మఱియు దీనముఖంబున నుంటివి? ఏదేని శోకమూలంబైన వార్తను వింటివా యేమి?

నార.—ఈమందభాగ్యుండు వినుటయేకాదు- కనుటయుఁగూడఁ జరిగి నది. నా త్రిలోకసంచారంబున కిదియ ఫలంబు కాఁబోలు!

శివు.—నారదా! దాక్షాయణి కెంతపని జరిగినది! నన్ను నిందించిన నిందించెఁగాక; కన్నకొమరిత యనియైనఁ దలంపకపోయెఁగదా? మాతాపితృలైన నెవ్వరు నాదరింపలేదా?

నార.—ఎవ్వ రాదరింతురు? రాజాజ్ఞ నెవ్వ రుల్లంఘింపఁగలరు!

శివు.—తరువాత తరువాత!

నార.—ఇంక నేమున్నది? మాతృకలెందఱో యోదార్చిరి. లాభము లేకపోయెను. ముఖ్యముగా నే నెంతయు మిక్కుటంబుగ నాక మలనేత్రను మీ యొక్క సమీపమున విడిచెద నని పెక్కురీతులఁ జెప్పినను వినక యనాదరణలజ్జాభరంబు మోయంజాలకుంటి నని చెప్పి స్వకీయపత్రిభావంబున గల్గిన యోగాగ్నిం బడి ...(చెవులు మూసికొనును.)

శివు.—చెప్పుము! చెప్పుము! ఏమైనది? (ఆలోచించి) ఇంకేమగును? హుతాశనకీలలకు హవ్యం బయ్యెఁగాఁబోలు? ప్రాణేశ్వరీ! ఇంక నన్నెప్పుడు కలిసికొందువు? ఇంక నీతో సుఖించు భాగ్యమున్నదా? ఏమి? ఇఁటనుండి నేను తాళంజాల. (అని కన్నీరు నించును.)

నార.—శంకరా! ఊరడిల్లు మూరడిల్లుము. సర్వధర్మవిదుండ వగు నీవే యిట్లు విలపించిన నిన్నోదార్పఁగలవా రెవరు? ఇంకఁ గాఁగలకార్య

మెట్లు నెరవేరును? మఱియు నామె యోగాగ్నిం బడుచు నీతో నిట్లు సెప్పుమని వక్కాణించె వినుము.

సీ. భర్త్రాజ్ఞమీరిన ♦ పడతికి నిటువంటి
పాటులే కలవని ♦ చాటె నను
ముందురాఁగల జన్మమం♦దైనఁ దన్నె వి
వాహమాడెదనని ♦ పల్కె ననుము
అనవరతం బీశు ♦ నాత్మను మననంబు
సలుపుచుండె నటంచుఁ ♦ బలికె ననుము
అంగంబు నగ్నికి ♦ నప్పనం బొనరించు
తరినైనఁ బతి నెద♦మరువ ననుము

తే. గీ. తన్ను నెడబాసి వచ్చియుఁ ♦ దండ్రిచేత
నాదరణమొందకుంటచే ♦ నావమాన
భరము మోవంగఁజాలక ♦ బాడబులకు
నెదుట విడిచెడుఁ బ్రాణంబు ♦ లివియె యనుము.

శివు.—హా! ప్రాణనాయికా! ఎంత ఘోరకృత్యం బాచరించితివి? ఆయయ్యతనయయే యనిపించితివే? శాంత మినుమంతయైన వల దా? నారదువచనంబులయందైన గౌరవం బుంచకపోయితివిగదా? (అని నారదువంకఁ దిరిగి) ద్రుహిణనందనా! ఈదక్షుండు నా హృదయక్షేత్రమున నాటి పోయిన వైరంపుమొలక యిదివఱకే యేపుగఁ బెరుగుచున్నది. ఇప్పు డీసతీమరణవార్త వినుటంజేసి బాగుగా నభివృద్ధిజెంది శాఖోపశాఖలు దాల్చి మహావృక్షమై ప్రబలినది. ఇంక దీని నాతండు తెగఁగొట్టఁజాలండు. ఇదిగో యిప్పుడే యాతని నీవృక్షఘాతంబునఁ బరలోకంబున కనుపక మాన. వాఁ డెంతకుసాహసించెను! అస్మజ్జటాజూటకేశ ఝూటమా!

మ. తనయక్ద్వత్కృతయజ్ఞదర్శనమహా♦త్సాహాత్ముదంబొప్పగా గని మర్యాదలు నేయమాని యిటు యో♦గాగ్నిం బడంజూచె నా

ఘనమత్తాత్ముఁడు, దక్షుఁ డాతనిశిరః ఖండంబులం గాకగృ
ధ్రనికాయంబు భుజింపఁజేయ గల భద్ర స్థేము సృష్టింపవే!

(అని తలపైని జటను దూసి నేలపైఁ గొట్టును.)

(తెరలో)

(దుందుభులు మ్రోగును.)

(వీరభద్రుఁ డావిర్భవించి వచ్చి)

తే. బాలచంద్రధరా! జటా పాతమునన
యుద్భవించితి నెంతయే నుత్కటోద్ధ
గాన నిద్దానికిం గల కారణంబు
నానతీయవె నా కిపు డభ్రకేశ!

శివు.—వీరభద్రా! నిన్నొక్క మహాకార్యంబునకై సృష్టి గావించితిని. అద్దానిని నీ విప్పుడ యాచరింపవలయు.

వీర.—తండ్రీ! అవశ్యము దేవరయానతి శిరసా వహించి యక్కార్యము నిర్వహించి కృతార్థుఁడ నయ్యెద, సెలవిండు.

శివు.—భద్రా! నేఁ జెప్పున దేమున్నది. ఇటు రమ్ము. అంతయు నీవె తెలియఁగలవు. (అని చేరఁదీసి కనులు దుడుచును.)

వీర.—(నూతనావేశముతో) ఆ! తెలిసినవి, దక్షుని దుండగములు. కూతుమరణమునకైన నొప్పుకొని, విరోధము సాధించు నాదుష్టాత్ము గర్వం బడంచెద. ఇప్పుడ పోయి యాదక్షాధ్వరధ్వంసంబు గావించి వాని నంతం బొందించి యథాస్థానంబు సేరెద.

శివు.—వీరభద్రా! విజయోస్తు, విజయోస్తు; వెళ్లిరమ్ము.

వీర.—చిత్తము. ప్రమథగణంబులతో నిదె యరుగుచున్నాఁడ. ఇక్కడ తిరోహితుండనై యిప్పుడ యక్కడి కేగెద. (అని నిష్క్రమించును.)

నార.—దేవా! ఆదక్షున కిదియే తగిన ప్రాయశ్చిత్తము.

శివు.—నారదా! నాయర్ధాంగలక్ష్మియైన దాక్షాయణిలేని నాగృహస్థాశ్రమం బెందులకు? నే నేగి తపం బాచరించుకొనెద. భద్రుండు కార్యంబు సాధించుకొని రాఁగలండు. మనము పోవుదము, పద.

(అని యిద్దఱు నిష్క్రమింతురు)

---

4. వ రంగము - దక్షమందిరము.

(దక్షుఁడు బ్రహ్మాదిఋత్విగ్గణంబుతోఁ బ్రవేశించును.)

దక్షు.—బ్రాహ్మణులారా! ఋత్విక్కులారా! మీరు మీపనులయం దప్రమత్తులరై మెలంగుఁడు, నేను కృతస్నానుండనై యఱుదెంచువాఁడ.

ఋత్వి.—సరే కాని, దక్షా! ఏమిది? యీయహంబునఁ దిమిరపటలావృతంబైనట్లు దిగంతరాళంబు ధూళిపాళిచేత వ్యాప్తమైనదే! (శ్రుతి నభినయించి) ఏ మీ భీకరనినాదంబులు? చెవులు చిల్లులు పడుచున్నవే! ఏమి, ఏకారణంబును దోఁచకున్నదే!

శా. ఘోరంబై చెలఁగె న్మహాధ్వనులు, సంకోచంబు గాంచె న్మనం
బౌరా! స్రుక్స్రువముల్ చ్యుతంబులగుచుం హస్తంబుల న్నిల్వవ
య్యారే! మేను వడంకసాగె, బ్రళయం బా? లేక దుష్టుల్ నిలిం
పారతుల్ పచరించుకృత్యముల? విప్రశ్రేష్ఠ! చూడంగదే!

దక్షు.—అయ్యలారా! మీకేమియు భయములేదు. భవత్కార్యమగ్నులరై యుండుఁడు. దాయ లెవ్వరైన దండెత్తుచున్నారేమో యనుకొన్నను దండధరులం బోలి దండంబులం దాల్చి మనదండను సేనానాయకులపిండు నిల్చియేయున్నది. ఇంద్రుఁడైన గానిండు, బ్రహ్మవిష్ణ్వాదులైన రానిండు. తుద కమ్మహేశ్వరుండైన నాయందలి వైరంబున నరుదేరనిండు. మీరేమియు భయంపడఁ బనిలేదు. మీ కెవ్విధంబైన యపాయంబును రానేరదు. కావున మీరు మీ యాగకృత్యంబుల వీడకుండుఁడు.

2. బ్రా.—(భయమునభియించుచు) దక్షా! నీ వెంత ధైర్యంబు సెప్పినను మామనంబులు కుదుటఁబడుటలేదు. అదియునుంగాక, యిటు చూడుము; ఈచండవాతవాతంబులు. సర్వయజ్ఞోపకరణంబులు గొట్టుకొని పోవుచున్నవియే? మరియు-

తే. గీ. చండవాతాదు లివిగో దుశ్శకునము లివె
వీని నీక్షించుచుండిరయు ♦ వీడుఁ డింక
భయ మటంచును బల్కఁగా ♦ ఫలము గలదె?
తాళఁజాలము వీనికి ♦ దక్ష! నేఁడు!

(వీరభద్రుఁడు ప్రమథగణములతో సింహనాదము సేయుచుఁ బ్రవేశించును.)

బ్రాహ్మణులు.—దక్షా! భయము. భయము.

దక్షు.—ఇదిగో! తాళుఁడు. తాళుఁడు. శాతాళిని వైచుచున్నాఁడ.
(అని నిష్క్రమించి తిరిగి ప్రవేశించును)

1 బ్రా.—ఎవ్వఁ డావచ్చువాఁడు?

సీ. ఎవ్వండొకో యాతఁ ♦ డేణాంకధరుఁబోలి
బూదిని మెయినిండఁ ♦ బూసినాఁడు,

2 బ్రా.—ఎవ్వం డొకో యాతఁ ♦ డీశానునింబలె
నొకటిగా జడముడి ♦ నుంచినాఁడు,

3 బ్రా.—ఎవ్వం డొకో యాతఁ ♦ డీశుఁ బోలఁగఁ గేల
ముమ్మొనవాలును ♦ బూనినాఁడు

4 బ్రా.—ఎవ్వం డొకో యాతఁ ♦ డిభచర్మధరుఁడయి
ప్రమథులతోఁగూడి ♦ వచ్చినాఁడు

(ఆలోచన మభినయించి)

1 బ్రా.—ఆ. వె. ఎవ్వఁడో యనంగ ♦ నేల? యాయీశుఁడే
యితని సృష్టిఁజేసి ♦ యిచటి కిటుల

బంపియుండవచ్చు ♦ ప్రాణంబులం గావు
మయ్య! యిప్పుడైన ♦ నియ్యకొల్పు.

2 బ్రా.—ఓదక్షా! ఇంకనైనఁ దెలిసినవా యింతఁదనుక మన భీతి హేతువులు? నీయందు నాయిందుధరునికిం గలవైరం బంతయు నీ రూపంబునఁ బరిణమించినట్లున్నది. ఎంతపనిఁ జేసితివి? సాహసంబున నాపినాకపాణికి శాపంబొసంగి, యావైరంబు కారణంబుగ నాతని నాహ్వానింపకయ జన్నంబు మొదలిడితివి. అదియునుంగాక తత్ప్రాణప్రియయైన యార్యను, దనూజ యనియైన నెంచక యవమానించితివి. "సహసా విదధీత న క్రియామ్" అనునార్యోక్తి నీయెడ లక్ష్యసమన్వితమయ్యెఁగదా? ఇంక లాభంబు లేదు. ఇప్పట్టునైన నమ్మహాదేవు సవరమూర్తియైన యీ మహామహు నాశ్రయించి భక్తిచేతం బూజించి శాంతింపఁజేసితివా, మనయసువులు నిల్చును. లేకపోయిన నాసలు పాసి పోవలసినదే. ఇంక నీయిష్టము.

దక్షు—ఋత్విగ్గణంబులారా! బ్రాహ్మణజనంబులారా! ఇదిగో! నా పరాక్రమంబు వినుండు.

శా. ఈశుండేని, దిగీశుఁడేని మును దం ♦ డెత్తంగరా నాడదో?
పాశద్వంద్వము చేత సాహసమునం ♦ బంధింపనే? యట్టిచో
నైశంబౌ నవతార మన్నభయ మే?లా మీకు? నం జూచెఁబో
యాశల్ వీడుచు పారుఁగాక యికఁ గ♦య్యంబాడఁగా నిల్చునే!

నేను తనకడకు నేతెంచిననాఁడు మహామునిపురస్సరంబుగ నన్నుం గౌరవింపకుంటయెకాక నాయెడ వైరం బూని నాపై కీపిశాచమూర్తినిఁ బంపునా? ఇట్లు గావించుట కీలికీలాళిపై శలభాళిని ముసరంజేయుటగాదె? పోనిండు, వచ్చినవచ్చుఁగాక, నా కేమి? జరుగవలసిన తీరున జరిగియే తీరును.

వీర.—(తనలో)

సీ. విస్ఫులింగంబులు ♦ విడజూచితినయేని
ప్రళయోగ్రశిఖిశిఖా♦ప్రభలు గురియు

వికటాట్టహాసంబు ♦ ప్రకటించితిన యేని
బ్రహ్మాండభాండముల్ ♦ పగులువారు
నూరుపాదంబులు ♦ నుగ్రతం దట్టిన
ధరణి యుత్పాతల ♦ దద్దరిల్లు
ఘనముష్టిఘాతంబు ♦ గావించితిన యేని
కుధరంబు లదరి గ♦గ్గోలువడును

తే. లలిని నాబ్రోల నిలువంగ♦లాడు విష్ణు
పత్రయంబున లేడు మ♦త్ప్రబలధాటి
దక్షు నిక్షుని లెక్కగా ♦ దలంపనేల?
యాతఁ డెటుచేయునో ముఖం♦ బరయువాఁడ.

ఆహా! స్వప్రతాప మదాంధుండవై నాకే ముప్పువాటిల్లఁ జేయనుంటివా? నీకు రాఁబోవు విపత్తునకై విచారింపవు కాఁబోలు? ఇదిగో యిప్పుడే నీగర్వ మడంచెదఁగాక.

(తెరలో)

మహారాజా! రక్షింపుఁడు! రక్షింపుఁడు! ఎవ్వండో భూతేశుం బోలి మారుధిరంబుఁ ద్రావుచున్నాఁడు. రండు — రండు.

దక్షు.—(వినుట నభినయించి) ఇదిగో వచ్చుచున్నాఁడ. ఆగుఁడాగుఁడు.

వీర.—(గ్రుడ్లుఱెఱ్ఱఁజేసి) శివాపరాధీ! దక్షా! నిలు నిలు.

శా. ఓరీ! సర్వజగన్నియామకుని ధీ♦రోదాత్తునిం జిక్కశా
పారావారుని సంగవర్జితుఁ గృపా♦పారీణు గౌరీధవుం
గారుల్ ప్రేలి శపించివచ్చిన మహా ♦ కష్టాత్మ! నీకంఠముఁ
ఘోరాసిం దునుమాడి గ్రద్దలకు విం♦దుల్ సేసెదన్ నిల్వుమా!

ఇం కెక్కడికిఁ బోయెదవు? నాచేతులలోఁ బడితివి లెమ్మి. నీ ప్రతాపంబు నంతయు నొక్కనిమేషంబున రూపుమాపెద. నీశాప ఫలం బిప్పుడ యనుభవించెదుగాక. శివావమానభాజనంబైన యశివమఖం బశివంబే యగుఁ గాని యీశివపుత్రుం డుండఁగా

సాంతంబుగ నెరవేరునే? ఇంక నెట్లు నీయజ్ఞపరిసమాప్తిగావించె దవో విలోకించెదఁగాక. శివదూషణంబువలని ఫలం బిప్పుడే యనుభవించెదుగాక.

ఇదిగో! యిటుచూడుము —(శూలం బెత్తి)

ప. ఉరుశాతాసిని బట్టివచ్చినను సింహోదగ్రసైన్యవ్రజం
బరయందెచ్చిన నాదుశూలమున కాహారంబు నిండారునే!

దక్షు.—అరుదామదృుజవిక్రమం బెలుఁగ, వాహా! నన్నుఁడీకొన్న నిట్
బరలోకంబున కన్పువాఁడ నిపుడే మచ్ఛూలఘాతంబునన్.
(అని శూల మెత్తును.)

వీరభద్రా! మత్త్రిల్లియున్న నీసత్త్వం బరీక్షించెద.

వీర.—కానిమ్ము. (ఇరువురు నిష్క్రమింతురు.)

బ్రహ్మ.—స్వామీ! ప్రజాపతియు, దీనాననుండు, వాజపేయ యజ్ఞకర్తయు నగు నీదక్షుఁ జంపవలదు.

వీర.—మీరాయజ్ఞకర్తయందు మీ కింత విశ్వాస ముండిన నాఁడు శాపావసరంబున నీతఁ డాడినదురుక్తులు మీకు యుక్తమని తోచినవా? ఇంక నీతని కవసానకాల మాసన్నమైనది. ఊరకుండుఁడు.

బ్ర.—మన మీఘోరకృత్యము గాంచలేము. వెంటనే పోయి మంత్రివర్గమున కెఱింగింతము రండు.

వీర.—దక్షా! నీవు గావించిన శివాపరాధంబునకును, దక్షాంగల దుష్కృతంబులకును నొక్కమారే తగినఫలం బనుభవించుచున్నాఁడవు, చూడు మిదిగో నాశూలము. నీకంఠంబు తెగినది, చూడుము. (అని తెగవేయును.)

(తెరలో)

హాప్రజాపతీ! హాయజ్ఞపతీ! ఇంతలోనే మమ్ముల వీడిపోయితివా? ఇంక నీసోకుమూకలజోకనున్న యీాప్రమథులనుండిసాకువారెవ్వరు?
(భీకరారావంబులు సెలంగును.)

వీర.—ప్రమథగణంబులారా! వీనికిఁ గావలసిన ప్రాయశ్చిత్తమైనది లెండు. ఇంక మననివాసంబైన కైలాసంబున కేగి యాకాశకేశున కీవార్త వినిపింతము, రండు పోదము.

ప్రమ.—చిత్తము.

(అందఱు నిష్క్రమింతురు.)

క. పంకజముఖగిరితనయా
శంకరవైవాహికప్రశస్తకృతిని నై
దంకములం బ్రథమాంకము
వేంకటకోదండపాణిఁ విరచిత మయ్యెన్.

శ్రీరామచంద్రగురుపరబ్రహ్మణే నమః.

శ్రీపార్వతీపరిణయము.

ద్వితీయాంకము.

(మదనమిత్ర చారుదేహుల ప్రవేశము.)

విష్కంభము.

మద.—చారుదేహా! నిన్నటివార్త వింటివా?

చారు.—దక్షయజ్ఞవినాశన వార్తయేనా? అతని గర్వమునకుఁ దగిన ప్రాయశ్చిత్తమే జరిగినది. కాని యంత రభసముచేసిన యా వీరభద్రుఁడు మన సురలోకము నెంతగా బాధించునోయని భయమగుచున్నది. ఒక తారకాసురునితోనే పడలేకున్నాము కదా?

మద.—మిత్రమా! భద్రునివలని బాధ మన కేమియు లేదు. అతఁ డీశ్వరుని కుమారుఁడు. ఈశ్వరుఁడు నియమించిన ప్రకారము యజ్ఞావసరంబున రౌద్రమును వహించెను. కాని యాశాంకరుఁడు సాత్త్వికస్వభావుఁడే; ప్రమథగణంబులతోఁగూడి కైలాసంబునఁ దపం బాచరించును. కాన నతనింగూర్చి మనము భయపడనవసరములేదు. కాని చారుదేహా! మన పూర్వజన్మ దుష్కృతం బేమో యెప్పుడు నీ దుష్టదానవబాధలు పడలేక యున్నారముగదా?

చారు.—నిజమే! మన మమర్త్యుల మగుటగూడ నీ విపత్తున కొక నిమిత్తమే యైయున్నది. దీనిని జూచుకొని వారు పెట్టు నిక్కట్టులకు లోఁబడనలసినవార మైతిమి. ఎందఱు రాక్షసులనో చూచితిమికాని యీ తారకుం బోలినవారి నెప్పుడుం గాంచమైతిమి.

మద.—చెలికాఁడా! అంతియెకాదు; వానిప్రతాపానలధూమంబువలన మన యనిమిషత్వంబునకు నపయశంబు వాటిల్లుచున్నది.

(ఆలోచించి) ఇంతవరకు వానిచేతులలోఁ బడినవారు నిర్బాధులు కాలేదుగదా? ఎన్నటికీ యంగదల కనంగత్వము సంభవించునో తెలియకున్నది.

చారు.—నేస్తకాఁడా! చూచితివా యీ ఘోరము? ఈ రక్కసి ముండకొడుకుల కెన్నిమారులు తాడనము గావించినను, వారి దుర్బుద్ధి వీడక యెట్లు సంచరించుచున్నారో? ఈ రిక్క రక్కసుండు (విచారము సూచించుచు)

సీ. కనుపడ్డ సురనర♦కామినీజనమును
గట్టిగాఁ బడఁదన్ని ♦ కట్టినాఁడు
కట్టి యెన్నాళ్లకుఁ ♦ గదలఁగానీయక
బిట్టుగా బాధలఁ ♦ బెట్టినాఁడు
క్రొత్తకోడండ్రను ♦ మొత్తంబుగాఁ దెచ్చి
పుంస్త్వధర్మముఁ దీర్పఁ♦బూనినాఁడు
గోకర్ణ కాదులు ♦ గోలవెట్టుచునుండఁ
దడవుగా నేడ్పింపఁ♦దలఁచినాఁడు

ఆ. వె. ఇంత యనుకొనంగ♦నేల యాపౌలోమి
యేకతమున నుండి ♦ యెసఁగఁజూచి
మదనవిశిఖపీడ్య♦మానుఁడై మఘువుచే
నింద నొందఁబడియె ♦ మందబుద్ధి.

మద.—ఔను ఇదియంతయు సత్యమే! ఇంక మన మీ యిడుమలఁ బడఁజాలము. ఎన్నినాళ్లు సహించియు, యుద్ధముఁ గావించియు నుంతేని నీవిపదబ్ధి ను త్తీర్ణులము గాలేకున్నాము. ఇంక వన ద్రావిన పిట్టలవలె వాపోవుచు వాసవుతో మొఱలు పెట్టుకొనకతప్పదు.

చారు.—చెలికాఁడా! ఆతండు నిన్నిదినంబులనుండి బాధ లనుభవించుచునే యున్నాఁడు. ఆతని కానక్షత్రరాక్షసుం డేమాత్రము వశుఁడు కాలేదు. కాన నతఁడు దేవతలవెంటఁగొని బ్రహ్మకడ కేగఁ దలంచియున్నాఁడు.

మద.—పోనిమ్ము, పితామహునిం జేరి తారకాసురవధోపాయం బెఱుఁగ వచ్చునుగాక. అదియు మంచిదే. భవితవ్య మెట్లున్నదో?
(నిష్క్రమింతురు.)

---

2 వ రంగము - పితామహసభ.

బ్రహ్మ.—(ప్రవేశించి యింద్రాదులు వచ్చుట చూచి) (తనలో) ఓహో! ఏదియో యుపద్రవము వచ్చినట్లున్నదే? లేనిచో నిబిడౌజుండగు బిడౌజుండు రానేల? (పరికించి) అష్టదిక్పాలకులుగూడ వచ్చుచున్నారే! ఎవ్వండో యొకానొక పూర్వదేవోత్తముండు తల్లోకంబునఁ బ్రవేశించినాఁడేమో? (ఇంద్రాదులు దగ్గరుదురు.) (ప్రకాశముగా) దిక్పాలకులారా! రండు రండు. ఈయాసనంబుల నుపవిష్టులుకండు. (వారు కూర్చుందురు.) అమరులారా! మీకంద ఱకు సేమంబ కదా! మిమ్ములం గాంచి,

క. ఎంతటికాలం బయ్యెను
వింతలు గలుగంగఁదొడఁగె • వీక్షణములకుఁ
సుంతయిన బాధ లెఱుఁగక
యెంతయు సౌఖ్యంబు గలిగి • యెసఁగుదురుగదా?

ఇంద్ర.—తాతా! మా సేమం బేమని చెప్పుదుము. చూడుము —

ఉ. ఎక్కడివాఁడొ దైత్యుఁ డొకఁ • డేపునమాపునవచ్చి తాకఁగా
నక్కజమైనసైన్యముల • నాతని నాజిని గెల్వఁబోవఁగా
నక్కట! నన్ను వీరలను • నందఱఁ బారఁగఁదోలి యిప్పుడే
పిక్కటిలంగ దిక్కులను • బ్రేలుచు బ్రీలుచుఁ జొచ్చెమత్పురిన్.

అంతట మే మందరముంగూడి మీతో విన్నవించుకొనుటకై యిటు వచ్చితిమి.

బ్రహ్మ.—వత్సలారా! ఇది యంతయు మీరువచ్చుచున్నట్లు తెలియఁ గనే నిశ్చలధ్యాననిష్ఠాదృష్టిమెయి నెఱింగితి. అప్పటినుండియు నాతారకాసురమరణోపాయంబ విచారించుచుంటి.

ఇంద్రు.—పితామహా! మాకష్టంబు లన్నియు మీకు స్పష్టంబులైనను మామనోదుఃఖంబుల నాపుకొనలేకుండుటంజేసి చెప్పుకొనుచున్నారము వినుము. తాతా! నావృత్తాంత మేమన?

సీ. ఏకతంబున నుండు ♦ నింద్రాణి నొకనాఁడు
గట్టిగా బాధలఁ ♦ బెట్టినాఁడు
రాజిల్లుచున్నట్టి ♦ వైజయంతముఁ గాంచి
పుడమి పైఁబడవేయఁ ♦ బూనినాఁడు
నందనవనమున ♦ సుందరపాదపో
త్పాటనంబుం జేయఁ♦దలఁచినాఁడు
ముచ్చిలి యైరావ♦తోచ్చైశ్శ్రవంబులఁ
గొట్టానఁ దనయింటఁ ♦ గట్టినాఁడు
తే. దైవకామినులను బలా♦త్కారముగను
బుంశ్చలీవర్తనకుఁ దీయఁ♦బోయినాఁడు
వింటివే పితామహా! తొలి♦వేల్పుతేని
దుండగంబులు సెప్పంగ ♦ మెందుగలవు.

మరియు—

ఉ. ఆసన మీయఁగాఁ గొనక ♦ యూరడివెట్టు; నివాసమీయఁగా
నాసను నంటఁ; డాతనికి ♦ హైమమయాంబరభూష లీయఁగా
వాసవ! నీవ నా కిడెడు♦వాడఁవు? మద్వశమైనసర్వముఁ
వీసమునైనముట్టకుము ♦ వెళ్లుము వేగ' మటంచు గెంటెడిన్.
ఇట్లే బహువిధంబుల నిందలు సేసె; నేమని చెప్పుకొందు,

(అని తల వంచుకొనును.)

అగ్ని.—కాంచనగర్భా! నామనవినిగూడ నాలకింపుము.

కం. వెలిఁగినను వెలుఁగకున్నను
నలుగును ననుఁగూర్చి తారకాసురుఁ డంతే;
నల యసురభీతి నింద్రా
దులకు హవిస్సు లిడఁజాలఁ ♦ దోయజజన్మా!

యము—దేవా! నేను సర్వజీవుల పుణ్యపాపంబుల విచారించి, తత్తత్ఫలంబుల వారిచే ననుభవింపంజేయుచు, సమవర్తి నని త్రివిష్టపంబులం గీర్తిమంతుండ నై యుండ, నీ వసమవర్తివి. నీకీ యుద్యమాధికారంబు తగదని వెడలనడిపె.

మరియు—

ఉ. దండధరుండ నంచు, సుకృ • తంబును జేసినవానినైన నా
దండను నుండువాని మన • దాయ యటంచును గూరదండన
ల్మెండుగఁ జేసినావు దయ • లేక, నినుం గను మేను మత్తవే
దండము నెక్కి త్రొక్కెదను • తాళుమటంచును నొక్కెనా పెడర్.

దేవా! యిట్లు నేయువాఁడనే? నీవ యాలోచింపుము?

నిర్ఋతి—కమలజన్మా! చిత్తగింపుము.

ఆ. తాను పొలసుదిండి • నేను పొలసుదిండి
నైన కొలమువాఁడ • నంచు నైన
తలపకుండ, నీవు • దాయలం గూడితి
వంచు వాఁడు నన్ను • నలయఁ జేసె.

వరుణుఁడు—గంగాసహోదరా! కాంచనోదరా! ఇంక నాయపాంపతిత్వము పోయి విపదాంపతిత్వము నాకు సార్థకమైనది చూడుము.

చం. సతతము కామరూపమున • సర్వసుపర్వతటాకనీరముం
గుతుకముతోడఁ ద్రావియును • గోపపురూపున వచ్చి నీ వపాం
పతివిగదా! యిఁక స్మరలఁ • బావననీరములన్ సృజించి పూ
రితముగఁ జేయుమంచు బహు • రీతుల బాధలఁ బెట్టు నక్కటా!

వాయువు—విష్ణునందనా! నామొఱాలకింపుము. హుతవహుండు మత్ప్రియసఖుం డగుటం జేసి నాకుంగూడ నాతని యాపదలే సంభవించినవి. వినుము. నా సదాగతిత్వము సదా నిశాచరుండగు నీ తారకాసురువలన ననర్థం బయ్యె.

మ. మెలమెల్లంగను వీచినం దనువునం • బెస్వేదబిందువ్రజం
బులు నేన్ బోవనికోపగించు, నిఁక గా • డ్పుల్ వీవఁ దత్పౌరకాం

తలమేనం బచరించు చందనపుఁబూ ♦ తల్ రేఁగునంచు న్ననుం
బలురీతుల్ కడగండ్లఁ బెట్టి తనువుం ♦ బాధించు లక్ష్మీసుతా!

అందువలన నెటు బోయినను గష్టంబులే ప్రాప్తించుచున్నవి. వీని నే నింక సహింపఁజాల.

కుబేరుఁడు.—పరమేష్ఠీ! నామాటలేమి వినియెదు? 'నిధినాయకుండను గదా? నీకిచ్చు వచ్చుదానిం గోరుము. లేక నవనిధులంగోరిన నిత్తు. ఇప్పత్తనంబు వీడి చను' మని యెన్ని విధంబులఁ బ్రార్థించినను, నాతఁడు నన్ను వీడఁ డయ్యె. అలకాపట్టణంబున నెచటఁ జూచినను దెగిన యలకలె యెక్కువాయె. ఏయెడఁ గాంచినఁ దారకాపర్యంతం బెగురుచున్న తారకస్యందనకేతనంబులె! ఏచోటం దిలకించినను దత్సైన్యంబులే! ఇంక నే నెటు లోర్తు. సర్వపౌరజనంబులు గొల్లని గోలవెట్టినను లాభంబు లేదయ్యె. ఈయును రాతనికి గొట్టదాయేమి? మఱియు

శా. స్వైరారామమతల్లియై వెలయు నా ♦ సౌగంధికారామమే
సౌరుంబాసె ననంగఁ జెప్పవలెనే ♦ సర్వప్రచారస్థలుల్
మారుంబోలినవాని నాకొమరు సం♦బాధల్ కనన్ శక్యమే?
ఔరా! తారకుఁజంపగాఁగలమె శ్రీ♦హార్యాత్మజా! చూడుమా.

ఈశా —వశిష్ఠజనకా! ఇంక దిక్పాలకకనిష్ఠుండనగు నాకష్టనిష్ఠురంబుల నిష్టమనస్కుండవై యాకర్ణింపుము.

సీ. హోమకుండంబుల ♦ నొక్కని యుమియుచుఁ
జల్లార్చి వేడ్కతోఁ ♦ జనెడివాఁడు
ముసలంబు చేఁబూని ♦ మోదమనస్కుఁడై
మూర్ఖుఁడై జటలపై ♦ మొత్తినాఁడు
దేహ మంతయు విభూ♦తిని బూసికొంటి నే
నంచని యెకసక్కె♦మాడినాడు
రుద్రాక్షమాలికా ♦ రూపంబు మాపి, క
మండలుదండముల్ ♦ చెండినాఁడు

ఆ. ఇంత సెప్ప నేల ♦ యెప్పుడు నాయెడ
　నంతయైన గరుణ ♦ సూపఁ డెందు
　నడరు గలుగఁ జేయు ♦ నా పాపితల తెగి
　కఱకు నేల నెపుడు దొరలఁ ♦ గనెదొ.

పితామహుఁడు.—దిగీశులారా! ఇప్పటికి భవద్వ్యథ లన్నియు నాకుఁ గూడ మనోవ్యథలఁ గల్గించినవి. ఈ యసురాతనికిఁ గొట్టి గోడు గుడుపకుండునా? సత్పురుషచిత్తము త్తలపాటొందిన రిత్తవోవునా? ఖలుం డెప్పుడును భూమిపై మనండు. ధర్మమె జయ మందును. 'కష్టే ఫలీ' యన్నట్లు మీకు సుఖం బచిరకాలంబునఁ జేకురఁగలదు.

దేవేం.—పితామహా! భవదధీనులమై యున్నవారము. ఇఁక మమ్ముఁ బాల ముంచెదవో, నీళ్ళ ముంచెదవో? నీయదియే భారంబు.

పితామ.—ఇంద్రా! తారకుండు నాకు వశ్యుండు కాఁడు. వశ్యుండ యైనచో నిన్నినాళ్ళు గన్నులు దెరచుకొని మీ వ్యథలను జూచుచు సహించి యూరకుందునె? అదియునుంగాక, యత్తొలి వేల్పుతుంటరి క్రొవ్వునం బలిసి దోర్బల మదాంధుండై యున్నమిన్న లనక మన్నుమెక్కు పసిపాప లనక సుర లనక, భూసురు లనక యాబాల గోపాలముఁ బీడించుచుఁ ద్రివిష్టపంబుల సంచరించుచున్నాఁడు గదా! మఱియు నా శ్రీవల్లభుండు సత్వగుణ ప్రధానుం డౌటను వెండియుం గొండొక కారణంబున నద్దనుజుం బరిమార్పనశక్తుండ. తజ్జయము మాయిరువురకు నసాధ్యంబ.

దేవేం.—కొంప మునిగినదే. ఇంకెట్లు?

శా. తాతా! తారకు నీవ కూల్తు వనుచున్ ♦ ద్వత్సన్నిధిం జేర నా
　చేతంబుం బరితృప్తి సేయకిటు నా ♦ చేఁ గాదటంచుం జగ
　న్నేతన్ విష్ణుని వేడ నిష్ఫలమె యం ♦ చ్ఛిష్టు వాక్రువ్వ ని
　ర్ధూతస్థేములమైతిమింక నతనిన్ ♦ ద్రుంపన్ మార్గమే లేదొకో.

పితా.—శచీప్రియా! నీవే యిట్లుత్తలంపాటు నెందుటంజూడ నా చిత్తంబున కెంతయు వింత గొల్పుచున్నది. మనంబున శాంతి నెలకొల్పుము. భయంబు వీడుము.

దేవే.—శాంతింపక చేయఁగల దేమున్నది?

పితా.—(తనలో)ఇంతవర కనంత సంతాపసంతప్తస్వాంతుం డగుట మిగులఁ బొగులుచున్నాఁడు. త్వరలోఁ దద్దానవ నధోపాయంబు సెప్పి ధైర్యంబు గూర్తుఁగాక. (ప్రకాశముగా) సురేంద్రా!

దేవేం.—ఇంకను సురేంద్రనామంబున నాహ్వానించెద రేల? సురేంద్రత్వ మెన్నఁడో పోయినది.

పితా.—"ఓడలు బండ్లు బండ్లోడలు" నగును. దాని కేమిగాని, నీవొక్క గొప్పకర్జంబు గావింపవలసి యున్నది. అది యేదనినఁ బ్రమథ గణార్చితుండు, భక్తజనహృదయావాసుండు నగు పరమశివుండు బ్రహ్మచర్య మూని, దక్షిణామూర్తియై హిమాలయవనంబునఁ, దపంబు గావింపుచున్నవాఁడు. ఆ మహాదేవునివలనఁ గాక యిక్కార్యంబు వేర నెరవేర్పఁబడదు. నాతం డొక్కండ యిక్కర్జంబు సాధింప దక్షుండు.

దేవేం.—ఎట్టి దుర్ఘట కార్యంబు సంభవించె! మహాదేవునికిం గూడ నశక్యంబకదా? ఇంకె నెట్లు? (ప్రకాశముగా) చెప్పుఁడు, చెప్పుఁడు. ఇం కెట్లు నిర్వర్తిల్లు?

పితా.—పాకశాసనా! ఎఱుంగుదువుగదా! సంతతనిష్యంది శీతల జలబిందుసందోహసమన్వితుండును, నాశ్రితజనకల్పభూరుహం బును, సర్వసర్వంసహాధరశ్రేష్ఠుండును నగు హిమవంతునకుఁ జిర కాలంబునకు దేవియనుగ్రహంబునఁ, బూర్వజన్మంబున దాక్షా యణిపేరం బరగిన శివప్రియ పునర్జన్మంబునఁ బార్వతి యను నామంబున నుదయించినవార్త.

దేవేం.—చిత్తము.

పితా.—ఆమె ద్వాదశవర్షప్రాయయై యున్నది. ఆమె దేవ్యంశ సంభూతురా లగుటచేఁ దండ్రి కెన్నియో ధర్మంబులు సెప్పి నార దాదులయాజ్ఞం గైకొని, వనంబున కేగనున్నది.

దేవేం.—ఏమీ! వనంబునకా? తపంబునకే కాఁబోలు?

పితా.—అగును.

దేవేం,—కారణ మేమై యుండును ?

పితా.—ఇంద్రా! వినుము. తొలిపుట్టువునఁ దన నాథుని యాజ్ఞనుల్లంఘించినందులకుఁ బశ్చాత్తాపత ప్తయై మృతి నొంది తిరిగి రెండవజనిం గూడ నాతనిన చేపట్టఁ బ్రతిన వట్టినది. ఇప్పుడు తదనుగ్రహసంపాదనార్థమయియే మహారణ్యంబున కరిగి మహాతపంబు గావింపనున్నది.

దేవేం.—తాతా! నిజముగాఁ గాంతలే ప్రతిజ్ఞాపాలికలు కదా?

పితా.—అగును. మఱియు నీఘోరవిపచ్ఛాంతికై యాతాపసతపస్వినుల నొక్కచో సంఘటింపఁజేయవలయు. అనఁగా శివశక్తులేకము కావలయు. అట్లు వారిని గూర్పఁగలిగితిమేని,

చ. విమలయశోవిశాలుఁడు వివేకసముగ్రుఁడు శౌర్యధుర్యుఁ డయ్యమరగణాధిసేవ్యుఁడును నంబుజమిత్రపవిత్రగాత్రతేజముగలవాఁడునై కుధరజాతకు నంతకశత్రు కర్మిలిం గొమరుఁడు గల్గును మ్మత్రెఁ డకుంఠితవీర్యములోడఁ దారకున్ యమసదనార్థిఁ జేయు సహహా యని మీరలు సంతసింపఁగన్.

దేవేం.—(జనాంతికముగా) ఏమి? వారికూటమియా? ఎంత కష్టమెంత కష్టము! తమోగుణప్రధానుండు, ఫాలాక్షుండు, సహస్రసూర్యతేజోదుర్నిరీక్షుండు నగు నమ్మహేశ్వరు తపోవిఘ్నంబుఁ గావించుటెట్లు? ఎటువంటి కామసంచారులైనను దత్పరిజన ప్రమథగణంబులకే లొంగవలయుం గదా? ఇంక వారిని దప్పించుకొని యప్పురవైరిని డగ్గరు టెట్లు? మనలో నంతటి కార్యనిర్వాహకుం డేఁడీ! ఎవ్వండును లేఁడు. ఇంక, రంభాదిత్రిదశకాంతలం బంపుద మన్న వారి విభ్రమంబుల కాతండు లొంగఁడుగదా? ఒకవేళఁ లోఁబడునే యనుకొందము. తజ్జనిత రోషానలజ్వాలలకు వెంటనే వారల నర్పింపకుండునా? అప్పుడు చేతులార స్త్రీవధంబు గావించినవాఁడ నగుదు. ఇఁక నమ్మహాదేవుని మనంబు పార్వతిపై

మరలించుట యెట్లు? ఇదంతయు నసాధ్యం బనియే కన్పట్టెడు. ఏమి సేతు? (ప్రకాశముగా) కాంచనకమలావాసా! ఎంత దుష్కర కర్మంబు కర్తవ్యంబైనది?

ఉ. ఎట్టులు నిట్టి కార్యభర ♦ మేమిట మోయఁగలార మిస్సిరో!
కట్ట! తిలోత్తమాదులకు ♦ గాని మదీయులకైనగాని యి
ప్పట్టున సాధ్యమే యతని ♦ పజ్జకుఁబోవఁగనైన? నక్కటా!
వట్టివియాసలింక శల♦భంబులు నగ్నిని వ్రాలుటే సుమీ?

పితా.—సురేంద్రా! ఊరక భయపడఁదవేల? అందులకుం దగిన వ్యక్తిని నేన వక్కాణించెద. వినుము.

చ. ననవిలుకాఁడు దంపతుల ♦ నర్మిలిఁ గూర్పగ నేర్పుగల్గువాఁ
డనిలవసంతమిత్రుఁడును న♦బ్ధిసుతాప్రియపుత్రకుండునౌ మన
మదనుండె యివ్వని గ్ర♦హంబుగఁ దీర్పగఁ జాలువాఁడు, నే
ర్పున మన మాతఁ డీపనికిఁ ♦ బూనునటుల్ పురికొల్పఁగావలెన్.

దేవేం.—పితామహా! భవదనుగ్రహంబున నిక్కట్టు లన్నియు దాటి నట్లే. వారి కనురాగంబు గల్గింప నాతండ సమర్థుండు. ఇంత మాత్ర మాలోచింపలేకపోయితినే? (అని సిగ్గుపడును.)

పితా.—బిడౌజా! లజ్జాపరవశుండ వయ్యెదేల? చింతావశంబున స్వాంతంబునకుఁ దోఁచకపోయినఁ బోవచ్చు. దానికేమి? ఇఁక మీరందఱు మీ నివాసంబుల కరిగి సుఖంబునకై వేచియుండుఁడు. అచిరకాలంబున నాపదలు తొలంగఁగలవు.

దిక్పా.— జయము! జయము!

పితా.—ఇంద్రా! (ఆకాశముపైపు చూపించి)

తే. వైరిభూపతుల నడంప ♦ వచ్చుచున్న
రాజసింహునిఁబోలె నా♦రాజమిత్రుఁ
డొప్పె నడిమింట రతనాల♦కుప్పవోలెఁ
జూడఁ జూడ్కులకెంతయు ♦ సొంపుమీఱ.

దేవేం.—వచ్చినందులకుఁ గర్తవ్యాంశము తేటతెల్లమైనది. ఇంకం బోయివత్తు. ఇందులకుఁ బ్రత్యుపకారంబు నేనేమి సేయంగలాఁడ? ఇవిగో! నా నమస్కారశతంబులు.

పితా.—(నవ్వుచు) అట్లన్నఁడుఁ దలంకవలవదు. ఎవ్విధంబునవేని నితరులమనంబునకు స్వాస్థ్యంబు గూర్చువాని మనుగడయే మనుగడ, ఇందు నాకుఁ గష్టంబు లేదు. నీ వినయౌదార్యంబులకు సంతసించితి.

దేవేం.—సజ్జనులలక్షణంబు లవియేకదా?

పితా.—పోయివత్తువా?

దేవేం.—చిత్తము. (అని) దిక్పాలకులారా! బయలుదేరుఁడు. తాతా! పోయివచ్చెదను.

పితా.—కార్యసిద్ధి రస్తు.

(నేపథ్యమున) తథాస్తు; తథాస్తు.

పితా.—అదిగో! ఆకాశవాణిగూడఁ బల్కుచున్నది. శుభం బగుంగాత! పోయిరండు.

దేవేం.—చిత్తము. (దిక్పాలకులతో నిష్క్రమించును.)

పితా.—ఇంకఁ గాలోచితకార్యంబుల నిర్వర్తింతము. రండు. (అని వెళ్లును.)

---

3 వ రంగము - ప్రవేశము : మేనకాహిమవంతులు.

హిమ.—వనితామణీ! ఇప్పటికి మనము సంతానము లేదనెడు చింత మాని, నవలావణ్యవతియగు పార్వతి నెల్లప్పుడుఁ గాంచుచు నానందము నందుచుంటిమిగదా? మఱియు.

ఉ. పుత్త్రులఁ గాంచు కోర్కి మెయిఁ ♦ బుట్టల గుట్టలఁ జెట్లఁ జుట్టుచుక్
వృత్రహరానుజుం గొలిచి ♦ యిందిరయందముచందమంది క్రాల్

పుత్రికఁ గంటి మిప్పటికిఁ ♦ బొందియు ద్వాదశవత్సరంబులై
పుత్రులకంటె నెక్కుడుగ మోదముఁ ♦ గూర్చెఁగదా తలోదరీ!

మేన.—నాథా! ఔనుగాని, పార్వతికిఁ బెండ్లియీడు వచ్చినదిగదా? అందుల కింక, వేగముగా, వివాహమహోత్సవము గావించుట యుచితంబని తోఁచుచున్నది.

హిమ.—ఔను. నిజమే. ఎప్పుడైన నామెతో నీవిషయమై హెచ్చరించి చూచితివా?

మేన.—ఎన్నిసారులో యీ విషయమై పలుకరించితిని. కాని, యేమియుం బలుకక కొన్నిమారులు, నాకిచ్చవచ్చినప్పుడు చేసికొనియెద నని కొన్నిమారులు, నుత్తర మిచ్చెడిది.

హిమ.—ప్రేయసీ! లజ్జావనతయై యట్లు సెప్పెనేమోకాని, మనము కూడ నూరుకొనవచ్చునా? చూడుము.

ఉ. ప్రాయము వచ్చినంత మన ♦ బాలకు రాజకుమారు నొక్కనిం
బ్రాయమువాని సంపదల ♦ వర్ధిలువానినిఁగూర్చి పెండిలిం
జేయక పోయిన న్మనల ♦ ఛీ! యనుచుఁ న్నిరతంబు నీత్యుపా
ధ్యాయులు నిందసేతురు గదా? తలపోయ నరాళకుంతలా!

మేన.—ఇది యంతయు సత్యమే.

హిమ.—సతీ! నీ వెన్నిమారులు సెప్పినను నిష్ప్రయోజనం బయ్యెగదా? ఆమెసఖులచేతనైన నడిగింపక పోయితివా? వారితో నేమేని తనమనోభావం బెఱింగించునేమో?

మేన.—నాథా! ఆ ప్రయత్నముగూడ జరిగినది. ఏమిలాభము?

హిమ.—అందువలనఁగూడ ప్రయోజనము కలుగదయ్యెనా?

మేన.—లేదు.

హిమ.—సరే! కానిమ్ము. ఏది యెట్లు కానున్నదో ఎవ్వర మెఱుంగముకదా? నేనుగూడ నొక్కసారి చెప్పి చూచెదను. జనకుఁడ నని నా మాటనైన పాటించునేమో?

(అని) ఎవరురా ! అక్కడ ?

ప్రతీహారి—(ప్రవేశించి) దేవా ! ఏమి సెలవు ?

హిమ.—పార్వతి నొకమా రిటు పిలువుము.

(ప్రతీహారి వెళ్ళి పార్వతితోఁ బ్రవేశించి)

ప్రతీ.—దేవా ! ఇదిగో! అమ్మాయిగారు విచ్చేసియున్నారు.

హిమ.—మంచిది. నీవు పొమ్ము. (ప్రతీహారి నిష్క్రమించును.) (పార్వతిని దగ్గరకుఁ దీసికొని) బిడ్డా ! నే నొక్క యాజ్ఞారత్నం బిచ్చెద. ఏమి సేతువు ?

పార్వతి.—తండ్రీ! తప్పక శిరసా వహించెద.

హిమ.—వహింతువా ? ఐన వినుము. నీ కిప్పుడు ద్వాదశవర్షంబులు నిండినవి. ఇదియె వైవాహికసమయము. కాన నెవ్వని నేని నొక్క రాకొమరుని వరించి పెండిలియాడి సుఖంబుండి మాకు నిండిన యానందంబుం గూర్పుము.

పార్వ.—(తల వంచుకొనును.)

హిమ.—అమ్మా ! ఏల లజ్జాపరవశ వయ్యెదవు ? నీ చెలికత్తెలలో నొక్కర్తుకకైన నీమనోభీష్టం బెఱింగింపలేకపోయితివా ?

పార్వ.—జనకా ! చెలుల కేల? నీవు నన్నింతగా నడుగుచున్నందున చెప్పుచున్నాను. వినుము. దాపఱిక మేల ? ఇదే నావాంఛ.

తే. ఇంతవరకును నొక్కని యెడలనైనఁ
బ్రేమరసబిందు వొగిఁ జింది వెడలలేదు
కాని పరశివునందు నా మానసంబు
దవిలియున్నది తీర్పు మాదారిఁ దెలిసి.

హిమ.—ఆహాహా ! ఎంతకోర్కి కోరితివి ? ఈ మాట వినినంతనే మన్మనంబున దుఃఖాశ్చర్యంబులు పెనఁగొనుచున్నవి. (మేనక వైపునకుఁ దిరిగి) రమణీమణీ! చూచితివే? బాలయయ్యుఁ దనకుం గల బుద్ధిబలంబున నాలోచించి వైరాగ్యంబుఁ బూని యిట్టి

వాంఛం దీర్పుమని వేడుకొనెఁగదా? ఎట్లు దీనిం దీర్తు? (పార్వతిం జూచి) కన్యకారత్నమా! వినుము.

ఉ. ఎందఱో దేవరాజసుతు ♦ లిందును నందు గుణాభిరాములై
యిందునిభాస్య! యుండి రిఁక ♦ నీయెడ వారల నిచ్చవచ్చువా
నిం దగఁ బెండ్లియై ప్రమద♦నీరధి మమ్ములఁ దేల్చియుండ కా
చందురుదాల్పుఁ గోరితి, పిశాచనిశాచరనాథు నక్కటా!

(ఆలోచన నభినయించి) ఆతని కేమి? సర్వలోకైకనాయకుం డుగదా? అప్పురుషోత్తముఁడు రాజశేఖరుఁడు నైన శంకరునకే యిచ్చి పాణిగ్రహణంబు గావింపుదమన్న నద్దియు మన కసాధ్యమే.

ఆ. బ్రహ్మవిష్ణుపాక ♦ వైర్యంశసంయుతుఁ
డైననేమొకాని, ♦ యభవుఁ డేడ?
పర్వతాత్మజ వగు ♦ బాలికా! నీ వేడ?
కోర్కు లిట్టివి సమ ♦ కూడు నెట్లు?

పార్వ.—తండ్రీ! పోనిండు. అతండు నా కిష్ట దప్రాప్తుం డనికదా మీరు భయంపడుట? అట్లే కానిండు. ఆతని వశ్యునిగాఁ జేసికొన నింక నేమియు నుపాయాంతరంబు లేదా? ఇదిగో చూడుఁడు.

తే. నా మనోభీష్ట మెసఁగునం♦దాక సన్న్య
సించి రుద్రాక్షమాలిక ♦ చేతఁ బూని
తపము సేతును వనమున ♦ దనుజహరుని
గృత్తివాసుని దలఁచుచు ♦ బత్తిమీఱ.

హిమ.—(చెవులు మూసికొనుచు) హరహరా! ఎంతమాటపల్కితివి? నీ సాహసకృత్య మిప్పటికిఁ దెలిసికొంటిని. ఏదియో యొక యలభ్యంబైన కోరికంగోరి దానిం దీర్పకయున్నఁ దపంబు గావించెద నని ప్రతినఁ బట్టుదువే? తపంబు గావించుట సామాన్యమే? బాల్యంబున నుండుటంజేసియు, దానియందలి కష్టసుఖంబు లెఱుంగనిదాన వగుటంజేసియు, నట్లు పల్కితివి. కాని సంసారవిరక్తులై యరిషడ్వర్గంబు జయించి సర్వైహికవాంఛల నీడి, యేచింతయు లేనివారై నవృద్ధులు సేయఁదగిన తపఃకార్యంబు నిర్వహించుటకు

సాధ్యంబే ? కావున నిట్టి గొంతెమ్మకోరికలం గోరక యొక్క భూభృత్కుమారు, నవమన్మథాకారుఁ బెండ్లియాడి సుఖంపుము. మఱియు నిందుఁ బిత్రాజ్ఞం బరిపాలించినదాన వయ్యెదు. ఇంతవర కెందఱిచరిత్రలనో వినియుంటిమికదా ? ఎక్కడనైనఁ గాంతలు సుంతయేని జనకాజ్ఞాపరిపాలక లని వినియుంటిమే ? లేదు. ఇప్పు డీవు నా మాటలం బాటించిన సాటిలేని యశంబును గాంచఁగలవు. చూడుము.

సీ. తల్లికోరికఁ దీర్పఁ ♦ దనతండ్రియానతి
రాముండువోయె న♦రణ్యమునకుఁ
దండ్రియాజ్ఞను దీర్ప ♦ ధర్మంబుఁ దొలఁగియు
పరశురాముఁడు తల్లి♦శిరము నఱికెఁ
దండ్రి పల్కినమాటఁ ♦ దలఁదాల్చియేకదా
వీరభద్రుఁడు సంపె ♦ విప్రసమితి
జనకవాక్యమ్ముఁ బా♦లనసేయనేకదా
మున్ను సుధన్వుండు ♦ మునిఁగె నూనెఁ
గానఁ దొల్లి యొక్క♦రైన మీరినవారె
తననుగన్నతండ్రి♦యనిన మాట
దాన నీవు తలఁచు ♦ దాలిచి నాపల్కు
యశము గాంచుమమ్మ ! ♦యబ్జవదన !

మేన.—అమ్మా ! నీతండ్రి యాజ్ఞారత్నంబు నొదలం దాల్తునని నుడివితివిగదా ? ఎందుల కిట్లు మూర్ఖ వయ్యెదవు ?

పార్వ.—అమ్మా ! నిజమే ! అట్లే పల్కియుంటిని. తండ్రియాజ్ఞ యేమన - నే నెవ్వరినో యొక్కరిని బెండ్లియాడవలయునని యే కదా?

మేన.—ఔను. అదియే.

పార్వ.—ఇంక నేమి ? నే నాపినాకికర గ్రహణంబుచేసెద నని వ్రీడయును సుంతయైనను లేక మీకుఁ జెప్పితినిగదా ? ఇఁక దానికి ప్రాతికూల్య మేమున్నది ?

మేన.—నిజమే! కోరుకొంటివి. కాని యతండు మనవంటివారల కలభ్యుండుగదా? ఈవిషయంబుగూర్చియేకదా సప్తమహర్షిగణ ముగ వక్కాణించినది?

పార్వ.—తల్లీ! అందులకు సమాధానం బిచ్చితింగదా? తపోబలంబున నే నాతని వశ్యుంగాఁ జేసికొనెద నని.

మేన.—నీ విట్లు పల్కుచుండ నే నేమనుదాన.

పార్వ.—జననీజనకులారా! మీమాటల నతిక్రమించితి నని నాపైఁ గినియవలవదు. నా మనవి యొక్కటి యాలకించుఁడు. భవద్వచనంబులు విశ్వాసార్హంబులు కీర్తిమంతంబులునై యున్నవి. కాని, నాపూర్వజన్మ సుకృతంబుననో, పెద్దల యనుగ్రహంబుననో, లేక యాసర్వమయుండు సర్వభక్తజనమానసపరసీరుహమత్తభృంగాయమానుండు నగు పరమేశ్వర నిర్హేతుక కరుణాకటాక్షవీక్షణంబుననో నామనం బాతనియందు లోహ మయస్కాంతంబునందుం బోలె లగ్నంబై యున్నయది. మఱియు.

చం. త్రికరణ శుద్ధిగా నెదన ♦ రించితి శంకరు నింక జంకఱ
నుకమును గాంచనిమ్ము పలు♦చొప్పులఁ గష్టము లందనిమ్ము త్ర్యం
బకు నె వివాహమాడుదును ♦ మానస మొక్కెడ లీనమౌచు వే
రొకయెడ కేగునే సతత ♦ ముండదె మానసమందు నంచయున్.

అదియునుంగాక యింక నాశశాంకాంకునుండి నాచేతం బీతలం బడదు. వెండియు నిమ్మహాకార్యంబున మన వంశజాత లందఱకు నకలంకంబగు యశోమల్లికాపటంబుఁ గప్పినదాన నగుదుం గదా? కాన సాదరంబున నీ మీరాయనుంగుఁగూతు నీయుద్యమంబునుండి వీడుటకు నిర్బంధింపకుండెదరు గాకయని మిమ్ములను నాగంగాధరు నెన్నివిధంబులనో వేడుచున్నదాన.

హిమ.—(తనలో) కటకటా! ఎట్టియవస్థ సంభవించినది! ముందుఁ జూచిన గోయి, వెనుకఁజూచిన నూయివలె నాయెనే. తపఃప్రయత్నంబు మానుమని యాజ్ఞాపింతమా? ఆబిత్తఱిచిత్తంబునం దున్న

కోరికరి త్తయగు. మఱియు నయ్యది నాకునుం గలుపాపహంబ. ఈమె సెప్పువాక్కులన్నియు నర్థవంతంబులు సకారణంబులు నైయున్నవి. తపంబున కంగీకరింతమా? ఈమె బాల. సర్వకూ్రరసత్త్వసంతాన సంకులంబగు నరణ్యంబున విడచి నే నెట్లుందు? ఇంకం దెరు వెయ్యది? హా! పరమేశ్వరా! నీవే దిక్కు. (ఆలోచన నభినయించి) వేరొకమారిట్లు మందలించి చూచెద. (ప్రకాశముగా) బాలామణీ! నే నెన్నివిధంబుల నొక్కివక్కాణించినను నాఁడు పట్టిన కుందేటికి మూఁడే కాళ్లనుచున్నావుగదా! ఏమి సేయుదును? ఈయొక్కమాటను సావధానవై వినుము.

పార్వ.—తండ్రీ! నేను నిత్యసావధాననై యున్నదాన; సెల విమ్ము.

హిమ.— తే. ఎంతకాలంబొ యీశ్వరి • నుంతయైన

స్వాంతమందున విడక యర్చనల నలిపి

నిన్నుఁ బడసితి మిప్పు డోయన్నుమిన్న!

కాన సన్న్యసించియుఁ బోవఁగాను వలదు

నేను మీయమ్మ దుఃఖాబ్ధి • నిల్చి పొగుల.

మేన.—పుత్రీ! ఇదిగో నాయీమాటల వినుము. నే నెన్నిమారులో నీవివాహవిషయమై నీతో సంభాషించితి. మఱియు నీతండ్రిగారుగూడ నెన్నివిధంబులనో బోధించియున్నారు. కాని నీ వెద్దియో దుర్లభంబైన వస్తువుం గోరితివి. అందువలన లాభం బేమి? నీవు తపంబు మొదలిడెద వనుకొనుము. దాన నాతనికి మెప్పు గల్గునో లేదో?

పార్వ.—భక్తులయెడ నాతండు దయాంతఃకరణుండుగదా? పోనిమ్ము. అట్లు గాకపోయిన నాతనికి మెప్పువచ్చునందాక నాచరించెదఁ గాక, అంతటిభాగ్యమే కలుగవలయును.

మేన.— ఎంతకు సాహసించితివే! ఇంక నేను మాట్లాడను. నీజనకు నన్నుమతంబున నీయిష్టముం దీర్చుకొనుము.

పార్వ.—ఓమాతాపితలారా! ఇదియే నాప్రతిజ్ఞ, నావాంఛ. నేను మనోవాక్కులచేఁ బినాకిని బొందితి. ఇంకఁ గాయకర్మంబులఁ జెందఁగవలె. ఇందులకుఁ దపస్సాధనమే యుచితం బని మీార లెఱింగినదే కదా? అందుల కింతవరకు నేను గావించినవాదంబునకుఁ గోపం బూనక సదయులై దీని కనుమతింప వేడుచున్నదాన. (అని నమస్కరించును.)

(తెరలో) తథాస్తు, తథాస్తు.

మేన.—హి.—(లేవదీయుదురు).

హిమ.—అమ్మా! ఇందుఁ గ్రోధజనకంబులగు భాషణంబు లేమి కలవు? నీవు చెప్పిన దంతయు సత్యమే? నీవు బాలికవు, వివాహసమయవు నగుడు, నీ వద్దాని నాచరించుట దుష్కరం బంటిమి. కాని వేరు కాదు. ఇందులకు మనంబునఁ జింతిలవలదు. మఱియు నాకాశవాణియు "తథాస్తు" అని దీవించినది కదా! (శ్రుతి నభినయించి) తంత్రీనినాదాకర్షిత సర్వజన సమూహుం డగు నారదుండు వచ్చుచున్నట్లున్నాఁడు. అమ్మహర్షిని నీవిషయమై యడిగి తెలిసికొందునుగాక!

[ప్రవేశము: మహతీసహితుండగు నారదుఁడు.]

పా-మే-
హి,— } (నమస్కరింతురు).

హిమ.—దేవా! ఈగద్దియ నలంకరింపుఁడు. (అని పీఠము నిచ్చి విచారముతో నిలుచును)

నార.—(కూర్చుండి) హిమవంతా! తెలిసినది లెమ్ము నీమనోగత వికారము.

హిమ.—బ్రహ్మమానసపుత్రులగు తమకు వ్యక్తంబులు కాని విషయంబులు గలవా?

నార.—గోత్రతిలకా! నీకూతు విషయమై యాలోచించుచుంటివా? వినుము.

హిమ.—చిత్రము.

నార.—ఓయీ! నీ కింతవిచారమేల? పార్వతి, దేవ్యంశసంభూత సుమీ! ఇఁకనామె యీ పరమేశ్వరునిం దక్క యన్యుని వివాహంబగు టెన్నటికేని సమకూడునే? ఆమెను తపంబునకుఁ బోనిండు. అచిర కాలంబుననే పరమేశ్వరుం బ్రిత్యక్షంబు గావించుకొని, యాతని మెప్పువడసి యానీలకంఠుకేలు పట్టఁగలదు. ఏమియు భయంబు లేదు. పార్వతీ! యిటురా? (అని పంచాక్షరి నుపదేశించును.)

పార్వ.—సంతోషము! సంతోషము.

హిమ.—మహర్షీ! జనానందకారులగువారిలో భవాదృశులగు వారిని వేరొకరిని గాంచలేదు. ఆహా! తమవలన నిప్పటికి నామనంబు కుదుటఁబడినది.

మఱియు,

ఆ. మున్ను పుత్రిజన్మ • మును గూర్చి పల్కితి
మరల నిప్పు డిట్లు • మాటలాడి
నాదు వంతయంత • పోఁదోలి తింక నే
నెట్లు దీర్తు నీదు • ఋణము? దేవ!

నార.—హిమవంతా! ఇంక నే నరిగెద. సుఖం బుండుఁడు.

(అని నిష్క్రమించును.)

హిమ.—బాలికామతల్లికా! నారదమునీంద్రునివలన నీపావనో దంతంబంతయు నెఱింగితిమి. నీజన్మంబున మాగోత్రంబు పవిత్రం బైనది. ఇంకఁ దపోబలంబున నీశుం బొందుము.

పార్వ.—జనకా! ఇంకఁ బోయివత్తు.

హిమ.—అచిరకాలే శివసాక్షాత్కారసిద్ధి రస్తు.

పార్వ.—జననీ! తపంబునకుం బోవుటకు సెలవిమ్ము.

మేన.—అమ్మా! పోయిరమ్ము. కార్యసిద్ధి యగుంగాక.

హిమ.—పుత్రీ! నీవు నల్పు శివపూజార్థంబు ఫలపుష్పపత్రజలాదులం దెచ్చుటకై నీయనుంగుఁజెలు లగు చంద్రముఖి పద్మనేత్రల వెంటఁగొనిపొమ్ము. వారలవలన నీవార్త మా కప్పుడప్పుడు తెలిసికొనవీలగును.

పార్వ.—అట్లే చేయుదును.

హిమ.—ఐన మన మింకఁ బోవుదము పద.

(అందఱు నిష్క్రమింతురు)

క. పంకజముఖి గిరితనయా
శంకరవై వాహిక ప్రశస్తకృతిని నై
దంకముల ద్వితీయాంకము
వేంకట కోదండపాణి విరచిత మయ్యెన్.

శ్రీరామచంద్రగురుపరబ్రహ్మణే నమః.

శ్రీ పార్వతీ పరిణయము.

తృతీయాంకము.

1 వ రంగము.

రతీమన్మథవిహార వనప్రదేశము.

[రతీ మన్మథుల ప్రవేశము.]

మన్మ.—ప్రియసఖీ! నేఁ డెంత యానందకరముగా నున్నది! ప్రియ మిత్రుండగు వసంత మాధవుండు వనలక్ష్మీకర గ్రహణమునఁ జెలంగియుండ నీశుకపికాది ద్విజగణంబు లెట్లు మంగళాగమ మంత్రాలాపములమిషంబునఁ బాడుచుఁ గౌతుకంబున నున్నవో చూడు!

సీ. చిగురుటాకులఁ దెచ్చి ♦ చెలులకు నందిచ్చి
మెక్కించు చిలుకల ♦ మెలపుఁజూడు
మకరందమును ద్రావి ♦ మత్తిల్లి పాడెడి
యళులగీతంబును ♦ గలయవినుము,
చక్రవాకాంగనా ♦ సంగతి సంతోష
మును గాంచుజక్కవ♦పోఁతుఁ గనుము
విరహులపాలిటి ♦ యురులఁబోలిన లతా
మందిరంబుల సతీ ♦ మణులఁ జూడు,

తే. గీ. చూడఁజూడంగఁ జూడ్కుల ♦ సొంపు మిగుల
నీవనంబున కిప్పటి ♦ కా వసంతుఁ
డతుఁగుదెంచియ యుండుఁబో ♦ యట్లుకాని
మొదల నెట్టులు గల్గుఁబో ♦ యిట్టి శోభ?

రతి.—అదియంతయు నిజమే; కాని యిటు చూడుము.

తే. గీ. బండిగురివెంద పూఁబోంట్లఁ ♦ బల్లవాళి
వ్రాలుటలు, కాన సిరిమోవి ♦ పానకంబుఁ
ద్రావుచున్నట్టి చెలువుఁడో ♦ నావసంతు
వదనకాంతులవలె మావి ♦ పైఁ దలిర్చె.

మఱియు నీవనలక్ష్మిశోభ చూడఁజూడ నతివర్ణనీయంబుగా నున్నది.

తే. గీ. సాంధ్యరాగంబు నాల్గుది♦శలను బర్వఁ
గమలమిత్రాంశువులు దోచెఁ ♦ గ్రాలు రాత్రి
పతినిఁ బిల్వఁగఁ జను చెలుల్ ♦ పట్టు దీప
నవ్యకాంతులో కో యన ♦ నాథ! చూడు.

మన్మ.—అవును. బాగుగా వర్ణించితివి. (అని వెన్కతిరిగి చూచి) అదిగో! యెవ్వరో వచ్చుచున్నట్లున్నది. నే నాతనియాగమన కారణం బరసివత్తు. నీ వింతలో సంతిపురంబున కరుగుము.

రతి.—సరే! అట్టులనే కానిండు, వెళ్లుచున్నదాన.

(అని నిష్క్రమించును.)

ప్రతీహారి.—(ప్రవేశించి) దేవా! దేవరవారిదర్శనంబునకయి వచ్చితి.

మన్మ.—ఓయీ! నీ వెవ్వరు? నీవచ్చినపని యేమి?

ప్రతీ.—నేను మహేంద్రుని యాస్థానంబున నుండువాఁడ. నన్ను నీకడ కొండొక యుత్కృష్టకార్యార్థంబు పుత్తెరఁ బని బూని వచ్చితి. ఆకృత్య మీలేఖవలనఁ దెల్లంబగును. (అని లేఖ చేతి కందిచ్చును.)

మన్మ.—(సస్మితముగా లేఖ చదువుకొని) (తనలో) ఆహాహా! యెంతచిత్రము! సకలామరపూజితుండగు నామహేంద్రునకే నాసాహాయ్యయంబు కావలసివచ్చెగా? ఏదో యొక మహాకార్యంబని లిఖించెనే గాని కృత్యంబెద్దియో తెలుపఁడయ్యె. ఏమైనఁ

గానిమ్ము. శచీజాని న న్నిట్లు గౌరవపూర్వకంబుగా నాహ్వానించినపు డాతనియాన తోసిపుచ్చుట తగదుగదా? అందువలన నొకమా రిద్దియంతయు నాప్రాణప్రియకుఁ దెలియపఱచి వెళ్లివచ్చెద. (ప్రకాశముగ) ప్రతీహారీ! సకలవిషయంబులు దెలియవచ్చినవి. ఇప్పుడే ప్రయాణము గావింతము. వచ్చెద నుండుము. (అని నిష్క్రమించి తిరిగివచ్చి) ప్రతీహారీ! బయలుదేరుదమా!

ప్రతీ.—చిత్తము.

మన్మ.—ముందు నడువుము.

(ఇద్దరు నిష్క్రమింతురు.)

[2 వ రంగము—ఇంద్రసభాభవనము.]

ఇంద్రుఁడు—(ప్రవేశించి తనలో) నేఁటి యుదయమునఁ బ్రతీహారిం బంపియుంటిఁగదా? ఇంతవరకును రాఁడయ్యె. ఇంతకును నా ప్రార్థన మంగీకరించెనో లేదో? ఏమియుఁ దోచకున్నదే? ఆతఁడీపని కొప్పుకొనకపోయిన నింక నెద్ది తెరవు? దైవమా! నీదాసుల మగు మమ్మ్ము నాపదలపాలుచేయుట పాడియే? మఱియు నయ్యుగ్రతపోమహిముని విరూపాక్షుని తపోభంగము చేయవలయునని పలుకఁగనే యాతండుకూడఁ జంకెనేమో? ఇంకఁ గర్తవ్యమేమి? ఆ ప్రయత్నమన్న చేయుదమనుకొన్న, నాతఁడుగాని యాతని చెంతనుండి యేమైన వార్తగాని రాదయ్యె! ఆహా! దైవసంఘటన!

సేవకుఁడు.—(ప్రవేశించి) దేవా! ప్రతీహారి యొక మోహనాకారునితో ద్వారముకడ నిలిచియున్నాఁడు. దేవర సెలవు.

ఇంద్ర.—సేవకా! శీఘ్రింబ ప్రవేశపెట్టుము.

సేవ.—చిత్తము. (అని నిష్క్రమించును.)

(ప్రతీహారియు మన్మథుఁడును ప్రవేశింతురు.)

ప్రతీ.—స్వామీ! దేవరవారి యానతి నిమ్మహామహునిఁ బ్రార్థించి వెంటఁ గొనివచ్చితి.

ఇంద్రు.—మంచిది. నీవుపొమ్ము. (ప్రతీహారి నిష్క్రమించును) కందర్పా! ఇటురమ్ము. (అని కౌగలించికొని) ఈపీఠంబు నలంకరింపుము.

మన్మ.—(కూర్చుండును).

ఇంద్రు.—శా. మారా! సేమమె నీకు నీసతికి వే • మారుందలంతేమముల్
శ్రీరామామణి నీదుతల్లి హరితోఁ • జెల్వారుచుండుంగదా?
ఆరామప్రియుఁడౌ వసంతునకు సౌ • ఖ్యంబానె? నీమోహపుం
బారావారములోన ముంచుపని, ని • ర్బాధంబుగా సాగునే?

మన్మ.—దేవేంద్రా! మాకందఱకును సేమంబ. కాని నావంటి పిన్నవాని నెంతయు గౌరవసహితంబుగా నాహ్వానించుటచూడ నెంతయు నాశ్చర్యకరంబుగానున్నది. మఱియు నేదియోయొక్క యుత్కృష్టకార్యంబు నాచేఁ గావలయునని నుడివితిరి. అది యేదియో వక్కాణించిన నాశక్తికొలంది ప్రయత్నించెద.

ఇంద్రు.—మన్మథా! ఇటు చూడుము.

తే. గీ. వయసునను నాకుఁ జిన్నవు • నయినఁగాని
యీక్షణంబున నాకంటె • నెక్కుడగుదు
కానఁ గార్యంపుసిద్ధికై • కరుణఁబడయ
దండముం జేయుచుంటిని • తాల్మిఁ గొనుము.

మన్మ.—దేవేంద్రా! వలదు, వలదు. నీవేమి నాకు దండ మిడవలసినవాఁడవా! ఇట్లెప్పటికిని జరుగఁగూడదు మఱియుఁ గార్యసిద్ధియను నెపం బిందులకై యొకటి కల్పించితివా? నీ ఖిన్నత్వముం జూచి సహింపఁజాల! నాచేఁ గాఁదగు కర్జం బేదియో సెలవీయ వేడుచున్నాఁడ.

ఇంద్రు.—దర్పకా! "నేను తప్పక నీవాంఛితంబు దీర్తు" నని నా చేతిలోఁ జేయి వేయుము! (అని చేయి చాచును.)

మన్మ.—(తనలో) ఏమి! ఇట్లు చింతాపరీతచేతస్కుండై నన్నుఁ గూడ నమ్మఁజాలకున్నాఁడే (ప్రకాశముగా) నాకు శక్యంబైన నట్లే చేయుదును. (అని చేతిలోఁ జేయి వేయును.)

ఇంద్రు.—ఉపేంద్రపుత్రా! వినుము. సాంగంబుగా వినిపించెద. తారకాసురుంగూర్చి వింటివికదా! ఆతని త్రిలోకజయంబులు—ఆతని బీభత్సకార్యంబులు—ఆతండు గావించిన యవమానంబులు—వాని దుష్కృత్యంబులు?

మన్మ.—ఆఁ! వినియున్నాను. ఎఱింగియున్నాను. కొంచెమైన ననుభవించియున్నాను. ఆతఁ డెన్నియోమారులు, నన్నడ్డగించి యిడుములం గుడుపఁజూచెను. కాని దైవసాహాయ్యంబునను, నాశాంబరీ విద్యవలనను, నింతవరకు నావంత నావంతయైన నొందలేదు. కాని యిఁకముందుముం దటులఁ దప్పించుకొనుటకు వీలుకానట్లు తోచుచున్నది.

ఇంద్రు.—ఆతనిం బరిమార్చుట కెన్నియోయుపాయంబులంబన్నితిని. ఎంతమందినో గూఢచారులం బంపి, యాతని సైన్యంబును దును మాడఁ జేసితిని. ఎందఱనో దేవవేశ్యలం బంపి వారికి వశ్యుఁ డగు నేమో యని చూచితిని. — ఎన్ని తెన్నుల యత్నించినను అవి యన్నియు నిష్ఫలంబులై చనియె. అందుచేత నొక్కనాఁడు దిక్కుతోపక యొక్కయుపాయం బాలోచించి దిక్పాలకు లందఱతో బయలు దేరి.

చం. ఎద నొకటాయిఁ జేసి, యొక ♦ యింతయు సిగ్గునులేక డాసి,యా
చదువుల వేలుపుం గదిసి ♦ సాగిలి మ్రొక్కుచు విన్నవించితిఁ
'వదలక తెల్పుఁడీ దనుజ♦పాంసనుఁ డీల్గనుపాయ మెద్దియేఁ
నదయత' నన్న; నాతఁడు వి♦శాలమనంబునఁ జూచి యిట్లనెఁ.

మన్మ.—దేవేశా! మంచిపనిఁ జేసితివి. ఏమనిచెప్పెను?

ఇంద్రు.—దక్షయజ్ఞధ్వంసమునకుఁ బూర్వమే తండ్రిచే నవమానింపఁ బడిన దాక్షాయణి తన శరీరంబు యోగాగ్నికర్పించి తిరిగి రెండవ జన్మంబున లోకప్రసిద్ధులైన మేనకాహిమవంతులకుఁ బుత్రికగ జనించెనఁట.

మన్మ.—అగు నగును. వినియుంటిని.

ఇంద్రు.—అంతటఁ బార్వతి బాలయయ్యుఁ దన పూర్వభర్తయైన మహేశ్వరునే పరిణయంబుఁ గావలయునని ప్రతినబట్టి తలి దండ్రుల మెప్పించి పతిని గాంచువఱకుఁ దపంబుఁ గావించు చున్నదఁట.

మఱియు నంతకుముందు నిజసతీ వృత్తాంతంబు వినినవాఁడై యెంతయు దుఃఖించి శివుండుగూడ సమాధినిష్ఠం దేజరిల్లుచుండె నఁట. ఇప్పు డీ తారకాసురాసురుని నిర్జించుటకై వీరల యిద్దరి యొక్క సంగమం బావశ్యకంబు. ఇక్కార్యంబు బ్రహ్మవిష్ణ్వాదు లకుఁగూడ నశక్యంబఁట.

మన్మ.—(మందహాసముతో) సరే! బాగుగనే యున్నది. సర్వజంతు జాలంబుఁ గల్పించు మహానుభావుండగు బ్రహ్మయు, శిష్టజనరక్ష కుండు, దుష్టజనశిక్షకుండు, మాయామోహనవిగ్రహుండు నగు విష్ణువును నశక్యంబనిన కార్యంబు నావలన సఫలంబగు నను మాట కల్ల. ఏల యింతటిమాటలు?

ఇంద్రు.—నీ వెన్నిమాటలు సెప్పినను నీ పని నీవలనఁ గాక పరుల వలన నెన్నఁడు గానేరదు. ఎట్లన నీవు సెప్పినట్లు సకల జంతు జాలంబును దన మాయోపహతులనుగాఁజేయు శ్రీలక్ష్మీనాయ కుండుగూడ నీ కామతంత్రవ్యాపారంబునకు లోఁబడవలసిన వాఁడేకదా? అందువలన నీ శంబరవిద్యాప్రభావంబునన వారిద్ద ఱకు సంగమంబగు. వారి సంగమంబునఁ గలుగు కుమారుండె యుత్తారకు నుత్తరణికొమరుపొత్తునకుఁ బరపువాఁడు. ఈ విధంబున మా ప్రాణంబు లన్నియు నిప్పట్టున నీ యధీనంబులై యున్నయవి. ఇంక మమ్ము రక్షించుభారము నీయదియ. నేఁటినుండియు మేము నీ పాలంబడితిమి. ఏమిచేసినను సరే!

మన్మ.—దేవతానాయకా! నీబుద్ధిచాతుర్యం బంతయు నీ సంభాష ణంబున ధారవోసితివిగదా! నన్నుత్సాహపరచుటకై యెన్ని మాటలు పల్కితివి! చివరకుఁ జెప్పిచెప్పి నన్నొక యసాధ్యకార్య

గర్తంబునఁ బడవైచితివే? నే నేమిటి? ఆపరమేశ్వరుని తపోభంగంబుఁ గావించుటేమిటి?

ఉ. అంటినఁ గందు పూవులొక♦యైదట బాణము, లంతకంటె మి
న్నంటిన తోడుఁ, జెల్లపయి♦నంటి నటించెడు వాహనంబులుం,
దుంటల విల్లు, పూఁదిరుగు♦తుమ్మెద నారియుఁ, గల్గు నే నెటుల్
మంటలఁగ్రక్కు శూలిని న♦మాపతి గెల్వఁగనేర్తు నక్కటా!

మఱియు,

తే. గీ. శూలపాణియు సాధ్యుఁడే? ♦ చూపులందు
నగ్నికణములఁ గ్రక్కెడు ♦ నమరనాథ!
కోపమునఁ గన్నుదెఱచినఁ ♦ గూలిపోఁడె
యెవ్వఁడైనను? గావున ♦ నెద్దితెరవు?

అమరేంద్రా! భవాదృశు లందఱు నావలన నీకార్యంబు సాంతంబుగావలెనని యాసలుపెట్టుకొనియుండుటచూడఁ "గుక్కతోఁకబట్టుకొని గోదావరి నీదఁదలఁచినట్లు" గనుపట్టదా?

ఇంద్ర.—మదనా! ఎంతమాటాడితివి? కామశక్తిసంపద్యుక్తుండవగు నీవే వారలసమాగమం బసాధ్యంబని నిరాశావచనంబులు వల్క నింక నీముజ్జగంబుల నెవ్వరు సమర్థులు? అది యటుండ నీ యగ్రజుండగు బ్రహ్మకూడ నీకార్యంబు నీవలననే సఫలంబగునని నొక్కివక్కాణించె. ఆమహామహువాక్యంబు లసత్యంబులే? ఆయనపల్కులనైన మనంబునఁ దలపోయుము. అప్పుడైన నీ కీ పని సాధ్యంబగునేమో?

మన్మ.—గోత్రారి! ఐన నీమాటలయందు మాత్రము నాకంత గౌరవము లేదని తలంచితివా యేమి? నీవు మాకడవాఁడవె కాని కడవాఁడవే? నీవుమాత్రము నాకుఁ బితృసమానుఁడవుకావా? సమానుండ వననేల? జనకాగ్రజుండవేకదా? అట్టిచో నీకోర్కి దీర్పఁబూనకుందునా? మఱియు నిందువలన సకలజనముల కష్టంబులం దీర్చినాఁడ నను శాశ్వతకీర్తి గడించినవాఁడ నగుదుగదా.

ఇంక సందియంబంద నేల? నాసర్వశక్తుల వినియోగించి తప్పక యీపని నెరవేరునట్లుచూచెద.

ఇంద్రు.—మన్మథా! వేరు చెప్ప నేల? మా ప్రాణరక్షణార్థివై నీవీపని గావింపవలయు. ఇదియే నా ముఖ్యమైన తుది ప్రార్థనము. (అని తల వంచును.)

మన్మ.—విబుధనాయకా! ప్రార్థనకు నవసర మేల? ఆజ్ఞాపింపఁదగు మీ రిట్లనకుఁడు.

ఉ. నీదుసుతప్రలాపముల ♦ నీకు క్షమింపఁగఁ జెల్లునేకదా?
నాదుకళాప్రవీణత ఘ ♦ నంబుగ మీరకని ధారవోసి, యేఁ
మేదురభక్తిఁ బార్వతిని ♦ మేచకకంఠుని గూర్తు నొక్కచో
ఖేదము డించు, ప్రాణము తెగించితి నిప్పుడ పోయివచ్చెదన్.

ఇంద్రు.—వత్సా! నీయంగీకరణంబున సంతుష్టాంతరంగుండనైతిని. నీకు జయమగుగాక. పోయిరమ్ము.

మన్మ.—మంచిది. అట్లే పోయివచ్చెద.

(అని యిద్దఱు నిష్క్రమింతురు.)

---

3 వ రంగము.

[రతీ మన్మథుల ప్రవేశము.]

మన్మ.—రతీసతీ! అమరేంద్రనియోగంబైన కార్యంబు నెఱుంగుదే?

రతి.—ప్రాణనాయకా! నాకుఁ దెలియదు. అద్దాని నెఱింగింపుఁడు?

మన్మ.—రమణీమణీ! నే నిప్పట్టున వెళ్ళి యుగ్రతపోనిష్ఠయందున్న పార్వతీపరమేశ్వరులఁ గామతంత్రంబునకుఁ బాలొనరింపవలయు. ఇదియే మహాకార్యంబు.

రతి.—ప్రియా! ఇందువలని లాభం బెయ్యది?

మన్మ—లోకకంటకుండగు తారకాసురు మరణంబ ఫలంబు.

రతి.—నాథా! అది యెట్లు?

మన్మ.—వారల పొందువలనఁ గలుగు కుమారకుండె తారకునకు మారకుండయి వానిని గృతాంతనికేతనంబున కనుపు. అందువలన నే నాపనికై పయన మ్మగుచుంటి.

రతి.—మనోవల్లభా! ఈ దిన మెందులకో భవద్వచనంబులు నాకర్ణపుటంబులం బడినప్పటినుండియు నా చిత్తం బుత్తలంపడియెడు. మఱియు నా ఫాలాగ్ని నేత్రునికడకుఁ బోవలయునని సెలవిచ్చుచుంటిరి. భావికాలపరిస్థితుల మన మెఱుంగనేరముగదా? ప్రయాణకాలంబున భయంబుగూడ దుశ్శకునం బని పెద్దలు వలుకవిందుము గదా? ఎందులకో నాకు భయము వాటిల్లుచున్నది.

మన్మ.—కలికీ! ఎప్పుడును లేని భయం బిప్పు డెట్లు కలుగుచున్నది? ఇది యంతయు చిత్రింబుగా నున్నదే? అదియునుంగాక.

చ. అనిశము సర్వలోకముల ♦ యందలి పక్షిమృగేంద్రసంతతిన్
మనుజగణంబు మేనులను ♦ మామకమార్గణరాజిచేతఁ బీ
డన మొనరించువాఁడ నిట ♦ డాగి భయంపడనేల యిప్పు డో
వనరుహపత్రనేత్ర! మదిఁ ♦ బాయుము భీతిని, నీతిగాఁ దిరన్.

రతి.—త్రిలోకసుందరాకారా! రమాకుమారా! వినుము. నీవు చెప్పినట్లు కామవిద్యామృతంబు నీకు నుగ్రబాలతోఁ బోయఁబడినదే? అందువలన నీముజ్జగంబుల నిన్ను జయించినవారు లేరని యెఱుంగుదు. ఐన నెందులకో నామనంబు బిత్తరపోయెడు.

మన్మ.—అందుల కిప్పు డేమనియెదవు?

రతి.—నాథా! ఇప్పు డీ పని చేయుమని నీకు నదభిప్రాయ మీయ నే నెంతటిదానను? చూడుఁడు.

సీ. భక్తులహృదయంబు ♦ బాయకుండెడువాఁడు
లోకనాథుఁడు చక్రి ♦ నీకుఁ దండ్రి
సర్వదేవతలచే ♦ సన్నుతుల్ గొనియెడు
లోకజనని లక్ష్మి ♦ నీకుఁ దల్లి

అణువులు మొదలుగా ♦ నన్నిజీవుల వేడ్క
విరచించువిధి నీకుఁ ♦ బెద్దవాఁడు
పాపపంకఁబులఁ ♦ బాయఁగాఁ జేసెడు
నట్టి జాహ్నవి నీకు ♦ నగ్రజాత

తే. గీ. ఇట్టి సద్వంశమునఁ బుట్టి♦నట్టి దొరవు
కామవిద్యాప్రవీణుండ♦వై మసలిన
నీకు నిది యుక్త మని పల్క ♦ నాకుఁ దగునె
సుగమమేకదా యిది నీకు ♦ సూనబాణ!

కాన నా ప్రార్థనం బేమన, నీనాటి కీ యుద్యమమునుండి మరలుఁ డనియే; ఏల యన?

సీ. వినుము బంగరుగట్టు♦విల్లువాఁ డాతండు
చెఱకుతుంటలవిల్లు ♦ చేత నీకు
వెన్నుండు బాణమై ♦ యున్నవాఁ డాతండు
పూవులై దమ్ములై ♦ పొల్చె నీకు
నాఁగుబాములతేని♦నారివాఁ డాతండు,
నాలితుమ్మెదదిమ్ము ♦ నారి నీకుఁ
బలువేల్పుమూకల♦బలము వాఁ డాతండు
చిలుకకోయిలగుంపు ♦ బలము నీకు

తే. గీ. వరుస విరసంపుఁజూడ్కుల♦వాఁ డతండు
పరగ సరసంపుఁజూపుల♦వాఁడ వీవు
పశుపతి యతండు, మఱి రతి♦పతివి నీవు
కాన నతఁడేడ నీవేడ? ♦ కదన ముడుగు.

మన్మ.—ప్రేయసీ! ఎంత పిచ్చిదానవే? అతఁడు ఫాలాగ్ని నేత్రుం డనియు, నీకు భయము కల్గుచున్నదనియు, లోకశ్రేయోదాయకం బగు నా ప్రయత్నంబు మానుదునే? చూడుము.

(కోపము నభినయించుచు)

శా. ఫాలంబందున నగ్ని నేత్రమును సం॰బద్ధంబు గావించె నం
చాలక్ష్మీపతిమిత్రుఁజూచి భయ మే॰లా? నాదు మోహాబ్ధిలో
గీలింగూడను గూలఁద్రోయుదును నా॰కీలాళిమా శేల? స్వా
హాలోలుం డతఁ డౌనకాద? నవక॰ల్యాణీ రతీమానినీ!

మఱియు నిది యొక్కనికొఱకుఁ గాదు. ఇందువలన సమస్తదేవతలు సుఖింతురు. సమస్తలోకవాసులు సంతోషింతురు. దీన నకలంకకీర్తిం గడింపఁగలను. కాన నన్నాటంకపెట్టవలదు.

రతి.—నాథా! కోపము వీడుము. నీ వంతటి శూరుండవే? అదిగాక యిటు చూడుము.

తే. గీ. అదరుచున్నది నా దక్షి॰ణాక్షి యిపుడు
మనమునను గూడ భీతియు ॰ నినుమడించు
నిట్టి యపశకునంబులఁ॰బట్టి నిన్ను
నాగుమంటిని నచ్చటి ॰ కఱుగకుండ.

ఇట్టి దుశ్శకునంబులు గన్పట్టుతఱిం గార్యసిద్ధులు చేకూర వను పెద్దలవచనంబులు రిత్తయగునా? అందున నే నిట్లు బలవంతపెట్టవలసి వచ్చినది. ఇదంతయు నీ వొప్పుకొనవేని, నా కోరిక యొక్కటి తీర్పుము.

మన్మ.—సఖీమణీ! ఏదియో చెప్పుము. వీలైనఁ దీర్చెద.

రతి.—ప్రాణసఖా! చాలదినములనుండి య మ్మహేశుని నొక్కసారి సందర్శింపవలయునని కోరికి గలదు. కావున నన్నుఁగూడ నీవెంటఁ దీసికొనిపొమ్ము. ఇంతియ నా ప్రార్థన.

మన్మ.—సుదతీ! ఎంత శేలవే? నాతోడ వచ్చెదవా? అక్కాననంబు విహారవనం బనుకొంటివా? కామస్వరూపులకే యగమ్యంబు. చూడు మా ఘోరకాననరామణీయకంబు.

సీ. నవకోరకితచూత॰నమ్రశాఖలుగావు
గగనచుంబిమహీజ॰గణము గాని
పికశారికాదుల॰ప్రియపదంబులు గావు
తతఘూకభయదనా॰దములుగాని

చెంగుచెంగని దాటు♦జింకపిల్లలు గావు
ఘనతరవ్యాఘ్రసం♦ఘములు గాని
ఘుమఘుమాయించెడు♦క్రొం దేనియలు గావు
మత్తదన్తికపోల♦మదము గాని

తే. గీ. ఇట్టి బెట్టిదపుంగాన ♦ లట్టె చొచ్చి
యనలనేత్రుని గాంచి యో ♦ యబల! యెట్టు
లోర్తు? కావున నీరాక ♦ యుచితమానె?
చర్చ సేయగ నవఫుల్ల♦జలజనయన!.

ఇంద్రునంతటివాఁ డడుగ నక్కార్యంబున కంగీకరించి వచ్చి యిప్పు డిక్కారణంబులచేత భయంపడుట నాకును నాతనికిఁ గూడ హాస్యాస్పదంబు గాదె? మరియు నావిషయంబున,

తే. పూర్వజన్మంపుసుకృతాఘ♦ములు సమముగ
నరసి తత్ఫలములఁ దత్త♦దాస్యములను
వ్రాయుఁగాని సోదరుఁ డని ♦ వ్రాయకున్న!
నాదుఫాలంబున విరించి ♦ నలిననేత్రి!

కావున దైవసంఘటనకు మారులేదు. కష్టంబులఁ బాయ వచ్చు నని నీవు నా వెంట నడవులకు రావచ్చునా?

రతి.—నాథా! నిక్కంబే కాని యాపదఁ బాపుకొనలేమని యెదు ద్పృఢ నమ్మకమున నుండి కఱచుటకై డగ్గరుచున్న దుష్టసర్పముంజూచి యూరకుందుమా?

మన్మ.—సరే పోనిమ్ము! ఎవ్వరైన ముం దెప్పుడో కష్టములు వచ్చు నని యే పనియుఁ జేసికొనక యూరకుందురా? ఇట్టి యభిప్రాయంబులు నీ హృదయపీఠమునుండి త్రోసివేయుము. ఇంక నేఁ బోయివత్తు.

రతి.—ప్రాణవల్లభా! ఇంక నే నేమి మాట్లాడఁగలను? నీ యిష్టము వచ్చినట్లు చేయుము.

మన్మ.—రమణీమణీ! నీ హృదయక్షేత్రంబునఁ జింతాంకురంబుల మొలసు లెత్త నీయకుము. నా కేమియు నపాయంబు రాఁబోదు. నేను వెళ్లి సాయంతనం బగునప్పటికే వచ్చెద. అప్పుడు సుఖంబుగ నిష్టభోగంబులఁ దుష్టిపఱచెద. ఏదీ నీ చెక్కుటద్దంబుల నొక్కసారి ప్రతిబింబంబులఁ జూడనిమ్ము. (అని ముద్దుల నిడుకొని)

అహహా! వేడికన్నీటిచే వాడియున్నవే? ఇంత దిగులేల? అటులైన నా వెంబడిని రమ్ము. ముక్కంటిపాటియు నా పూవుటమ్ముల ధాటియు సూటిగాఁ గనుఁగొందుగాక.

రతి.—ధన్యనైతి. ధన్యనైతి. ప్రాణప్రియా! పోదము రండు.

(అని నిష్క్రమింతురు.)

---

4 వ రంగము.

(శివుండు తపంబుచేయుచుండ మన్మథుండు వచ్చును.)

మన్మ.—(తనలో) ఆహా! విధినియోగం బగుకార్యం బెవ్వరికిని నలంఘ్యంబు గదా! (నలుఁగడలు దిలకించి) ఇప్పటికి కాననంబునకే తెంచితి. (శివుని వైపు తిరిగి) ఆహాహా! ఎంతటి బ్రహ్మతేజంబున వెలుఁగుచున్నాఁడో! నూడుమా! మానసమా! తొందరవలదు. ఇట్టిమహానుభావు నాలోకించుమాత్రమున నే సర్వాఘంబులు నశించుననఁ గీర్తించినం జెప్పవలయునే? భవిష్యత్కార్యసిద్ధికై యొకమాఱు ప్రార్థించెదఁగాక

చం. పొలుపుగ దేహమంతటను ♦ బూదియునొక్కకరాంబుజంబునం
దలరఁగ శూలముం గలిగి ♦ యవ్వలిహస్తమునందు సర్పమా
లలను ధరించి బ్రహ్మమును ♦ లక్ష్యముగాఁ గొని సర్వదేవతా
ళులకును గీర్తనీయుఁడగు ♦ లోకపవిత్రు దినేత్రు నెంచెదన్

(చేతులు జోడించి—ప్రకాశముగ)

దండకము.

గుహాజనక! సురస్తోమసంసేవ్య! సద్భక్తసంభావ్య! సర్వాఘ కాంతారవాతప్రియా! శైలకన్యాప్రియా! నీదురూపంబు నూడ న్మనం బద్భుతం బందెడిన్ దేవదేవా! సురల్ నన్ను వేడంగ నేత చ్ఛుభం బాత్మలోఁ గోరి యుష్మత్తపోభంగదుష్కృత్యమున్ సల్పఁ గా బూనుకొంటిన్ ననున్ నీదు భృత్యుండుగా నెంచి, మద్దోషముల్ సైచి, కోపం బొగిండించి, యుష్మత్కృపాదృష్టి నీక్షించి, కాపాడవే! దక్షయజ్ఞాంతకా! శూలపాణీ! నమస్తే నమస్తే నమస్తేనమః

(తనలో) ఏమీ! ప్రార్థనావశంబున వచ్చినకార్యంబు మర చితినిగదా? చేయునది మహాకార్యము. ఇందులకు నామిత్రు లెంతయు నాకు సాహాయ్యము చేయుచున్నారుగదా! ఆహా!

సీ. ప్రియమిత్రుఁ డౌటను ♦ ప్రేమ వసంతుండు
రాజిల్లఁగాఁ జేసెఁ ♦ బ్రమదవనము
వేడుకచెలికాఁడు ♦ వీవఁగాఁ దొడఁగెను
మందమందంబుగా ♦ మారుతుండు,
కామ మెచ్చఁగ మేన♦మామ చంద్రుఁడు శీత
కిరణముల్ జోపి మి♦క్కిలిగ వెలిఁగెఁ
బికశారికాదులు ♦ భృంగావళిం గూడి
చెలువుగా గానమ్ము ♦ సేయుచుండె
తే. నన్ని తెఱఁగుల నిట్లు సహాయపడఁగ
నున్న హేతువునను నేను ♦ తిన్నగాను
పూవుటమ్ములఁ బఱపుదుఁ ♦ బూవుఁబోఁడి
యెడల రాగంబు గల్పింప ♦ నిదియె యదను.

(ప్రక్కకుఁ జూచి) దేవీ! నీవీ పొదరింటనే యుండి చూచు చుండుము. ఫాలనేత్రునియెట్టయెదుటికి రాఁదగదుగదా!
(ముందువంకఁ జూచి స్వగతము)

చ. కడువడి నీటుగా నెడమ♦కాలును ముందుకుఁ జాచి వేడ్కమై
నెడమకరాననించువిలు ♦ నేర్పడఁబట్టి ప్రసూనబాణముల్

తొడిగి మదాళి నారి పెను • తొందరతోడను లాగి లక్ష్యముఁ
మృడుని యెడంద నిల్పి కయి • నేరుపు గన్పడఁ బారువెట్టెదన్.

(అట్లుచేసి) ఏమీ! నా బాణపాతంబున కీతం డేమియుఁ జలించి నట్లు కానంబడదే? (ఆలోచించి) ఔనౌను! మహాతపోబల సంపన్ను లీ పుష్పసాయకంబులకే స్పందమందుదురా? ఐన మఱొక్కటి విడుతుఁగాక.

చ. వెఱవక గట్టుపట్టిబోము • విల్లుగ మారిచి వాలుచూపులఁ
జఱుకగు సాయకమ్ములను • జొన్పి బెడంగగు మేనుదీవ యన్
గఱకగు నారి లాగి మును • క్రై వడి క్రైవడి మీఱ వైతు నో
యరనెలదారి! నీదుహృద • యాంబుజ మేగతిఁ గాచికొందువో!

(అని బాణమేసి నిట్టూర్పు నిగుడించి) కట్టా! ఇదికూడ వ్యర్థమైనదే? ఏమి చేయవచ్చు? ఎట్టిమానీందులైనఁ గామాంధు లగుచుండ నీతం డట్లు గాకున్నాఁడు. ఒక్క బాణముగాదు - రెండుబాణములుగూడ వ్యర్థములైనవే? ఐన వేఱొక యాశుగంబు బరపెదఁగాక. శంకరా! భవనాశంకరా!

చ. తొలుకరిమించుమించుమెయి • తోఁగడువిప్పగుకన్నుదోయితో
కలకల నవ్వునెమ్మొగము • కాంతులతో నలుపారువేణితోఁ
బలుకుల చాన దోపఁగ • జపంబునుమాని కొమార్తెఁ బైకొనం
దలఁచఁగ నల్వపైనిడిన • నారన మియ్యది నమ్మునెమ్మదిఁ.

(అని మఱొకటి విడుచును.)

ఓహో! ఇదేదియో చిత్రంబుగా నున్నదే? ఏమీ! మూఁడు నారాచంబులనైన నితని మనంబునఁ గామంబు పొడమకున్నదే? ఇది చూడఁగానే నాచిత్తంబున నుత్తలపాటును దత్తరపాటును జెనగొనుచున్నవే! ఏమిసేతు? నాకింక నేది కర్తవ్యంబు? పురుషకారంబున్నగాని దైవసాయంబు కాదుగదా? "షడ్భాగం మనుజ యత్నానాం సప్తమం దైవచింతనం" అనిరి, కావున నేజీవించి యుండువఱకుఁ బరమేశ్వరతపోభంగయత్నము చేయవలసినదే.

హారా! భవహారా!

ఉ. బాలమృణాళనాళముల ♦ బాళిని నేలెడు కేలుదోయితో
మేలిమిపాలవెల్లిమిసి♦మిం దలదన్ను నమేనికాంతితో
బాలమరాళయానమున ♦ భాసిలులక్ష్మిని నక్కుఁ జేర్చఁగాఁ
గేలిటు జాచఁజేసి హరి ♦ గెల్చిన దీవుపుఁదూపు నమ్ముమీ!

ఇదేదియో ప్రళయసమయంబుగా నున్నదే? లేకున్న నాయమోఘాస్త్రంబులు రిత్తవోవునే? ఎంతటికాలంపై పరీత్యంబు? నాపంచప్రాణంబులఁ గ్రీడిసేయుబాణంబులలో నాలుగింటిని బంపించి ప్రయత్నించితి. అంతయు వృథయయ్యె. ఏమి కారణమైయుండు? నాపతంగంబులు శస్త్రంబులుగూడ కావే? "అన్యథా చింతితం కార్యం దైవ మన్యత్ర చింతయేత్" అను నార్యోక్తి యెట్లు పొల్లగు? కానిమ్ము. నే నా యిందుప్రని మొగ మెట్లు చూతు? ఏమనిపోయి రతీదేవితో సుఖింతు? ఈశనితపోభంగమునకై తెలువు కానంబడకున్నదే!

ఉ. ఎక్కడివాఁడనో యిటుల ♦ నింద్రునిచేతను బ్రార్థితుండనై
యిక్కడి కెట్లు వచ్చితినో? ♦ యీశుని గెల్వఁగ నూనసాయకా
లోక్కటి యొక్క టిక్కరణి ♦ నుక్కటి దిక్కటి నిష్ఫలంబులై
యక్కట! పోయె నింకెటుల ♦ నాహరిఁ గన్గొని సంతసించుటల్.

(అని తల పంకించి) కానిమ్ము. దేవకార్యముగాని, మానుష కార్యము గాదుగదా? దైవ మెట్లు చేయఁదలఁచెనో యట్లు చేయనిమ్ము. ఈ యైదవబాణముగూడ విడిచి చూచెదఁగాక.

కృతాంతహంతా! జగన్నియంతా!

చ. దనుజులఁ గేడి వేలుపుల ♦ దగ్గరఁ జేరి సుధారసంబునుం
జనవునఁ బోయఁ దాలిచిన♦చానమెయిం గనఁజేయుమన్న మోహనుఁడగు శౌరిచూపినప్రి♦యంబగుసుందరమూర్తిఁ గాంచి నీ
తనువునఁ జీరజారునటు♦తార్చినయ ప్పిది నిం గదల్చుతన్.

(అని బాణము విడుచును.)

శివుఁడు.—(కొంచెము శరీరము కదలించును.)

మన్మ— ఆహా ! ఇప్పటికి నాప్రయత్నము ఫలించినది. ఇంక నాకుఁ జింత తీరినది. తపోవిఘ్నంబైనది. ఇంతట రాగం బంకురింప వచ్చు. (పరికించి) నన్నుఁ జూచి కోపగించుకొనునేమో ? రౌద్ర రూపంబున నున్నట్లున్నాఁడే! కొంచెము దృష్టిగోచరుండనై యతని చేష్టలం దిలకించెదఁగాక. (అని తమాలసాలము చెంత నిలుచును.)

శివుఁడు.—(రౌద్రాకారముతోఁ గన్నులెఱ్ఱజేసి) ఆ!ఎవఁడురా వాఁడు? దుర్మదాంధత్వమునఁగన్నుఁగానక,కన్నుమూసికొని తపంబుగావించుకొను నాజోలియేల? నాతపం బీతని కేమిహాని గావించెనో! ఎన్ని నాళ్లనుండియో తపోనిష్ఠ నుంటిని గాని యెవ్వండును నన్నడ్డగింప లేదే? "గ్రుడ్డు వచ్చిపిల్లను వెక్కిరించినట్లు" నన్నింతండెవ్వఁడో చెరుపఁ దలంచినాఁడు. ఏమి కాలవైపరీత్యము ! తపోధనులకు విఘ్నంబుఁ గావించువారుగూడ నీజగంబునఁ గలరా? (కొంచెమాగి) మచ్చండ తరనేత్రాగ్నిం జూచియైన భయపడలేదుగా ? ఎంత ఘోరము! ఎంతదారుణము! (బొమలు చిట్లించి) ఎవఁడో మనుజుండువలె నున్నాడే! చూచెదఁగాక (అని తొంగిచూచును.)

మన్మ— ఓహో ! ఇయ్యనఘుని మనస్సు తపస్సునుండి మరలినది. ఇఁక నేనీ తమాలసాలంబుమ్రోల నిలిచి బాణముఁ బరపెదఁ గాక. (అని దాగును.)

శివు.—ఓరీ ! ఎవ్వండవురా నీవు? కర్తవ్యమెద్దియో కావించి మూలలం దూరెదవేమి? బయలుపడుము. మఱియిటుచూడు. ఓరీ !

మ. ఖలుఁడా! క్రూరుఁడ! మత్తపంబునకు వి•ఘ్నంబీవుగావించి తీ
వలదుర్గాటవులందు దూరినను న•య్యంభోధియందుం ధరా
తలముం జొచ్చినఁగాని నీడుదున నే•త్రాగ్ని నిన్గాల్చి త
త్ఫలముంగాంచఁగఁజేతు,బిల్వ నినుగా•వంజాలువాఁడుండినన్.

(తనలో) ఓహో ! వీఁడే మత్తపోభంగకారకుండగు. (ప్రకాశముగా) తాపసతపోభంగఫలం బిదె యనుభవింపుము. (అని యటు తిరిగి మూఁడవకన్ను దెఱచును; మన్మథుఁడు భస్మమగును.)

(తెరలో)

హా! నాథా! పంచబాణా! ఎంతమోసపోయితివి? ఒక్కగడియలో నీమ్రైతివికదా? ఇంక నాకన్నులకుఁ గాన్పింపవుకాఁబోలు? ప్రాణనాథా! అపశకునంబులు గన్పట్టుచున్నవి. వలదన్నను వినక వచ్చితివిగా? ఈవిరూపాక్షునిచేత నీ కీయాపద కల్గినదా? ఏమి ప్రాణేశా! మాట్లాడవేమి? లేచి నన్ను సంతసంబునఁ దేల్పవా? యనను శివుండు

చ. ఖగములు నాక, దుష్టమగు • కానమెకంబులు నాక, క్రూరప
న్నగములు నాక, దుర్గమవ•నంబులు నాక, భవానిపోకకై
నగములుపట్టి కట్టి తిన • నారలు కూరలు గాఁ దపంబుతో
నగమయినట్టివానికిని • జానను గూర్చిన నింత సేయునే?

మనోనాయకా!

సీ. పుట్టింపఁ గలశక్తిఁ • బూని యాయువు తక్కు
వైన నీయంగలాఁ • డన్న కలఁడు
పోషింపఁగలశక్తిఁ • బూని యాహారంబు
తఱుఁగ నీయఁగలాఁడు • తండ్రి గలఁడు
భోగింపఁగలశక్తిఁ • బూని భోగంబులు
తఱుఁగ నీఁగల పెద్ద•తండ్రి కలఁడు
సర్వసంపచ్ఛక్తిఁ • జరియించి సంపదల్
తఱుఁగ నీఁగల కన్న•తల్లి కలదు

ఆ. వె. ఎంద ఉన్ననేమి • హేమాద్రిధన్వుండు
మేనయత్తమగఁడు • మేనమామ
కాఁడటన్నమాట • కారణమ్ముగ నిన్నుఁ
గంటిమంటఁ గాల్ప • గెంటినారె?

శివు.—(శ్రుతి నభినయించి) రతీదేవిభాషణంబులవలె నున్న వే? ఇప్పుడీ దగ్ధగాత్రుండు రతీపతియేనా యేమి? అగునగును. కాకపోయిన నిట్టికామోద్దీపనంబులైన చిహ్నంబు లెట్లు చూపట్టును? పాపము!

రతీకాంత యెట్లు చింతించుచున్నదో! తపోభంగజనితరోషంబున నెంతటి యకార్యంబుఁ గావించితిని? తామసగుణం బెరికేని త్యాజ్యంబుగదా? ఆగుణంబున నేనే యిట్టి దుష్టకార్యంబు చేసితినే? పెరవారి ననుకొననేల? ఇంకేమి సేతు? గడించినతపోధనము పోగా నీయెడ కాంతాదుఃఖకారి యగు నాపిలంబుగూడ నాకుఁ జేకూరినదే! ఐన నీలాగున ననుగ్రహించి నాకలుషంబు కొంత తగ్గించుకొందుంగాక. (నేపథ్యమువంకఁ దిరిగి ప్రకాశముగా) ఓరతీదేవీ! నీభర్త మన్నేత్రాగ్నిదగ్ధుండయ్యు మదనుగ్రహంబున ననంగుండై నీయక్షిపథవర్తియై నిన్ను సుఖింపఁజేయుఁగాక. ఇంక దుఃఖంబు వీడి వీడికోలందుము.

(తెరలో)

సంతోషము—సంతోషము!

ఉత్సాహ. దేవ! దేవదేవ! వామ ♦ దేవ! దీనపోషకా!
నీవ కావకున్న నాకు ♦ నిక్కమిందు నొక్కఁడేన్
గావ్యజాలువాఁ డెవండు? ♦ కాన భర్త నిచ్చినన్
గావఁగలిసావు నీదు ♦ కాలి కేను మ్రొక్కెదన్.

తండ్రీ! నాముత్తైదువతనంబునకుఁ గొఱతరాకుండఁ జేసితివి. ఇదే నమస్కారము, పోయివత్తు.

(రతీమన్మథులు గలిసికొని వెళ్లుదురు.)

శివు.—(వటవృక్షచ్ఛాయం గూర్చుండి)— (తనలో) ఇప్పటికి నా స్వాంతంబు శాంతించినది. (తలయూచి) కాని యింతకు నా తపోభంగకారణంబు బోధపడదయ్యె. ఇంకఁ గర్తవ్యం బేమి? తపంబా-చెడిపోయె. మనంబా-చికాకుపడియె. (శరీరమువంకఁ జూచుకొని) ఏమి చిత్రము! పులకాంకురంబులు పొడకట్టుచున్నవే? దీనికిఁ గారణం బేమైయుండును? ఎప్పుడు నిట్టి కామోద్రేకకరంబులైన చిహ్నంబులు గన్పట్టుచుండుటలేదే? ఈ దినం బీ వనం బంతయు కామోద్దీపన లక్షణంబులతోఁ దులదూగుచున్నదే? యోగదృష్టిం గనుంగొనెదఁగాక. (ధ్యానము నభినయించి) ఓహో! తెలిసినది. తెలిసి

నది. తారకాసురుం డనువాఁడు ముల్లోకంబులను బాధించుచుండ నా నిబిడౌజుండగు బిడౌజుండు పితామహునివలన సర్వంబు వ్యక్తంబు గావించుకొని నవమోహనాకారుండును, గామవిద్యాపారంగతుండు నగు విష్ణుపుత్రు నిందులకై పంచె. ఇంతమాత్రము శాంతస్వాంతుండనై మొదటనే యిది యంతయుఁ దెలిసికొనిన నాతని కిట్టి దురవస్థ సంభవింపదుగదా ? ఎంత తొందరపడితిని! ఈ కృత్య మంతయు త్రిలోకసౌఖ్యమునకే కాని వేఱు కాదుగదా ? (కొంచె మాఁగి) ఐనఁ గానిమ్ము. ఇప్పు డింతగాఁ బునఃపునఃపశ్చాత్తాపంబునం గల్గు ప్రయోజనం బెయ్యది ? మఱియు నిదంతయు 'గతజలసేతుబంధనము' గదా! కావున నో కామమా! నీవు పోయి యాహిమశైలకన్య నాశ్రయింపుము. నేనుగూడ నింక జగద్రక్షణార్థమై తత్పార్వతీసమాగమంబునకై పోవువాఁడ. (అని సాగి యదరిపడి వెనుకకుఁ జూచి) ఓహో! మన్మథా! నీ ప్రియురాలగు రతీదేవిదీనాలాపంబులు వినఁజాలక నిన్ను బునర్జీవితుఁ జేసినందులకు నేను దీసికొనిన గోతియందు నన్నే పడఁ ద్రోయుచుంటివా ? 'తిరిగి మంటినిగదా!' అని మదంబునఁ గొట్టుకొనుచున్నట్లున్నావే ? ఇదిగో యిటు చూడుము. ఇంతకు ముందు మన్నే తాగ్నిం గాల్చితిని. ఈ మాఱు నన్ను బాధపెట్టితివా ? కోమలాంగియైన హైమవతీసమాగమంబున నీశౌర్యంబు రూపుమాపుదునునుమా! కాచికొనుము. ఇదె బయలువెడలుచున్నవాఁడ. (కొంచె మాఁగి) నే నెచ్చటికేగవలయును ? కర్తవ్యమేమి ? చిత్తమా! ఆగు మాఁగుము. నేనుగూడ వచ్చుచుంటి. (ఆలోచన నభినయించి) ఇంక నిట్లు గావింతునుగాక.

చ. నిరతతపోనిధానను బునీతచరిత్రను గుంతలాళినుం
దరవదనారవిందను ఘనాఘనకేశను బార్వతీసతిం
గరము దదంతరంగమును గన్గొని బ్రాహ్మణవేషధారినై
కరమునుబట్టి కేళికుసుమకార్ముకుగర్వ మణంచివై చెదన్.

అదియునుంగాక,

తే. మామకసమాగమంబునఁ • బార్వతికిని
గల్గుకోమరుండె తుష్టింపంగఁ•గల్గు రక్క-
రక్కసుని గాన నేగెద • రయముమీరఁ
బార్వతి వసించుచున్నట్టి•వనమునకును.
(తెరలో) తథాస్తు, తథాస్తు.

క. పంకజముఖిగిరితనయా
శంకరవైవాహికప్రశస్తకృతిని నై
దంకములఁ దృతీయాంకము
వేంకటకోదండపాణి • విరచితమయ్యెఁ.

శ్రీరామచంద్రగురుపరబ్రహ్మణే నమః.

శ్రీ పార్వతీ పరిణయము.

చతుర్థాంకము.

1 వ రంగము:—పార్వతీవనము.

(పార్వతీతపోనిష్ఠాసమయమున శివుఁడు బ్రాహ్మణ
వేషధారియై ప్రవేశమగును.)

శివుఁడు.—(వృక్షచ్ఛాయఁ గూర్చుండి, తనలో) ఔరా! ఏమి ఈమె జగన్మోహనాకారము? ఎన్నిదినంబులనుండియో తపంబు గావించుచుఁ గృశించి కృశించి తనయణుమధ్యాత్వంబు సార్థకంబు గావించుకొనినదే! మఱియు నెంత కృశించినను స్వకీయావయవ శోభమాత్ర మొక్కలవమైనను తగ్గలేదుగదా! ఆహా! యేమి!

ఉ. ఆనగుమోముచందమును ♦ నానును పెన్నెఱివేణిసోయగం
బానవపల్లవోష్ఠమును ♦ నాకను దామరదోయిసొంపు పెం
పానెఱిదీవమేను సొబ ♦ గామదదంతిసమానయానముం
గానక యున్నవాని కిఁకఁ ♦ గాముని బాధలు మాన్పవచ్చునే?

అదియునుంగాక నిత్తఱి బాలిక యయ్యు నిట్టియుగ్రతపంబు గావించుచున్నదే? (అటు నిటుఁ జూచి) ఎవ్వరైన వచ్చుచున్నారా? ఎవ్వరును లేరు. ఇంకఁ గొంత సేపటికీమె చెలులు వత్తురు. ఈ లోపలనే యొక్కమారీ లలనాలలామవిలాసంబులఁ దిలకించుచు నలరువిలుకాని వలని యలజడి దొలఁగించుకొనియెదఁగాక. ఓ మానసమా! ఆగుమాగుము. తొందరపడవలదు. ఒక్కసారి యిటుచూడుము.

సీ. చందమామా! నీదు ♦ చంద మామానిని
మొగముఁ జూడకమున్నె ♦ మురిసిపాటు
జక్కవలార! మీ ♦ చక్కందనం బార్య
కుచము గాంచకమున్నె ♦ కులుకుపాటు

రిక్కలారా! మీర ♦ లక్కాంతనఖకాంతి
దిక్కుగాంచకమున్నె ♦ తిరుగుబాటు
అద్దంబులార! మీ♦నిద్దంపుఁదళ్కు లా
చెక్కు నొక్కకమున్నె ♦ నిక్కుపాటు

తే. గీ. శంఖమా! నీవు సతిగళ♦సంపదలను
జెందఁజాలవు మున్నెరుఁ ♦ జేరియుండు
క్రోధమున నోరు నెత్తెదో ♦ కువలయాక్షి
వికరవంబున నీదగు♦పీచ మడఁచు.

ఇదేమి! ఇంత మోహాంధకారంబునం బడితినే! మదీయమకుటాలంకారశశాంకుండు తమోనిరోధశాలి యయ్యు నీ తిమిర పటలంబును హరింపలేఁడుగదా !

మరియు,

ఉ. భూషను బోలె నాహరిణ♦భూషణు మూర్ధమునందుఁ దాల్చ నే
దోషములేనివాని మరు♦తూపుల బాధలఁ బొందువాని నక్
ద్వేషముచేతనో యనఁగ ♦ దిప్పలువెట్టుచునుండె నిట్టు లా
యోషనుగూడ గాఢముగ ♦ నుల్లము దల్లడిలంగఁజల్పఁడే !

ఏమనుకొనిన నేమి ప్రయోజనము? ఈలలితలావణ్యవతీలలామను విలోకించినప్పటినుండియు నామనం బున్నచోట నుండకున్నది. ఏమి సేతు? (అటు నిటు చూచి) ఏమి? వచ్చినపని నేమరచితినే! (తొంగి చూచి) ఇదిగో! ఎవరో కాంతాయుగళంబువలె నున్నదే? (ఆలోచన నభినయించి) ఎవరో యనుకొననేల? ఈమెసఖులైయె యుందురు. అరుగో కరపద్మంబులఁ బత్రపుష్పఫలాదికంబులం గైకొని తత్కరంబులకాంతుల కవి యొకవింతయైన సౌందర్యంబు నెంపవచ్చుచుండిరి. (బాగుగాఁ బరికించి) వీరీమెకుఁ దగినవారలే! ఇదిగో దగ్గరుచున్నారు. వీరలవలన వీరైనంతవఱకు నీతపస్వినీ వృత్తాంతంబును దెలిసికొనియెదంగాక.

(చంద్రముఖి పద్మనేత్రి లను నిద్దరు సఖులు
పత్రిపుష్పఫలాదులం గొని ప్రవేశింతురు.)

చంద్రి.—చెలియా! ఈ బ్రాహ్మణుండు సర్వవిధాలంకరణంబువలన నవరశివావతారమా యనున ట్లున్నాఁడు. మన కాయన చాల దూరంబున నుండఁగనే నేనాతనిం జూచితిని. అప్పటినుండి నా చిత్తం బెందులకోకాని, యీతనియందే భక్తిపరవశమైనది. అది యునుంగాక యీతండు బ్రహ్మవంశసంభూతుండు. ఇతఁ డిక్కడి కెందులకు వచ్చెనో తెలియకున్నది. పోనిమ్ము. ఇ మ్మహాత్మున కర్ఘ్యపాద్యాదిపూజలు సల్పి, మహత్తరపుణ్యంబు బడయుదము.

పద్మ.—కలికీ! సుకృతమే కాక యిది విన్న యెడల మన దేవేరియగు పార్వతీదేవి బ్రాహ్మణభక్తిపరాయణురా లగుటంజేసి యెంతయు ముదంబంది మన కెన్నియో పారితోషికంబుల నిచ్చునుగదా!

చంద్రి.—ఔను. అందులకు సందేహ మేమి? మన మిప్పు డాతనికి నతిథిసత్కారంబులు గావించుటయే యుక్తకార్యంబు.

(అని యిద్దఱు నాతని డగ్గరి)

చంద్రి.—(చేతులు మోడ్చి) దేవా! భవదనుగ్రహపాత్రియైన చంద్రముఖి యిదె నమస్కరించుచున్నది.

బ్రా.—(తనలో) వీ రిద్దరును గన్యలవలెఁ గన్పట్టుచున్నారు. ఐన నిట్లాశీర్వదించెదఁగాక (ప్రకాశముగా) కళ్యాణసిద్ధి రస్తు.

పద్మ.—(కరములు ముకుళించి) స్వామీ! భవద్దర్శనంబున మాయ ఘంబులు ప్రళయవాతసంస్పర్శనంబువలన ఘనాఘనంబులుం బోలెఁ బటాపంచలయ్యె. ఇదిగో ప్రణామంబు స్వీకరింపుఁడు.

బ్రా.—మంగళకరకార్యసిద్ధి రస్తు.

చంద్రి.—భూదేవోత్తమా! మా దేవీరత్న మగు భూధరరాజకన్యక యీశ్వరభక్తిపరాయణురాలును దపోనిష్ఠాగరిష్ఠురాలును నై యున్నది. అందువలన మాచేతనైనంతవరకు మేము చేయు నతిథి

సత్కారంబుల స్వీకరించి మ మ్మానందింపఁజేయుదు రని నమ్మి యున్నాము.

(అర్ఘ్యపాద్యంబు లిత్తురు.)

బ్రా.—(గ్రహించి) కన్యకలారా! మీవినయసౌశీల్యంబులే మీకు నాయందలి భక్తిశ్రద్ధలఁ జెప్పక చెప్పుచున్నవి. మరియు మీసపర్యలకు మన్మనంబు మోదం బందినది.

చంద్ర.—దేవా! భవదాగమనకారణం బాకర్ణింప నాశ్రవణంబులు కుతూహలాయత్తంబు లైయున్నవి. మే మెఱుంగం దగుదు మేని ప్రసాదింపఁ బ్రార్థింపుచున్నాము.

బ్రా.—సుకృతధన్యలారా! కన్యలారా! మావంటితపోధను లచ్చటచ్చటం బర్యటనంబు సేయుచుఁ దపోధన్య లైన కన్యల సందర్శించి వారలకు శుభోదర్కంబులగు వార్తలను వినిపింపవచ్చెదరు. నీకు శుభం బగునుగాక. ఆయమ నిష్ఠనుండి యెప్పుడు లేచునో తెలుపఁ గోరుచున్నాను.

చంద్ర.—(నవ్వుచు) అంతకంటె మాకు సంతోషకరమైన దేమున్నది. ఇదిగో! ఆమె కొన్ని నిమిషములకాలములో లేచును. అప్పుడు వక్తవ్యాంశములు పలుకవచ్చును. ఆమె దాపునకు వెళ్లుదము రండు!

(అని బ్రాహ్మణునితోఁ బార్వతిని జేరుదురు.)

పార్వ.—(కన్నులు తెఱచి, బ్రాహ్మణుని, సఖులను జూచి) దేవా! ఈ యాసనం బలంకరింపుఁడు.

బ్రా.—(కూర్చుండును.)

చంద్ర.—చెలీ! పార్వతీ! నేనును, బద్మనేత్రయు నేతత్పరిసరారణ్యప్రాంతమున కేఁగి, పత్రపుష్పఫలాదులు గొనివచ్చుచుండ నీభూసురుండు, చూడుము! ఆయెదురుగ నుండు వటవృక్షచ్ఛాయ నాసీనుండై యుండ, మేము తెచ్చినపుష్పాదులఁ బూజించి యాతిథేయసత్కారంబు గావించితిమి.

పార్వ.—సఖి! బాగు బాగు! మంచిపని గావించితిరి. తరువాత, తరువాత.

చంద్రి.—తరువాత నాయనమనోభీష్టం బెఱింగి యిచ్చుటకిఁ గొని వచ్చితిమి.

పార్వ.—సరే! మీరు వెళ్లి తిరిగి కుసుమఫలాదులు గొనితెండు. ఇంతలో నీభూదేవునియాగమనకారణం బరసెద.

చంద్రి.—సరే! (అని పద్మనేత్రివంకఁ జూచును.)

పద్మ.— కలికీ! పోదము రమ్మా. (అని యిద్దఱు నిష్క్రమింతురు.)

పార్వ.—భూసురగ్రామణీ!

తే. గీ. నేఁడు మీదర్శనంబున ♦ నేను నాదు
జన్మదినము మొదల్ గాఁగ ♦ జల్పినట్టి
పాపకార్యంబులం గల్గు ♦ ఫల మదిప్డు
గాలి ధూమంబువోలె మే♦ఘములఁ జేరి
వాని కాధూమవర్ణంబు ♦ నఱలఁజేసె.

మఱియు భవద్వదనారవిందంబునం దేదియో యొక్క యమందానందాంకురంబు మోసులెత్తుచున్నది. అందులకుఁ గారణం బేదియో సెలవీయఁ డాకర్ణింపఁగోరుచున్నాను.

బ్రా.—బాలామణీ! చిన్నదానవు. పది పండ్రెండు వత్సరములు తిన్నగ నిండనిదానవు. ఇప్పుడే నీ విట్లు సర్వవాంఛలంద్యజించి తపంబు గావించుటను నా కద్భుతానందంబులు గలుగుచున్నవి. అంతియకాని వేరుకాదు.

పార్వ.—ఐన నిట్టితపంబునకు నేను తగనా యేమి?

బ్రా.—లలనాతిలకమా! కాదు కాదు. రాజగృహంబుల బాలికాడోలికలఁ దూలికలపైఁ బరుండి యూఁగవలసిన నీ బాల్యం బేల నేలపాలు చేసెదవంటిని. కాని నీ విందులకుఁదగనిదానవన నెవరితరము?

పార్వ.—సరే! పోనిండు. దానికేమిగాని తమనివాసస్థాన మెచ్చటనో సెలవిచ్చి యీబాలికకోరికఁ దీర్పుఁడు.

బ్రా.—నా నివాసమా? శివనివాసమే.

పార్వ.—దేవా! తాము విద్యారాజశేఖరు లగుటచేతను, నాకు మనంబు సరిగా నుండకపోవుటచేతను, భవద్వచనంబులు నాకు విదితం బగుటలేదు.

బ్రా.—ఐనఁ జెప్పెద నాకర్ణింపుము.

ఉ. ఏవనమందు నిచ్చలును ♦ నిందుకళాంచితమస్తకుండు, నా
దేవగణేశుఁడాదిగను ♦ దిక్పతు లందరచేత నెప్పుడుఁ
సేవితపాదపద్ముఁడగు ♦ చిన్మయుఁ డుండునో, యాతఁ డేనుగా
నావనమందుఁ బర్ణకుటి♦యందు వసింతుము బాలికామణీ!

పార్వ.—(సాశ్చర్యము) ధరామరవరా! మహాతపోధనుండగు పరమేశ్వరుండు నివసించువనసమీపంబున నుండెదవా? ఎంతధన్యను? నేఁ డెంతసుదినము!

బ్రా.—ఏమీ? కన్యకామతల్లికా! అచ్చటిసంగతులు నీ కేమైనఁ గావలయునా? కావలసినపక్షంబున నడుగుము. నాకు విదితంబులైనవానిని వాకొచ్చెద.

పార్వ.—(తనలో) ఈతం డొకవృద్ధుండగు విప్రుండు. ఈతనితో నా విషయము సెప్పినను నిరపాయం బగును. (ప్రకాశముగా) పాలు తపసీ! పెద్దలుగదా మీరు? వినుండు.

ఉ. ఎన్నిదినాలనుండియొ మ♦హేశుని బ్రేముడిఁ బెండ్లియాడఁగా
నున్నది నామనం, బిచట ♦ నుగ్రతపంబును నాచరింపఁగా
నున్నటువంటికారణము ♦ నూహ మొనర్పగ నద్దె కాన నా
పన్నను నన్నుఁ గావ నల♦పన్నగభూషణుతోడఁ బల్కవే?

బ్రా.—కన్యకాలలామా! ఎంతటికోరిక కోరితివి? ఈలాగున బాల్యంబు తపోమిషంబున బూడిదపాలు సేసినట్లే, యౌవనంబుగూడ నడవిం గాచిన వెన్నెలయట్లు చేయఁదలంచితివా?

పార్వ.—ఏమి దేవా! అట్లు పల్కుచుంటిరి? ఆజగద్రక్షకుఁడగు మహేశునితోఁ బొందు తగదనుచున్నారా?

బ్రా.—అగును. ఎందువలననో చెప్పెద నాలకింపుము.

సీ. కుడువ నొక్కింతయుఁ ♦ గూఁడు గానక యెప్డు
భిక్షమెత్తి భుజించు ♦ పేదవాఁడు
బిచ్చంబునకునైనఁ ♦ బెద్దపాత్రము లేక
తలపుఱ్ఱె చేతను ♦ దాల్చువాఁడు
ఒడలిని వసనంబు ♦ నొక్కఁడైనను లేక
పులితోలు పైఁగప్పి ♦ యులరువాఁడు
శృంగారములు లేక ♦ చిలువసొమ్ములు దాల్చి
పూఁత లేకయు బూదిఁ ♦ బూయువాఁడు
ఉండ నిల్లును లేక ♦ పండ మంచము లేక
కొండపీఁటం గాఁటఁ ♦ బండువాఁడు
సేవకు ల్లేక యా♦చెవిటిభృంగీశుతో
ముసలియెద్దును నెక్కి ♦ మసలువాఁడు

తే. గీ. ఇట్టిసౌభాగ్యవంతుతో ♦ నెట్లు లీవు
కాపురం బుండి దినములు ♦ గడుపుచుండి
సౌఖ్య మెంతేని గాంచెదో ♦ సారసాక్షి!
వలదు వల దెప్డు నీ కిటు♦వంటిమగఁడు.

పార్వ.—బాపఁడా! ఎంత మోసగించితివి! నీ వేమో మంచివాఁడవని యమ్మేటియైన మహేశునిగుణంబులు వాకు్రవ్వమని వేఁడ నిట్లు నిందింతువే? ఇట్టులు నిందలు సేయుట కాతండు పాత్రుండే! అదియునుంగాక చూడుము.

తే. గీ. ఇట్టిసుఖములు నేరైన ♦ నెన్నినాళ్ళ
ననుభవించినఁ జివరకు ♦ మనకుఁ దోడ
వచ్చునే యొక్క పుచ్చిన♦వక్కయైన
కాన నీతుచ్ఛసుఖములు ♦ గాంచ నాకు
వాంఛయే లేదు సూ యిప్డు ♦ బ్రాహ్మణుండ!

మఱియు—

సీ. కట్టఁ బుట్టములేక ♦ కనుపట్టగా నేమి?
కనకాంబరమువాఁడె ♦ కడు నుతించు
బుస్సుబుస్సనెడుపా♦ములఁ దాలిచిన నేమి?
ధననాథుఁ డగువాఁడె ♦ తన్నుఁ గొల్చు
నిద్దంపుదెలిపెద్ద♦యెద్దు నెక్కిన నేమి?
యేనుఁగు నెక్కువాఁ♦డే భజించు
నాపొద్దు పోయిరాజ ♦ దని యనసేల య
ష్టైశ్వర్యములను దా ♦ ననుభవించు

తే. గీ. ఇట్టు కలిమికి లేమికి ♦ నీశుఁ డగుచు
దునుపనై నను గరుణచే♦ మనుపనైన
వేలుపులఁ గర్త యాతండె, ♦ వెఱ్ఱివాఁడ!
దూషణము కూడ దది కాదు ♦ భూషణంబు.

వెండియు—

ఉ. పంచశిరంబులం గలుగు♦బ్రహ్మను నల్వను జేయలేదె యా
పంచశరంబులం గలుగు♦వాని ననంగుని జేయలేదె యా
పంచశిరంబులం బొదలు♦భామినికిన్ విమలాంగభూతుఁడై
పంచశిరంబులం గలిగి ♦ భాసిలుశంకరు నెన్నశక్యమే?
ఇంకను నా నీలకంఠుప్రభావంబుఁ గొనియాడ

క. బాణంబై వృషభంబై
ఘోణియునై సాము మేనఁ ♦ గోమలసఖయై
ప్రాణసఖుండై పాద
స్థానమునఁ దృగబ్జ మిడిన♦చక్రికి వశమే?

బ్రా.—పిచ్చిదానా! ఎంతమాట పల్కితివి! ఈ సుఖంబులు బుద్బుదంబులవలె నిల్చునవి కావని, యీ లోకంబున సౌఖ్యసాగరంబున నోలలాడక ఇంక నెన్నఁడో వచ్చు పరలోకంబున భద్రంబులు గల్గునని నోరు తెఱచుకొనియుండుట వర్షపాతజలంబునకై వేచియుండుచాతకంబువిధంబుగా దే? ఏల యిట్టిదురాశలు? వలదు, వలదు.

పార్వ.—ఓయీ! వెఱ్ఱిబాపఁడా! నిజమే కాని యా వర్షంబునకై యాస పెట్టుకొనియుండు వానకోయిలయే చివరకు సుఖం బందుట లేదా? అట్లే యిహలోకసుఖంబుల కాసపడకయుండినఁ బరంబున సుఖంపవచ్చుఁగదా! మఱియు—

తే. గీ. కష్టములఁ గాంచి సుఖములఁ గనఁగవచ్చుఁ
గాని సుఖములఁ గాంచి యీకష్టములను
భావికాలాన ననుభవింపంగఁగలరె?
దుస్తరంబౌట యెఱుఁగవా? ధూతకలుష!

బ్రా.—అట్టినిశ్చయంబుఁ గలదానవేని సంసారసుఖంబుల వదలి నిరశనవ్రతం బూని పర్ణాదులనైన గ్రహింపక అపర్ణవై ఘోర తపం బాచరింపలేక ఇట్లు వివాహంబునకై యాసపడ నేల? ఇట్టి వారికి సుఖంబులుగాక పరసుఖంబులు దక్కునే? అదియునుంగాక-

చ. మనమునయందు నెందుఁబరమాత్మను నిల్పియఘంబు వాయగా
మననము సల్పుచుండి, తన మానసమందున నన్యసౌఖ్యముల్
కనఁగను వాంఛ వీడి చనఁగాఁ దగు వారికె నన్యలోకమం
దున కలుగున్ సమస్తమగు నోములకల్మలు పూవుఁబోణిరో!

పార్వ.—అయ్యో! స్వభావసిద్ధంబుగ బుద్ధిమాంద్యంబుగల బాడబత్వంబునకుఁ గీర్తిఁ దెచ్చితివిగదా! (పరిహాసముగా) చూడుము. సర్వలోకైకనాథుండు ప్రమథగణాధిసేవితుండు నగు నమ్మహేశ్వరుండు గాక ఇతఃపరంబగు ప్రాప్యవస్తువు కలదే? అంతకంటె వేరు పరమాత్ముండు గలండే? నీవే పల్కితివిగదా! ఆమహాత్ముని మననంబు సేసిన మోక్షంబు గల్గునని. ఇన్నాళ్ళనుండియు నేఁ గావించుతపం బాతనిం గూర్చియేకదా! ఇంక నాపూర్వపుణ్యలేశం బుండిన ఆతనిపొందు చేకూరు. ఇంతకంటె వేరు మోక్షంబు నాకు వలదు. అదియునుంగాక, ముముక్షుల కిహలోకసౌఖ్యంబులు నచింత్యంబు లనికదా నుడివితిరి? ఇఁక నమ్మహాత్ముం డెట్టివాఁడైన నేమి? నిశ్చలచిత్తుండవై యాలోచింపుము? ఏతత్కారణంబుననే ఆతనిని వివాహమాడఁ దలంచితిని.

బ్రా.—అట్లైన వివాహసందర్భ మేల? తపంబే చేయరాదా? ఇటువంటి కోరిక లేల?

పార్వ.—ఏలనో తెల్పెద వినుము.

తే. గీ. తల్లిదండ్రులయాజ్ఞను ♦ తలను దాల్చి
వారిసంతోషమునకై వి౹వాహమాడి
యందువలనన పరమాత్మ ♦ నందవచ్చు
ననుకొని తపంబుఁ గావింతు ♦ నందుకొఱకె.

బ్రా.—బాలామణీ! ఇట్టి నీ వచనరచనాచాతుర్యంబునకు నే నేమి మారువల్కఁగలను? నీవు సర్వేశ్వరుండగు కపాలినిగూర్చి చెప్పమన నాయెఱింగినంతవట్టుకుఁ దెల్పితి. కాన నాకీ కీలాభీల మేల? నే వెళ్ళివచ్చువాఁడ. నీయిచ్చవచ్చినట్లు గావింపుము.

(నిష్క్రమించును.)

పార్వ.—(తనలో) ఏమీ నావచనంబు లింతకటువులుగా నున్నవా! లేకపోయిన నీబాడబుం డేల వెడలును? (అటునిటుచూచి) పిలిపించుదమన్న సఖులుగూడ వచ్చుటలేదే? నేను పోయి ప్రార్థించి తీసికొనివత్తమన్న నాతపస్సమయమైనది. ఏమిసేతు? ఐనఁదిరిగివచ్చుచున్నాఁడో యేమో చూచివచ్చెద. (నలువంకలు పరికించి) ఏఁడీ! ఇంతలో నదృశ్యుఁడైనాఁడే? ఈతం డెవ్వండైన కపట బ్రాహ్మణుండేమో? ఇంతకుఁ దదాగమనకారణం బడుగక పోయితినిగదా? ఈ సంభాషణంబున నంతయు మరచితిని. (తల యూచి) ఇప్పు డేమనుకొనిన నేమిప్రయోజనంబు? దీని కంతకు నేదియో కారణం బుండియుండు. లేకపోయిన నిట్టి యరణ్యంబునకు మత్సఖిజనసాహాయ్యంబున వచ్చుటేమి? ఇట్లింతలోఁ దిరోధానం బందు టేమి? ఇట్లున్నఁడేని జరుగునే? సరే! కానిమ్ము. నాతపోనిష్ఠం గూర్చుండిన నింతయు నా పురాంతకుండె చక్కసేయుగాక.

(కన్నులు మూసికొని ధ్యాననిష్ఠం గూర్చుండును)

(శివుఁడు స్వస్వరూపమునఁ బ్రత్యక్షమగును)

(తెరలో జయజయధ్వనులు)

పార్వ.—(శ్రుతి నభినయించి తనలో) ఈ జయధ్వను లెక్కడివై యుండును ? ఈ యరణ్యంబున నిట్టి వెప్పుడును గలుగలేదే ? కానఁ గన్నులు దెఱచి చూచెదఁగాక. (కన్నులఁ దెఱచి తేజోమూర్తిని శివుని జూచి ప్రకాశముగ) నేఁటికి నా జన్మంబు సార్థకం బయ్యె ! (చేతులు జోడించి)

శా. ఓ గంగాధర ! యో గజాసురహరా ! యో గౌరవర్ణాంబరా !
యో గౌరాలక ! యో గజాస్యజనకా ! యోదక్షవిధ్వంసకా !
యో గోపాలక ! యో గుహాఖ్యజనకా ! ఓ పద్మనేత్రాంబకా !
రాగంబారఁగ నేఁగుదెంచి కనవే ! రక్షింపవే ! పెంపవే !

క. నాలుగు వేదములం గు
ఱ్ఱాలుగఁ బూనిచినభూమి♦ రథ మయ్యజుఁడే
తోలఁగ హరిశరవహ్నిని
బ్రోలులఁ గూలిచినదేవ !♦ ప్రోవంగదవే ?

శ్లో॥ సర్వేశ్వరాయ శర్వాయ సర్వాసురహరాయ చ
నిర్వికారాయ నిత్యాయ పరమేశాయ తే నమః.

క. తొలిపలుకులు నాలుగు నీ
కలరూ పెఱుఁగంగలేక ♦ కళవళపడఁగా
బలుకగలవార లెవ రిఁక
నెలనెలతాల్ప ! నను గూర్మి ♦ నేలంగదవే .

(పాదములపై వ్రాలును)

శివు.—(లేవఁదీసి) బాలామణీ ! చాలు చాలు సంతసించితిని. నీమృదు మధురస గంధవాక్పుష్పావళి నలంకరింపఁబడితిని. ఇంక నీ తపంబు చాలించుము. నీ మనంబునంగల వాంఛ దీర్చుకొంటివి. మఱియు—

చ. ఎఱుఁగనివాఁడఁగాను, తరళేక్షణ ! నీమొద నున్నకోర్కి నే
నెఱుఁగనివాఁడఁగా నిపుడు ♦ నెంతయు నీదగు చిత్తనిశ్చయం
బెఱుఁగఁదలంచివచ్చితిని ♦ యింతకుముం దొక విప్రివేషినై
యెఱుఁగనివాఁడువోలె, భవ♦దీప్సితరాగములం గనుంగొనన్.

పార్వ.—(తలవంచి) స్వామీ ! మీరేనా నన్నిన్నివిధాలఁ బరీక్షించి తిరి ? నాయందు మీకంత యుపసమ్మోకమా ? ఇంత కాలంబు దపంబు గావించిన దెందుల కనుకొంటిరి? అది యట్లుండనిండు.

చం. తెలిసికొనంగలేక భవ♦దీయసురూపవిలాసనంపదం
దెలుపు మటంచు వేశగ, మ♦దీయమనంబునయందు రాగముం
దెలియఁగఁ గోరి నీ వపుడు ♦ తేకువతోడను మాటలాడఁగాఁ
దెలియక నిందజేసితిని ♦ దీని క్షమింపుము దీనపోషకా!.

(తిరిగి పాదములపైఁ బడును.)

శివు.—(లేవదీసి) బాలా ! ఇందులకై యింత ఖిన్నపడుటేల? నన్నుఁ గూర్చి మంచిగనే పల్కితివిగదా? నాకు వ్యతిరేకంబుగ దూష ణంబు గావింపలేదుగదా? నా కావిమయు మేదియు మనస్సునందు లేదు. కపటరూపంబున వచ్చుట నాదియేతప్పు. దానికిం దగి నట్లు నన్ను నీవచనప్రసూనంబులఁ బూజించి నా మన్ననలఁ బడసితివి. ఇంక భయంబు వీఁడుము. నేను నీవాఁడనైతిని.

పార్వ.—(సస్మితముగ) ఇది యంతయు నాయదృష్టంబై యున్నది. ఇంతమాత్రంబు తమదయారసలేశంబు నాపై బరపినఁజాలు. ఇంక నాకుం గావలసినదేమున్నది? ఇన్నాళ్లనుండియుఁ దల్లిదండ్రుల వీడి యీావిపినంబునఁ దపంబు గావించిన ఫలంబు నేటికిఁగాదె దక్కినది. ఇంతకంటె నా కిహాపరంబులఁ బ్రాప్యవస్తు వేమి యున్నది?

శివు.—కన్యకామణీ ! ఇంకఁ గొలఁదిదినంబులలో నేను అగ్నిసాక్షిగ నీ పితృబంధుమిత్రజనానుమతిని నీకేలు పట్టెద. ఇంక నీవు నీ సఖులం గూడి గృహంబున కేగుము. మిగుల డస్సియున్నదా

నవు. నేను నిదె వెడలుచున్నవాఁడ. (నాలుగడుగులు వేసి వెనుకకు వచ్చి) గిరికన్యకా! నీయవ్యాజప్రేమం బెనెఱింగితి. నా కొఱకై నీ వేవిధంబైన వెతలం బొందబోకుము. ఇదిగో! వెళ్లు చున్నాను. (తిరోహితుం డగును)

పార్వ.—(తనలో) ఆహా! నేటికి నామనోనాథుండగు శివుండు నావ శంబయ్యెఁగదా? ఇంక నాకు భీతి లేదు. అందుచే నింటి కేగి యాపర శివునికై యెదురు చూచుచుండెదగాక. (ఇటునటు చూచి)

అదిగో నా ప్రియసఖులు వచ్చుచున్నారు. వారల కీవార్త నెఱింగింతునా? (ఆలోచించి) ఎఱింగించినందువలన నేమి యపా యము వచ్చును? ఏమియు లేదు. అదియునుంగాక అందువలన నా నందంబున నింటికి వెళ్ళవచ్చును.

(చంద్రముఖి పద్మనేత్రిలు ప్రవేశము.)

చంద్రి - పద్మ.—దేవీ! ఇవె పత్రిపుష్పఫలాదులు. అందుకొనుము.

పార్వ.—(అందుకొని) చెలులారా! ఒక్క సంతోషకరంబగు వార్త ను దెల్పెదను వినుండు.

చంద్రి - పద్మ.—అది యేమో ముందుగాఁ జెప్పుమమ్మా!

పార్వ.—మీరు వెళ్లినతరువాత నే నా బ్రాహ్మణునితో మాట్లా డుచుండఁగనే యాతండు తిరోహితుండయ్యె.

చంద్రి.—ఆతండు కపటబ్రాహ్మణుండేమో! లేకున్న నట్లేల కను పడకుండఁబోవును?

పద్మ.—చెలియా! ఆతనిఁ జూడఁగనే నిజమైన బాపఁడు కాఁడని తలంచితిని. కాని పెద్దదానవు నీవే యెంతయో వినయవిధేయతలు నూపుచుండ నీకు నేను ప్రతికూల నగుట బాగుగాదని యూర కుంటిని.

చంద్రి.—తరువాత తరువాత?

పార్వ.—అంతటఁ బోనిమ్మని తిరిగి ధ్యాననిశ్చలత్వంబునఁ గన్నులు మొగిడ్చి కూర్చుండఁగనే జయజయధ్వానంబులు శ్రవణపర్వంబుగఁ గోచరంబయ్యె. ఇది యేమియని కన్నులు విప్పి చూచినంతనే యిన్నినాళ్లనుండి యెవరికొఱకై యుగ్రతపం బాచరింపుచుంటినో యెవరిని నామనోహరుండని నమ్మియుంటినో ఆ బాలచంద్రశేఖరుఁడే నాకు ... (సిగ్గునం దలవంచుకొనును)

పద్మ.—చెప్పుము. చెప్పుము!

చంద్రి.—వెఱ్ఱిదానా! ఇంకను జెప్పవలెనా? ఆమెకు దర్శనం బిచ్చియుండును. అదిగో! అటు చూడుము. ఆమందస్మితంబులవలననే యది యంతయు గోచరం బగుచున్నది.

పార్వ.—చెలియలారా! ఇంక మనము నిజగృహంబున కేగి సుఖంబుండుదము రండు. (అందఱు నిష్క్రమింతురు)

---

2 వ రంగము.

(హిమవద్వసంతుల ప్రవేశము)

హిమ.—వసంతా! నా యనుంగుగూఁతురు నన్ను వీడి వనంబున కేగి దాదాపు ఏకవత్సరం బగుచున్నది. ఇన్నాళ్లనుండి నామనంబు చింత నొందుచునేయున్నది. నాకు సహధర్మిణియై మేనకయు నెంతయో వంతఁ గుందుచున్నది. కాని నేఁ డేదియో నా చిత్తంబున నానందరసబిందులేశం బొకటి చిందులాడుచున్నది.

వసం.—దేవా! ముద్దులు గుల్కు మీ బాలికారత్నంబునకు వివాహం బగునేమో లెండు.

హిమ.—అంత భాగ్యంబు గూడనా? అప్రాప్తంబగునట్టి యమ్మహేశ్వరు పొందు నందఁగోరితినని ప్రతిజ్ఞసేసి వత్సరంబునుండి తపం బాచరించెడిదాని కిం కెక్కడి పాణిగ్రహణము? ఇం కెక్కడి సుఖంబులు?

వసం.—అట్లనకుఁడు. నారదుం డామోదపంబు సిద్ధించునని నుడి వెను. అమహాత్ముని వాక్యంబు లమోఘంబులుగదా! అట్టి తపో బలంబు విరూపాక్షు సాక్షాత్కరించుకొనునేమో? ఎవ్వరి పురా తనపుణ్యచరిత్రం బెవ్వ రెఱుంగుదురు?

హిమ.—వసంతా! మంచిధారణ గలవాఁడవోయి! ఈ వంతల మునింగియుండుటంజేసి యా ఋషివాక్యంబులే మఱచితిని. నిజ ముగా నీవేళ నా స్వాంతం బి ట్లమందానందకందళితం బగు టకుఁగూడఁ గారణం బద్దియే యైయుండవచ్చు.

వసం.—దేవా! పర్వతరాజా! నామాటలు వినుండు. నామాట లాకైలాటాలదిండితపస్వియైన నారదుని భాషణంబులుగ నమ్ముం డు. మన పార్వతి కింక దైవానుగ్రహంబున వైవాహికంబు జరు గును. సందియంబు లేదు. అబ్బో! అప్పుడు మా కందఱకుఁ జేతినిండఁ బసులు, నోటినిండఁ బిండివంటలు కాఁబోలు.

హిమ.—నీ పరిహాసంబుల కేమిగాని అటు చూడుము. ద్వారపరిసరం బున నెయ్యదియో సామగానంపుజప్పుడు వినవచ్చుచున్నది! (చెవియొగ్గి విని) అదిగో వినుము.

తే. రామనామామృత స్వాదు♦రసము చేత
మించిమ్రోగెడు మహతిని ♦ మీటుకొంచు
మనకు శుభవార్త చెప్పంగ ♦ మౌనివర్యుఁ
డరుగుదెంచుచు నున్నట్టు ♦ లదిగొ! తోఁచె.

వసం.—అగును. నిజమే! దేవరవారు సెలవిచ్చినట్లు దేవమౌని వచ్చుచున్నాఁడు. మహాత్ము లూరకే రారుగదా? వారు సత్కా రార్హులుగదా? సత్కరింపుఁడు.

(విష్ణుకీర్తనము సేయుచు నారదుఁడు ప్రవేశించును)

హిమ.—(లేచి వసంతసహితముగ నమస్కరించి) దేవా! ఈభద్ర పీఠం బలంకరింపుఁడు. (ఉచితాసనంబుఁ జూపును)

నార.—(కూర్చుండి) హిమవంతా! నీ యాసనంబున నుపవిష్టుండవు కమ్ము.

హిమ.—(కూర్చుండి) మునీంద్రా! నేఁ డెందులకో నామనంబున నొక సమ్మోదలవం బంకురించినది. తమరు త్రిలోకసంచారులు త్రికాల వేదులు నగుటవలనఁ దమకుఁ దెలియనివిషయంబు లేదు. ఇందులకు గతం బెద్దియో నానతీయ నిదే నమస్కారపురస్సరంబుగ వేడుచున్నాను.

నార.—నగేంద్రా! నీ కావిషయంబు సెప్పుటకే వచ్చితి. వినుము.

ఉత్సాహ. నీయనుంగుఁగూతు రపుడు ♦ నిన్ను నీదుప్రేయసిం
దీయనైన పల్కులాడి ♦ తేరువు మెచ్చఁజేసియుం
బోయి కాన కెంతయుం దపో♦బలంబులోడఁ దా
నా యహీశవలయు నట్టె ♦ యవతరింపఁజేసియున్.

హిమ.—తరువాత నేమి చేసినది?

నార.—అంతట నామె యాతనిని దన వాక్సుమావళులచేఁ బూజించి మెప్పువడసి యాతని చేఁ దనకరగ్రహణంబు చేతు నని యనిపించి నది. వాగ్దానము చేయించుకొన్నది. ఇంక నీవంతల వీడుము. నీకు భయంబు లేదు.

హిమ.—నా కింక సందియంబు వాసినది. ఋషితిలకా! భవదనుగ్రహంబున సకలమైన యాపదలం గడచితిమి. ఐన నా కుమారి నా నేత్రముల కెప్పు డానందము గల్గించును?

నార.—(ఆలోచించి) ఇదిగో! ఇప్పుడే సఖులంగూడి బైలుదేరినది. చంద్రుం జూచి కలువలు సంతసించు వేళ యగుచున్నది. నీకు నదియ సంతోషకాలంబు. ఇంక నీవు, నీ ప్రేయసి మేనక, శుభ లగ్నంబున నామెకు వైవాహికంబుఁ గావింపుఁడు. ఇంతకంటె నేఁ జెప్పవలసిన దేమున్నది? నా జన్మం బిప్పటికి సార్థకతఁ జెందినది. కృతార్థుండనైతి.

హిమ.—సంతోషము సంతోషము. భవదాజ్ఞాబద్ధుల మగుచున్నాము.

నార.—హిమవంతా! ఇంక నే నేగెద, సుఖంబుండుము.

(లేవబోవును.)

హిమ.—స్వామీ! నాయీ ప్రార్థనం బాలకింపుడు.

ఉ. నారద! నీయనుగ్రహము ♦ నన్ దుహితం గనుగొందు, మిప్పు డే
తీరున నామహేశ్వరుని ♦ దేగలవాఁడనో యానతీయు మో
శారదచంద్రదేహా! యిఁక ♦ జయ్యన నచ్చటి కేగి శంభుతో
మారమణింగుఱించి చెప్పు♦మా! యెటులైన గ్రహించునట్లుగన్

నార.—హిమవంతా! తదాగమనంబునకై నీ వేమియు సంశయం బంద నక్కరలేదు. నే నిప్పుడక్కడికే పోయి యిచ్చటి కరగ్రహణ వృత్తాంతంబుంగూర్చి చెప్పి వచ్చునట్లు సేసెద. అదియునుం గాక యాతండును నీముద్దులకూఁతునం దనురాగంబున నున్న వాఁడు. నీవు లగ్ననిశ్చయంబు చేయించి మహాముని పురస్సరం బుగ వార్త నంపుము. ఆతండు రాఁగలండు.

(తెరలో వైతాళికులు)

తే. గీ. అంబుజాప్తుండు క్రుంకంగ ♦ నంబుజములు
కుముదమిత్రుని యెడలను ♦ గోప మూని
యలుక గాంచినవో యను♦నట్లు సంజ
ముడుచుకొని చేసె సాయంబు ♦ ముందుముందె.

(చెవి యొగ్గి విని) అదిగో! సాయంకాలమైనది. వైతాళికులు దెల్పుచున్నారు. ఇంక నే నా కైలాసశైలంబున కేగి పరమేశ్వరుఁ గీర్తించెద. (నిష్క్రమించును)

హిమ.—వసంతా! ఇప్పుడు మన పార్వతి వచ్చె నని చెప్పెగదా? మనము వెళ్లి యామెను చూతము. రమ్ము.

వసం.—ఐన నింతకుఁ బెండ్లి యెప్పుడు?

హిమ.—రేపటి పొద్దున పెద్దలవలన లగ్ననిశ్చయంబుఁ గావించి వార్తాహరుచేఁ బినాకపాణికి వార్త బంపుదము. పోదము పద.

వసం.—సరే! ఇటు రండు. (ఇద్దఱు నిష్క్రమింతురు.)

క. పంకజముఖి గిరితనయా
శంకరవై వాహికప్రశస్తకృతిని, నై
దంకములఁ జతుర్థాంకము
వేంకటకోదండపాణివిరచిత మయ్యెన్.

శ్రీరామచంద్ర గురుపరబ్రహ్మణే నమః.

శ్రీ పార్వతీపరిణయము.

పంచమాంకము.

(తాతంభట్టు, వెంకావధానులు ప్రవేశము.)

తాతం.—ఏమయ్యా! వేంకావధాన్లూ! యెక్కడికో బహుతొందరగా బోతున్నావే? రానీవయ్యా నన్నుగూడ? ఏమోకాని పెద్దవాణ్ణి, కాళ్లు బొబ్బలెక్కుతున్నవి. దూరము నడవాలి. ఏం చేయను? వుండనయ్యా! ఆగు.

వెంకా.—అబ్బా! దబ్బున రాండి! యీ గాళుపుకాలంలో ఏమని ముదలెట్టాడో కాని ఆ హిమవంతుడు, ఏమోయింత సంభావనా దానాలు యిస్తాడని వస్తుంటే యీ యెండలకు యీ వడలకు దార్లోనే ప్రాణాలు పోయ్యేట్టున్నాయి. పొట్టకోసం పోవాలి. పోకుంటే యింట్లో దాంతో పళ్లేను?

తాతం.—ఐతే పెండ్లాయెం? యెప్పుడయ్యా? నాతో చెప్పావు కావేం? ముందుగా తెలిస్తే మాబుల్లివాణ్ణికూడ తెచ్చేవాణ్ణె. వాడిక్కూడ ఒడుగైందిలే. పిల్లవాడనా? వాడిక్కూడా యేంవో రెండు పనసలొచ్చులే. వాటితో యేవోనాల్గు సంభావనాడబ్బులు వచ్చేవే? యెంత పిచ్చివాడవోయ్. నీకేం పిల్లా? మేకా? లేకపోబట్టి సరిపోయింది. లేకపోయిన నీవూ నావలె గుంజులాడేవాడవే.

వెంకా.—నిజమేనండి. కాని యీసంగతంతా పొద్దోయి భోజనంఅయినానికె తెలిసింది. అప్పుడె పన్నెండైంది. మీకుమాత్రం తెలియకపోతుందా అనుకున్నా? తర్వాత తెల్లవారుఝామున్నే లేచి మొఖం కడుక్కొని ఆపాళాన బైల్దేరా! ఏంచేసేది?

తాతం.—యింతకు పెండ్లెప్పుడంటే యీపాటంతా పాడ్తావేం? నీకేం వైన పిచ్చెత్తిందాయేం?

వెంకా.—పిచ్చా, వెఱ్ఱా? బొత్తిగా పిచ్చివాణ్ణే చేశావే?

తాతం.—మఱేంమాట చెప్పావు కావేం?

వెంకా.—పెండ్లిమాటేకా మీరడిగింది? ఆ. అదైతే రేపే. వుదయం యెనిమిదింటికి మిథునలగ్నం.

తాతం.—యీసాయంకాలానికే పెండ్లికొడుకొచ్చునా యేం? యీపూటేపోయి ఆయన్నాశ్రయించాలి.

వెంకా.—యీపూట వచ్చేది, వారి చుట్టాలు పక్కాలు సిబ్బందీ చూచేవారూ. చెమిటిమల్లయ్యా గుజ్జువెనకయ్య గంగిరెద్దువాహనం పిశాచాలు సిబ్బంది అనుకుంచాను.

తాతం.—యేదైతేయేం. మనచేతు లెల్లబడితే చాలు.

వెంకా.—అదే కావాలిశింది. సరే నడు నడు. పోదాం.

తాతం.—నాకు చాతైనంతగా నడుస్తాను. పద పొద్దుకూకేలోగా చార్లేకపోంలే? ఉండుండు.

[తెరలో "ఇమాం కన్యామ్ తుభ్య మహం సంప్రదదే"]

అదే హిమవంతుని మాటలు, పదపద.

(ఇద్దఱు పోదురు)

(ఇది ప్రవేశకము)

I వ రంగము – వివాహగృహము.

(లక్ష్మీనారాయణులును, వాణీహిరణ్యగర్భులును, మేనకాహిమవంతులును, పార్వతీపరమేశ్వరులును, అరుంధతీవశిష్ఠులును, భృత్యులును ప్రవేశింతురు)

హిమ.—పార్వతీ! నేడు నిన్ను నీమనోహరుండైన పరమేశ్వరునకు నీసుముహూర్తమున నీయగ్నిసాక్షిగ నీయరుంధతీవశిష్ఠులయాజ్ఞను దానమిచ్చియున్నానుగదా.

(గోక్షీరములం బార్వతిచేయి తాకించి శివునిచేతి కందిచ్చి)

శంకరా!

ఉ. పూతచరిత్ర నిన్నుం గని ♦ పొంగు లతాంగిని దీని గొమ్ము నీ
చేతను నుంచి దానమును ♦ జేయుచునుంటిని, నెట్టు లింక నీ
చూతసుమాంగిం బార్వతిని ♦ జూచెదొ? యెట్టిదియైన రాగ మీ
పీతలిరాకుంబోణిపయి ♦ నేర్పడనుంచెదొ? దైవతాగ్రణీ!

మఱియు

చ. వనజదళాయతాక్షి, మృదు♦భాషిణి, పార్వతి దీని నెప్పు డే
పనులను జేయనీయక యా ♦ పాణసమంబుగం బెంచినార; వీ
వనయ మనర్హ కార్యముల ♦ నానతియీయక యర్హ కార్యమే
యనువునం జేయుమాయనుచు♦నానతిసేయుచు నేలు మాలికా.

వశి.—శివా! శివాధవా! శివకరంబులైన నీశ్వశురవచనంబులు గైకొమ్ము.

శివు.—వారియాజ్ఞ మాకనుల్లంఘనీయము కదా.

మేన.—(పార్వతీ హస్తము శివుని చేతనుంచి) పినాకపాణీ!

ఉ. ఏవిధమైన మాయ లన ♦ నేమొ యెఱుంగదు, వేరు చేతలన్
భావము లేదు, నిన్నరయు ♦ భావమె కాని, యెఱుంగదేమి, నీ
వేవిధమైన ప్రేముడిని ♦ నీక్షణసేతువొ? యెట్లు లేలెదో?
ఈవె సమస్తవేదివగు, ♦ దేనిక నేమనంజెల్ల దీశ్వరా!

అరుం.—పార్వతీపతీ! మీ యత్తగారిమాట లాలింపుము.

శివు.—వింటిని. అట్లే జరుగును గాక.

నార.—ఆహా! ఎంతటి శుభకరసమాగమంబు ప్రాప్తించినది!

లక్ష్మీనారా.—ఈశుభకరసమాగమ మంతయు నీపార్వతీపరమేశ్వరుల తపోబలమువలననే నెరవేరినది కాని వేరుకాదు.

వాణీహిర.—సత్యము. సత్యము.

అరుంధతీవశి.—నిశ్చయము నిశ్చయము.

26233
25-3-73.

పార్వ.—నా దేమియు లేదు. అంతయు నమ్మహాదేవానుగ్రహమే ?

మేనక.—అమ్మాయీ ! పార్వతీ !

సీ. మగనికి నెప్పుడు ♦ మాఱుమాటాడక
వెలయంగ వినయాన ♦ మెలఁగుమమ్మ !
పిన్న పెద్దలయెడఁ ♦ బ్రేమయు భక్తియు
వరుసతోడం గల్గి ♦ తిరుగు మమ్మ !
సతిధర్మముల నరుం♦ధతి వోలె మెలఁగుచు
నమ్మాన్యకీర్తిపై ♦ నలరు మమ్మ
మామీఁది దిగులున ♦ మఱువక యాత్మీయ
ధర్మంబులకు లోటు ♦ దలఁప కమ్మ !

అరుం.—కన్యకామణీ ! మీతల్లి పలికిన పలుకులన్నియు రత్నంబులే.

పార్వ.—తల్లీ ! అందులకే శిరముపై వహించితిని.

అరుం.—తే. గీ. అత్తవారింట నెంతయుఁ ♦ బొత్తు గల్గి
యుండి కూర్మిబిడ్డల నెంత♦యుం గడించి
పుట్టినింటికిఁ బాదంబు ♦ బెట్టినింటి
కనవరతము యశమ్మును ♦ ఘనత దెమ్మ!

హిమ.—అమ్మాయీ! మాతృవచనంబులం బోలు నీసాధ్వీబోధను మనంబున ఘనంబుగ నిల్పి వర్తిల్లుము. ఆమీఁద వర్ధిల్లుము. ఇంతకంటెను మేముసెప్పవలసిన దేమున్నది?

నార.—శంకరా ! శివంకరా ! యింక నీ వేమైనఁ బలుకవలసినది కలదా?

శివు.—వశిష్ఠాదు లున్నారుగదా !

వశి.—పార్వతీపతీ! మీ ముద్వేల్పులకంటె నన్నుఁ బెద్దఁజేసి పలుకు మంటివా? ఐన నిట్లగుఁగాక.

భరతవాక్యము.

చ. నిరతము రాజు లంద అవ♦నీస్థలి స్వస్థతఁ జెందునట్లుగాఁ
గర మనురక్తి నేలుదురు♦గావుత, బ్రాహ్మణు లగ్నిహోత్రముల్

కర మనురక్తి వేల్పుదురు ♦ గాత, జనంబులు పూర్ణమోదసం
భరితమనస్కులై మనుతఁ ♦ బండితవాక్కులు తేజరిల్లుతన్.

అందఱు——తథాస్తు - తథాస్తు - తథాస్తు.

(అందరు నిష్క్రమింతురు.)

క. పంకజముఖగిరితనయా
శంకరవైవాహికప్ర♦శస్తకృతిని నై
దంకములఁ బంచమాంకము
వేంకటకోదండపాణి ♦ విరచిత మయ్యెన్.
